

*Capacity Building for and Promotion of Human Rights and Democratic Institutions in the
Transnistria Region of Moldova*

RAPORT

**DREPTURILE OMULUI ÎN REGIUNEA TRANSNISTREANĂ A REPUBLICII
MOLDOVA / RETROSPECTIVA ANULUI 2012**

REPORT

**HUMAN RIGHTS IN THE TRANSNISTRIAN REGION OF MOLDOVA
/ 2012 RETROSPECTIVE**

ОТЧЕТ

**ПРАВА ЧЕЛОВЕКА В ПРИДНЕСТРОВСКОМ РЕГИОНЕ РЕСПУБЛИКИ
МОЛДОВА / РЕТРОСПЕКТИВА 2012 ГОДА**

Chişinău – 2012

Autori:

Alexandru Zubco
Lilia Potîng
Alexandru Postica
Vadim Vieru

Coordonatori de ediție:

Pavel Postica
Ion Manole

Promo - LEX

Asociația PROMO-LEX

str. Dumitru Rîșcanu, 11/41, Chișinău, Moldova
Tel./fax: 00 373 22 450024

E-mail: info@promolex.md

www.promolex.md

Pentru corespondență:

C.P. 89, MD-2012 Chișinău, Moldova

Centrul de Resurse pentru Drepturile Omului

Centrul de Resurse pentru Drepturile Omului

Str. Al. Hâjdău, 95A, Chișinău, Moldova

Tel: 00 373 22 212816

Fax: 00 373 22 225257

E-mail: credo@credo.md

www.credo.md

Acest proiect este finanțat de Uniunea Europeană
Delegația Uniunii Europene în Republica Moldova

Tel: 00 373 22 505210

Fax: 00 373 22 272622

The National Endowment for Democracy
Supporting freedom around the world

Elaborarea acestui raport a beneficiat de asistență tehnică și financiară din partea Fondului Național pentru Democrație (NED).

Conținutul raportului reflectă opinia și poziția autorilor și în nici un caz nu reflectă opinia oficială a Uniunii Europene. Conținutul raportului reflectă opinia și poziția autorilor și în nici un caz nu reflectă opinia oficială a Fondului Național pentru Democrație

CUPRINS / CONTENT

	Introducere.....	4
1.	Dreptul la viață și de a nu fi supus relelor tratamente.....	5
2.	Libertatea și siguranța persoanei.....	11
3.	Dreptul la proprietate privată.....	15
4.	Dreptul de acces la informație.....	19
5.	Libertatea de exprimare.....	23
6.	Libertatea de gândire și de conștiință.....	26
7.	Dreptul la un proces echitabil și prezumția nevinovăției.....	29
8.	Dreptul la educație.....	34
9.	Dreptul la protecție socială și ocrotirea sănătății.....	37
10.	Drepturile femeilor.....	40
11.	Drepturile copilului.....	43
12.	Violența în familie.....	47
13.	Dreptul la respectarea vieții private și de familie.....	51
14.	Drepturile recruților și ale militarilor.....	55
15.	Libertatea de circulație	59

INTRODUCERE

Prezentul Raport este la a III-a ediție, fiind dedicat situației drepturilor omului în regiunea transnistreană Republicii Moldova. Raportul vizează primele 10 luni ale anului 2012. Fiecare capitol descrie și analizează situația unor drepturi și libertăți fundamentale ale omului în regiunea transnistreană.

Raportul nu tinde a fi un adevăr absolut, dar pretinde a fi un punct de vedere neutru asupra situației din regiune. Raportul se axează pe problemele majore dar și progresele obținute în respectarea drepturilor fundamentale garantate de convențiile internaționale dar și actele normative naționale și, după caz, regionale.

Raportul include concluzii cu privire la situația drepturilor omului în regiune și propune recomandări care vizează actori relevanți, eforturile cărora ar putea influența situația și reduce din amploarea cazurilor de încălcare a drepturilor fundamentale ale omului din regiune.

La elaborarea raportului, autorii s-au condus, în mare parte, de informațiile disponibile publicului larg de pe sursele media din regiunea transnistreană, precum și de informații oficiale obținute de la organele constituționale. Raportul include și cazuri particulare de încălcare a drepturilor omului care au ajuns în atenția autorilor în cadrul activității de acordare a asistenței juridice gratuite în regiunea transnistreană.

Raportul este destinat dezbaterilor privind necesitatea respectării drepturilor omului într-o regiune de conflict înghețat, zonă în care nu există mecanisme eficiente și legale de apărare a drepturilor și libertăților fundamentale, teritoriu în care predomină impunitatea iar prezumpția nevinovăției este ignorată.

În aceste condiții, atragem atenția repetat asupra obligațiilor de respectare a drepturilor fundamentale ale omului care revin actorilor relevanți: administrației de la Tiraspol, autorităților centrale constituționale ale R.Moldova, precum și autorităților Federației Rusie în anumite circumstanțe și condiții. Credem că acele cazuri și situații descrise în raport vor fi analizate minuțios de către actorii vizați pentru a preveni pe viitor repetarea unor situații analogice și de ce nu pentru a reabilita și a despăgubi acele persoane ale căror drepturi au fost violate.

Asociația „Promo-LEX” aduce sincere mulțumiri tuturor celor care au contribuit la elaborarea Raportului.

Capitolul 1.

DREPTUL LA VIAȚĂ ȘI DE A NU FI SUPUS RELELOR TRATAMENTE

Numeroase acte internaționale garantează dreptul la viață, la libertatea și inviolabilitatea persoanei, inclusiv interzic pedeapsa cu moartea. În consecință, Statelor le revine obligația să asigure respectarea acestor norme fundamentale, or nerespectarea lor va conduce în mod evident la încălcarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

În capitolul respectiv, vom analiza unele probleme cu privire la modul în care este respectat dreptul la viață și de a nu fi supus relelor tratamente în regiunea transnistreană a Republicii Moldova. Una dintre probleme, evidențiată inclusiv în rapoartele anterioare ale Asociației Promo-LEX, rămâne a fi prezența unor *prevederi* privind pedeapsa cu moartea în *legislația penală* regională. Chiar dacă în 2012 această pedeapsă nu a fost *aplicată*,¹ riscul *condamnării* sau *executării sentinței* capitale persistă. Responsabilitatea pentru respectarea drepturilor omului în regiune revine autorităților R.Moldova și Federației Ruse, care riscă a fi condamnate de instanțele internaționale în cazul unor astfel de situații.

O altă problemă o constituie condițiile precare de detenție și decesele dubioase în locurile de detenție din regiune. Condițiile din celulele închisorilor nu corespund exigențelor internaționale sau standardelor minime de detenție, în special pentru cea îndelungată a persoanelor. În opinia noastră, detenția în asemenea condiții, poate fi egalată cu tratamentul inuman. Mai mult, nu există vreo posibilitate reală și eficientă de a reclama actele de tortură sau rele tratamente, victimele fiind lipsite de orice recurs efectiv în acest sens. Totodată, lipsește mecanismul de depunere a plângerilor și de monitorizare a situației, iar activitățile Mecanismului Național de prevenire a Torturii nu se extind asupra locurilor de detenție din regiune.

1.1 Prevederi privind pedeapsa capitală

Regiunea transnistreană este singura din spațiul european, cu excepția Belarus, unde *legislația* penală prevede pedeapsa capitală pentru infracțiuni grave. În 1999 a fost *decretat* moratoriu asupra acestei forme de pedepse. În 2012 *legislația penală și procesuală* regională a suferit unele modificări, însă nu au fost excluse *prevederile* privind pedeapsa cu moartea și modalitatea executării acesteia. Persoana *condamnată la moarte* este izolată, adică deținută de una singură în celulă. Considerăm că restricțiile prescrise persoanelor condamnate la moarte sunt drastice și conduc la violarea drepturilor omului. Detenția solitară, izolarea persoanei de lumea externă, impunerea unui serviciu de pază etc. nu este altceva decât o pedeapsă suplimentară.

Motivele pentru *executarea pedepsei cu moartea* sunt: *sentința* definitivă a *instanțelor judecătorești*, ucazul președintelui local cu privire la respingerea cererii de *grațiere* sau hotărârea *președintelui* despre neaplicarea *grațierii* în favoarea *condamnatului* ce a refuzat să se adreseze cu o cerere de *grațiere*. În regiune *legislația execuțională* lasă totuși spațiu de interpretare privind termenele și perioada de executare a *sentinței capitale*, deoarece nu este clară *baza juridică*, procedura sau circumstanțe *executării* ori *sentința* definitivă ce prevede data și locul *executării pedepsei* ori *ucazul președintelui*. Într-o anumită situație aceste 2 *acte* se pot contrazice, deținutul fiind limitat în posibilitatea de a se adresa cu o cerere de *grațiere* ori să se adreseze *președintelui regiunii* cu o astfel de declarație prin care să-și recunoască vinovația. Pe de altă parte, *grațierea* este un drept firesc al fiecărui deținut, ocazie ce poate fi folosită oricând în perioada de detenție. Nu este clar, atunci ce se va întâmpla în cazul în care în *sentință* se indică perioada executării acesteia.

Așadar, un *mecanism* clar de executare a *pedepsei capitale* lipsește, or *administrația regiunii* ar fi instituit această pedeapsă excepțională, inclusiv pentru acte de răzbunare împotriva celor care au alte viziuni și opinii.

¹ Nu există date oficiale și transparente privind aplicarea acesteia

1.2 Decese dubioase în închisori

Potrivit teoriei, legea penală apără dreptul la viață ca valoare socială și drept al omului. Statul este cel ce deține instrumentele prin care poate asigura protecție efectivă dreptului la viață, obligația acestuia fiind nu numai adoptarea legislației în materie dar și luarea măsurilor necesare pentru protejarea vieții. Persoanele aflate în custodia organelor de forță sunt în special într-o poziție vulnerabilă și autoritățile au obligația de a se îngriji că aceste persoane nu vor fi supuse la rele tratamente, iar viața lor nu va fi pusă în pericol. CEDO a stabilit că art.2, 3 al Convenției europene impune statului să protejeze viața, sănătatea și integritatea fizică a persoanelor private de libertate.²

Instituțiile de detenție din estul țării nu fac parte din sistemul penitenciar al Republicii Moldova. Autoritățile constituționale nu au acces în aceste instituții, doar uneori au acces limitat reprezentanții unor structuri internaționale. Considerăm că aceste *instituții* sunt particulare/private, deoarece sunt ilegale și conduse de persoane care și-au asumat atribuțiile respective. Detenția persoanelor în astfel de instituții este ilegală și arbitrară.

Potrivit datelor *serviciului de executare a pedepsei* din regiune, în 2011 au fost înregistrate 18 cazuri de decese în locurile de detenție. 6 dintre ei au decedat de moarte violentă: 5 s-au strangulat, iar un deținut a fost ucis.³ 12 persoane au decedat din cauza maladiilor: 4 bolnavi de HIV/SIDA, 7 de tuberculoză și un deținut a decedat din cauza cancerului. În 2011, după îngrijiri și asistență medicală la secțiile medicale din închisorile din regiune s-au adresat 6123 deținuți (în 2010 s-au adresat 5946 persoane), inclusiv 61 deținuți bolnavi de tuberculoză activă și 173 de persoane bolnave de HIV/SIDA.⁴ Date oficiale pentru 2012 nu au fost afișate.

Rata deceselor în cele 3 *instituții de detenție*, din surse neoficiale este mult mai mare, având în vedere condițiile inumane de detenție și ineficiența îngrijirilor medicale. Juriștii Promo-LEX a înregistrat unele cazuri:

La 6 ianuarie 2012, în închisoarea nr.1 de la Hlinaia, un deținut a decedat din cauza infarctului miocardic. Ambulanță nu a răspuns solicitării.

Un alt deținut din închisoarea nr.2 a decedat la 4 februarie 2012 de infarct miocardic, nefiindu-i acordate careva îngrijiri medicale anterior.

Un tânăr s-a strangulat în închisoarea nr.2 Tiraspol din cauza persecuțiilor paznicilor. Acesta urma a fi eliberat în mai puțin de o lună.

În aprilie 2012, un deținut din închisoarea nr.2 a decedat după 1 lună și 15 zile de greva foamei. Nu i-au fost acordate careva îngrijiri medicale pe durata acțiunii sale de protest.

La 8 noiembrie 2012 în închisoarea nr.1 din Hlinaia a decedat un deținut, care timp de mai mulți ani suferea de tuberculoză acută. Careva îngrijiri medicale nu i-au fost acordate.

În toate aceste cazuri, cauza adevărată a deceselor nu poate fi stabilită. Într-un raport, *ombudsmanul* local s-a arătat îngrijorat de faptul că sute de deținuți bolnavi sunt ținuti pe termen lung în secții medicale, unde nu li se acordă asistența medicală necesară, persoanele fiind supuse suferinței, mizeriei și în cele din urmă morții.⁵ Potrivit unor respondenți, uneori administrația închisorii, pentru a ascunde numărul exact de decese în închisori, indică în fișele personale ale defuncțiilor în loc de „decedat” – „eliberat”. În alte cazuri, se tăinuiește cauza decesului. *Codul de executare a pedepselor penale* nu prevede modalitatea de constatare a decesului condamnatului, inclusiv obligația de a investiga cauzele de deces în închisori, așa după cum o cer standardele internaționale și naționale. *Codul execuțional* obligă șeful închisorii să înștiințeze *procurorul*, doar în cazul în care un deținut a fost ucis în timpul aplicării metodelor speciale a forței fizice și armelor de foc de către *gardieni*. Deținuții decedați în închisori nu pot fi supuși unei expertize medico-legale independente credibile.

² Keenan, § 111; *Mouisel v. Franța*, no.67263/01, §40; și *McGlinchey și alții v. Marea Britanie*, no.50390/99, § 46; *Slimani v Franța*, no.57671/00, §27

³ <http://www.tv-pmr.com/news.php?id=15218>

⁴ www.ombudsmanpmr.org

⁵ http://ombudsmanpmr.org/doclady_upolnomochennogo.htm

Nu există alte *norme* locale, care ar reglementa procedura activității *organelor de drept* în cazurile de deces. Procedurile de constatare a decesului în închisoare nu se deosebește practic de cele în cazul celor care au loc la domiciliu, în stradă sau la spital. De regulă, la decesul persoanei în închisoare este solicitată *echipa operativă de investigație*, compusă dintr-un *anchetator* și *expert criminalist* din secțiile *miliției* teritoriale. Aceasta constată cauza decesului. Dacă moartea nu a fost violentă, urmărirea *penală* nu este inițiată. Dacă se constată deces survenit din vina medicilor, urmărirea *penală* poate fi pornită. Probabilitatea că *dosarul* va ajunge în fața *justiției* este minimă. Majoritatea victimelor s-au plâns pe ancheta *penală* ineficientă, pe tănuirea și mușamalizarea *cazurilor* de deces, etc. A demonstra vinovația *administrației* închisorii și a medicilor din această *instituție* este practic imposibil.

1.3 Condiții de detenție

Expertul ONU pentru drepturile omului în regiunea transnistreană, T.Hammarberg a efectuat câteva vizite de documentare în locurile de detenție, calificând condițiile de detenție drept nesatisfăcătoare și care nu corespund cerințelor internaționale. Un raport final despre vizitele sale va fi publicat în 2013.⁶ Aceiași îngrijorare se conține și în Raportul special al ONU din 2008, fapt ce demonstrează că în această perioadă de timp nu au fost luate măsuri suficiente pentru a îmbunătăți situația din locurile de detenție ale regiunii.

Potrivit *serviciului de executare a pedepsei* în 2012 în cele 3 *instituții de executare a pedepsei*, 1 închisoare cu regim sever, 1 colonie pentru minori și 1 pentru femei erau cca 2057 deținuți (pentru comparație în restul R.Moldova – 6521 deținuți în 18 penitenciare). Printre aceștia se numără 131 femei, 25 minori, 38 bolnavi de tuberculoză și alți 129 de HIV/SIDA. 762 de persoane sunt deținute în izolatoarele de urmărire penală. Nu este cunoscut numărul persoanelor deținute temporar în subsolurile secțiilor locale ale miliției. Condițiile pentru detenția temporară a persoanelor bănuite sunt foarte proaste și corespund tratamentului inuman. Potrivit beneficiarilor Promo-LEX:

În subsolul direcției de interne din or.Bender am fost deținut timp de 2 luni de zile, deși, normele locale prevăd detenția în izolator pe un termen de maxim 10 zile. Alți deținuți, se aflau în condiții de izolator câte 6 luni. Celulele se află la o adâncime de cca 6 metri în subsolul instituției. Pereții sunt din beton, iar podeaua din lemn. Cca 2/3 din spațiul celulei (între 2 și 4 m²) revine unui pat improvizat din scânduri, pe care deținuții dorm și mănâncă. Permanent în celulă se află între 5-9 persoane. Dorm pe rând. Ferestre nu sunt. Unica sursă de lumină este o lampă (200W). Sistemul de ventilare nu funcționează. WC în celulă servește o căldare din plastic. La WC din curte, ne scot pe rând, o dată în zi, de la 17.00 până seara târziu. Lipsește dușul. Mâncarea e pregătită la distanță (unitate militară s.Parcani). Pe timp de iarnă ajunge destul de rece. Careva îngrijiri medicale nu avem, doar în cazuri urgente și critice, administrația izolatorului poate chema ambulanța. Plângerile despre condițiile de detenție sunt ignorate.

În izolatorul secției de miliție din Grigoriopol am dormit pe un pat de scânduri denivelate, fără așternurie și lenjerie. În celulă e un singur cearșaf foarte murdar și plin de ploșnițe. Persistă umezeala și mucegai din lipsa sistemului de ventilare, astfel uneori hainele umede se lipeau de corp. Pe lângă ploșnițe celula era plină de șoareci, într-o singură zi am prins 18 șoareci. Măsuri de dezinfecție lipsesc. Din cauza șoarecilor, eram nevoit să-mi ascund mâncarea sub pernă. WC servește o căldare (cu sau fără capac) într-un colț din celulă și persistă un miros înțepător și foarte puternic. La cel din curte se permite doar cu acordul șefului. Coatele cu produse alimentare și îmbrăcăminte sunt interzise. În asemenea condiții am fost ținut 20 zile.

În izolatorul de urmărire penală nr.1 din Hlinaia, Grigoriopol, condițiile de detenție sunt la fel. Celulele suprapopulate (în cea de 8 persoane se află 10-11 deținuți). Prin urmare dormeam pe rând și așteptam în picioare. Celula e plină de ploșnițe. Careva prafuri pentru dezinfectarea celulei nu sunt admise. Pe timp de iarnă în celulă e frig, deținuții dorm îmbrăcați,

⁶

<http://www.nr2.ru/pmr/405069.html>

cei fără haine groase se îmbolnăvesc. Vara, în celulă e foarte cald din lipsa sistemului de ventilare. Energia electrică e furnizată conform unui program adoptat de administrație. O oră dimineața se permite plimbarea în curtea izolatorului.

Baracele din închisoarea nr.1 din Hlinaia, inițial nu au fost proiectate pentru detenția persoanelor ci pentru atelier de producere a îmbrăcăminte. Baracul reprezintă un coridor lung în care sunt adăpostiți între 80-100 persoane pe paturi duble. Un barac are WC și lavuar. Dușul e pe hol și e permis o dată în săptămână. Nu există un sistem de filtrare a apei (curge cu rugină sau miros insuportabil). În țeava ce aprovizionează închisoarea cu apă, se scurg deșeuri menajere de la o stână de animale din apropiere. Ferestre mici, iluminare solară redusă, pereți cu mucegai. Reparațiile în barac și închisoare sunt efectuate din contul deținuților, adică donații în bani sau materiale de construcție transmise de rude. Cei care nu respectă această „cerință” suportă anumite consecințe negative sau discriminatorii.

Așadar, condițiile de detenție din regiunea transnistreană nu corespund standardelor minime privind tratamentul deținuților. De altfel, condițiile dure, persecuțiile, restricțiile și relele tratamente la care sunt supuși deținuții constituie acte de tortură și tratament inuman.

1.4 Servicii medicale

Regulile ONU prescriu cerințe clare privind serviciile medicale în penitenciare. În orice penitenciar trebuie să fie cel puțin un punct de deservire medicală, iar medicii trebuie să aibă cunoștințe și în domeniul psihiatriei. Serviciile medicale trebuie organizate în strânsă relație cu administrația sănătății din regiune sau cea centrală. Ele trebuie să includă un serviciu psihiatric pentru diagnoză iar în caz de necesitate, pentru tratarea stărilor psihice anormale. Persoanele bolnave, ce necesită tratament special trebuie transferate în instituții specializate sau în spitale civile. Dacă facilitățile medicale sunt acordate în cadrul instituțiilor atunci echipamentul, utilajul și produsele farmaceutice vor fi adecvate pentru îngrijirea persoanelor bolnave, iar personalul medical trebuie să aibă o pregătire profesională bună etc.

Mai multe victime au reclamat calitatea asistenței medicale, tratamentul îndelungat, administrarea medicamentelor cu termen expirat, lipsa unor utilaje și echipamente medicale necesare. Până în prezent, este imposibilă prelevarea sângelui în secțiile medicale din închisori, tratarea tuberculozei avansate și a HIV/SIDA. În consecință, deținuții bolnavi suportă dureri acute. Conform relatărilor victimelor:

În închisoarea nr.2 nu e medic stomatolog, fiind nevoit să-mi scot singur 2 dinți, cu ajutorul unui „clește”. M-am plîns administrației de dureri acute la dinți, însă, am fost informat că funcția de medic stomatolog este vacantă și voi primi asistență medicală, doar în cazul unor patologii serioase. Totodată, am fost informat că pot apela la serviciile unui medic stomatolog din sfera privată/ publică dacă îmi permit suportarea cheltuielilor.

Unul din medicii închisoării nr.2 nu deține licență de activitate. În izolatoarele secțiilor de miliție, majoritatea felcerilor au studii veterinare.

În închisoarea din Hlinaia, din cauza apei necalitative, deținuții acuză dureri dentare (de multe ori nu au o altă opțiune decât extracția dintelui bolnav). Extragerea are loc, în condiții antisănătose, cu ajutorul unor instrumente vechi și scoase din uz. Majoritatea deținuților nu se adresează după ajutor medical, din motive de siguranță. Injecțiile cu o seringă poate fi administrată mai multor persoane. Dinții sunt extrași cu același clește, inclusiv persoanelor cu maladii transmisibile.

Cea mai gravă problemă rămâne tratamentul deținuților bolnavi de tuberculoză. Pentru tratarea tuberculozei pentru instituțiile de detenție din regiune este doar un singur medic de profil. Programul lui de muncă este destul de încărcat, iar din cauza lipsei echipamentului specializat, deseori nu-i poate ajuta pe bolnavi. La nivel local s-au adoptat diverse programe de prevenire și curmare a acesteia, însă toate măsurile sunt insuficiente, numărul persoanelor bolnave de tuberculoză acută este în creștere (peste 600 locuitori ai regiunii sunt luați în evidență). Ombudsmanul regional a reclamat starea dezastruoasă la capitolul asigurării cu medicamente a deținuților bolnavi de tuberculoză acută și HIV/SIDA. În raportul său el a

menționat că din lipsa mijloacelor financiare (o tură de tratament a unui deținut bolnav de tuberculoză acută se estimează la cca 1000-1500 euro) nu sunt procurate echipament și medicamente necesare.

1.5 Transferul deținuților

Transferul deținuților este efectuat cu un vagon metalic (denumit „железный стакан”) cu geam mic, fiind de regulă aglomerat. Vara, căldura în vagon devine insuportabilă după câteva minute, însă ei trebuie să aștepte ore în șir. Diferite categorii de deținuți sunt amestecate în timpul acestor transportări (adulți, bolnavi, inclusiv cu tuberculoză), fiind expuși riscului de contaminare. Uneori unitatea de transport se defectează, deținuții fiind nevoiți să aștepte închiși în vagon de metal ore în șir, sufocându-se.

Aceleași reguli internaționale, interzic transportarea deținuților în mijloace de transport cu ventilație ori lumină insuficientă sau care le-ar crea anumite greutăți fizice. În pofida acestora, practica transferului deținuților în asemenea condiții continuă. Suntem de părerea că metoda respectivă de transfer a deținuților poate fi considerată o formă a tratamentului inuman sau de tortură, în special pentru persoanele bolnave sau a celor cu nevoi speciale.

1.6 Necriminalizarea torturii

Art.21 al *constituției* locale prevede că nimeni nu poate fi „supus torturii, tratamentului și pedepsei crude, inumane sau degradante sau experimentelor medicale”, însă *codul penal* local nu criminalizează actele de tortură. Acesta *criminalizează* istovirea („istyazanie”) cu pedeapsă de până la 3 ani închisoare (art.114) și afirmă că aceasta poate fi combinată cu „tortura”, care urmează a fi pedepsită cu până la 7 ani privare de libertate. *Norma* respectivă însă nu prevede agravanta pentru aplicarea „istovirii” de către o *persoană cu funcții de răspundere*. Astfel, victimele „*istovirii prin acte de tortură*” nu pot contesta acțiunile *reprezentanților organelor de forță locale* în baza acestei *prevederi locale*.

În octombrie 2012 *legislația penală* a suferit unele modificări. Astfel, art.114 *codul penal* a fost completat cu o *Notă* ce definește tortura – ca provocarea suferințelor fizice sau psihice cu scopul obținerii de mărturii sau alte acțiuni contrare voinței omului, aplicării pedepsei sau în alte scopuri. Nu se prevede vreo *pedeapsă penală* pentru aplicarea torturii. În același timp, lipsește mecanismul de depunere a plângerilor și de monitorizare, îndeosebi un mecanism intern de prevenire a torturii, or sarcina controlului revine *organelor procuraturii*,⁷ iar de monitorizare a locurilor de detenție – *ombudsmanului regional*. Majoritatea persoanelor intervievate de juriștii Promo-LEX au exprimat neîncredere în prestațiile acestor *instituții*.

1.7 Garanții juridice

Reglementările procesual-penale locale, prevăd o serie de *garanții juridice* persoanelor *acuzate* și implicate în *procesele penale*, care mai mult sau mai puțin, sunt declarative sau formale. *Organele locale de anchetă pot reține* persoane pentru 72 ore pentru orice alegații despre săvârșirea contravențiilor sau infracțiunilor. *Anchetatorul, procurorul și judecătorul pot aplica* una din următoarele *măsuri preventive* (*interdicția de nepărsire, garanția personală, garanția unei organizații, cautiunea și supravegherea militarului*). Nu este prevăzut vreun termen limită de aplicare a măsurii preventive. Acțiunile *organului de anchetă* pot fi contestate *procurorului*, acțiunile acestuia – *procurorului ierarhic superior sau judecătorului*. Nu există *instituția judecătorului de instrucție*, astfel, același *judecător* ce a *aplicat arestul* poate examina și cauza penală. Temei de *recuzare* pe acest motiv lipsește.

În instanță pot fi *atacate actele anchetatorului, ordonanțele procurorului de refuz sau încetare a urmăririi penale sau actele* care aduc atingere drepturilor *constituționale* ale părților

⁷ Atribuțiile *procuraturii* au fost expres limitate ca urmare a instituirii *comitetului de anchetă*. Astfel, *procuratura* va fi responsabilă doar de supravegherea respectării legislației regionale. La momentul raportării, nu era clar care vor fi atribuțiile *procurorului* în monitorizarea locurilor de detenție sau în sarcina cărei *instituții* au fost delegate funcțiile respective

implicate în proces și care pot împiedica accesul persoanelor la *justiție*. Conform *reglementărilor* locale, contestațiile împotriva actelor/acțiunilor *organelor de forță* locale se depun cu achitarea unei taxe.

Avocatul este admis la *proces* din momentul înaintării *acuzării*, iar în cazul *reținerii* – din momentul aducerii lui la cunoștință a *procesului verbal de reținere*. La insistența persoanei *acuzate*, *instanța* poate admite avocat din afara regiunii. Acesta poate fi admis cu condiția participării în comun cu un avocat din regiune, achitând suplimentar taxe și solicitând permisiunea *colegiului avocaților* din regiune. Toate demersurile, plângerile se depun doar în limba rusă și trebuie subsemnate de ambii avocați.

Expertiza medico-legală este dispusă doar dacă *anchetatorul* o consideră necesară. În așa mod, o victimă a torturii are puține șanse de a obține o probă medicală despre maltratarea sa. Expertizele, în mare parte, sunt efectuate de centrele de expertiză aflate sub *custodia ministerului local de interne*. Expertizele din afara regiunii, nu se admit.

1.8 Lipsa mecanismului de reabilitare a victimelor torturii

Toate Statele au obligația să se asigure că victimelor torturii li se face dreptate în instanță, că obțin compensații echitabile și adecvate pentru prejudiciile suferite și că beneficiază de reabilitarea cuvenită.

În înțelesul *legislației procedurale* locale, pot pretinde la reabilitare doar persoanele care au fost atrase *illegal* la *răspundere penală*, *illegal condamnate* asupra cărora au fost aplicate măsuri preventive, tratament medical forțat, eliberarea din serviciu sau confiscarea averii. Aceasta nu prevede drept de reabilitare victimelor torturii și relexor tratamente. În regiune nu există sentințe de condamnare în cauze privind aplicarea relexor tratamente și nici un mecanism de reabilitare a victimelor torturii. Mai mult, lipsește un mecanism legal și eficient de apărare și protejare a persoanelor din acest teritoriu. Activitatea Mecanismului Național de Prevenire a Torturii nu se extinde asupra locurilor de detenție din regiune, acestea fiind în afara oricărui control extern, inclusiv din partea structurilor internaționale. Autoritățile constituționale continuă să-și decline responsabilitățile și nu înregistrează eforturi în vederea apărării drepturilor fundamentale. Mai mult, legislația națională obligă organele de drept să inițieze urmărirea penală pentru orice alegații despre acte de tortură. Argumentele autorităților, precum că nu dețin controlul de facto asupra spațiului din estul țării nu sunt admisibile în contextul obligațiilor pozitive. În consecință, Guvernul RM poate fi acuzat de violarea gravă a prevederilor art.1,2,3,5,13 CEDO.

Concluzii

Responsabilitatea pentru situația și drepturile persoanelor aflate în *instituțiile de detenție* revine evident administrației regiunii transnistrene, însă acest lucru nu exclude obligațiile pozitive ce revin Statului Republica Moldova și Federației Ruse. Detenția persoanelor în închisorile din regiune este arbitrară și contrară art.5 CEDO. Moldova și Rusia trebuie să întreprindă toate măsurile pentru a pune capăt detenției arbitrară a deținuților și să asigure eliberarea lor. Totodată, acestea sunt responsabile pentru viața și integritatea fizică sau psihică a victimelor torturii sau a tratamentului inuman.

Recomandări

- Respectarea procedurilor și prevederilor legale de către Procuratura Generală a R.Moldova, care trebuie să desfășoare anchete efective în cazuri de deces a persoanelor în locuri de detenție, inclusiv pentru orice act de tortură, detenție arbitrară, condamnare abuzivă etc.;
- Excluderea pedepsei capitale în *legislația* locală și criminalizarea torturii, adoptarea unui mecanism de reabilitare a victimelor torturii;
- Extinderea activităților Mecanismului Național de Prevenire a Torturii în zona de est a țării.

Capitolul 2.

DREPTUL LA LIBERTATEA ȘI SIGURANȚA PERSOANEI

Deși legislația R.Moldova garantează dreptul la libertatea și siguranța persoanei pe întreg teritoriul țării, în regiunea transnistreană a R.Moldova acest drept nu este respectat și asigurat. Lipsa unui mecanism clar și eficient pentru locuitorii regiunii, duce la numeroase cazuri de încălcare și creează condiții oportune pentru un comportament arbitrar din partea *structurilor* locale în raport cu persoanele care locuiesc sau se află în vizită în regiune.

Lipsa unui remediu clar și eficient pentru apărarea dreptului la libertatea și siguranța persoanei, cooperarea neformală dintre organele de drept constituționale cu *structurile* paramilitare și ilegale din regiune, răpirea persoanelor de către reprezentanții *structurilor de forță* din regiune, *reținerile* și *arestările* arbitrare, suprapopularea *instituțiilor* de detenție din regiune și *normele* locale neconforme standardelor internaționale în domeniul drepturilor omului sunt probleme cu o durată de peste 20 ani.

Nici în 2012 autoritățile constituționale nu au înregistrat eforturi insistente în vederea soluționării problemelor complexe ce țin de libertatea și securitatea persoanei în regiunea transnistreană a R.Moldova. Problema rămâne ignorată în procesul negocierilor politice, nu există interes în elaborarea unor politici publice și abordarea problemelor ce țin de respectarea drepturilor omului la general și în special a libertății și siguranței persoanei în regiune.

Comportamentul administrației regionale nu a suferit modificări, chiar dacă aceasta este condusă de un nou lider. În 2012 nu au fost realizate acțiuni în sensul schimbării practicilor negative din domeniu. Mai mult, pentru unele segmente ale dreptului, cum ar fi numărul persoanelor aflate în arest preventiv, situația s-a agravat în comparație cu anii precedenți.

2.1 Reținerile și condamnările ilegale din regiune

Reprezentanții *administrației* de la Tiraspol, preponderent *miliția* locală continuă să practice *reținerile* ilegale și răpirea de persoane. *Reținerile* practicate în regiune nu respectă standardele internaționale, în mod special cele prevăzute de art.5 al CEDO.⁸

Din afirmațiile beneficiarilor Promo-LEX domiciliați în regiunea transnistreană a R.Moldova rezultă că reprezentanții *miliției* patrulează intens zenele limitrofe cu teritoriul controlat de autoritățile constituționale. Ei, fără careva dificultăți pot *reține* persoane, efectua *percheziții* sau alte acțiuni ilegale. Mai mult ca atât, reprezentanții *structurilor* și *instituțiilor* din regiune posedă cetățenia mai multor state (Ucraina, Federația Rusă, etc.), inclusiv cetățenia R.Moldova. Indiferent de aceste circumstanțe, libera circulație a persoanelor este garantată și relativ respectată de către autoritățile constituționale, iar aceste persoane se pot deplasa pe teritoriul controlat efectiv de autoritățile constituționale ale R.Moldova pentru a efectua anumite *acțiuni* și obținere informații.

Anual sunt documentate numeroase cazuri de *reținere* a persoanelor din regiune de către reprezentanții *structurilor* regionale, cărora le sunt încălcate și ignorate drepturile procedurale elementare. Victimele și rudele lor sunt supuse diverselor tratamente interzise, inclusiv presiunilor psihologice,⁹ iar ulterior urmează condamnările ilegale. *Judecătorii* din regiune nu corespund definiției de *autoritate judiciară competentă*, prevăzută de art.5, reieșind din faptul că prin *autoritate judiciară competentă* se subînțelege judecător sau magistrat împuternicit prin lege să exercite atribuții judiciare. Astfel, din jurisprudența CEDO rezultă că o persoană bănuită de săvârșirea unei infracțiuni, nu poate fi lipsită de libertate dacă măsura nu a fost luată de către o persoană care nu îndeplinește funcții judiciare.

---

⁸ Convenția admite privarea de libertate a unei persoane numai în situația „dacă a fost arestată sau reținută în vederea audierii sale în fața autorității judiciare competente, sau când există motive verosimile de a bănui că a săvârșit o infracțiune sau când există motive temeinice de a crede în necesitatea de a o împiedica să săvârșască o infracțiune sau să fugă după săvârșirea acesteia”

⁹ <http://www.europalibera.org/content/article/24620655.html>

La nivel național nu există un mecanism de anulare a condamnărilor din regiunea transnistreană, considerate de către experți a fi ilegale. Cu toate acestea, în 2011 în interesele persoanelor P.M., D.M., G.I. și C.M., privați ilegal de libertate de către *structurile* ilegale din regiunea transnistreană, la Curtea Supremă de Justiție a R.Moldova a fost depus un recurs în anulare a *sentințelor* de *condamnare* emise de către *instanțele* din regiune.¹⁰ În 2012 CSJ a R.Moldova a judecat recursul și a decis admiterea recursului în anulare și casarea *sentinței judecătorești* Bender și *deciziei judecătorești supreme* pronunțate în numele autoproclamatei republici moldovenești nistrene, ca hotărâri adoptate de organe judiciar neconstituționale.

Moldova a ratificat majoritatea instrumentelor internaționale în domeniul libertății și siguranței persoanei, potrivit cărora și-a asumat obligații pozitive sub aspectul garantării și asigurării dreptului la libertate și siguranța persoanei. Obligațiile sunt asumate inclusiv pentru populația din regiunea transnistreană, chiar dacă nu deține controlul asupra acestui teritoriu.¹¹ Faptele au fost accentuate în rapoartele anterioare ale Asociației.¹²

Constituția Republicii Moldova nu exclude garanțiile privind respectarea dreptului la libertate și siguranța persoanei pentru locuitorii regiunii transnistrene.¹³ În realitate, instituțiile statului, fără temei juridic, nu aplică legislația națională, motivând că nu dețin controlul. Toate acestea, contrar deciziei Curții Europene în cauzele *Ilașcu și alții v. Moldova și Rusia*, *Ivanțoc și alții v. Moldova și Rusia*¹⁴ și *Catan și alții v. Moldova și Rusia* prin care este accentuată din nou obligația statului de a apăra drepturile omului în regiune.¹⁵

Curtea Europeană a examinat deocamdată și s-a pronunțat definitiv numai în 3 cauze din acest teritoriu al R.Moldova – *Ilașcu și alții v. Moldova și Rusia*, *Ivanțoc și alții v. Moldova și Rusia*¹⁶. Însă avocații și organizațiile neguvernamentale au expediat numeroase alte cauze în care a fost invocată, inclusiv violarea art.5, fapt ce va determina în final schimbarea atitudinii autorităților constituționale față de problemele din regiunea transnistreană.¹⁷

Administrația separatistă în mare parte a păstrat *normele și practicile* aplicate în legislația sovietică. În acest context, există numeroase probleme ce aduc atingere drepturilor și libertăților fundamentale, contrar faptului că normele din regiune sunt *armonizate* cu legislația Federației Ruse. Spre exemplu, *legislația* locală nu prevede etapa controlului *judiciar* la reținerea persoanei, în mod special la aplicarea arestului față de aceasta.

2.2 Transmiterea ilegală de persoane

Reprezentanții organelor constituționale de drept au continuat practica ilegală de colaborare neoficială cu reprezentanții *structurilor miliției* regionale, inclusiv transmiterea ilegală de persoane. Una din sarcinile de bază ale organelor de drept este de a apăra și garanta, tuturor persoanelor aflați legal pe teritoriul țării, drepturile și libertățile fundamentale. Or, reținerea unor persoane (fără întocmirea actelor procedurale necesare) și transmiterea lor către structurile ilegale din estul țării, conform normelor constituționale, nu pot fi calificate decât infracțiuni săvârșite împotriva persoanei. În lipsa unor acte legale procedurale de reținere, sunt încălcate grav drepturile persoanei, care de fapt are nevoie de ajutorul organelor constituționale. Acestea, în primul rând ignoră prezumpția de nevinovăție.¹⁸ O serie de probleme la acest capitol sunt și furnizările de informații cu caracter privat către structurile ilegale din regiune.

¹⁰ <http://promolex.md/index.php?module=news&item=817>

¹¹ cauza *Ilașcu și alții v. Moldova și Rusia*; cauza *Ivanțoc și alții v. Moldova și Rusia*

¹² http://promolex.md/upload/publications/ro/doc_1340371540.pdf

¹³ art. 25 din Constituția R.Moldova

¹⁴ ibidem

¹⁵ idem

¹⁶ ibidem

¹⁷ <http://promolex.md/index.php?module=news&item=790>; <http://promolex.md/index.php?module=news&item=711>

¹⁸ http://promolex.md/upload/publications/ro/doc_1319534121.pdf

Oficial, Ministerul Afacerilor Interne al R.Moldova evită discuțiile sau explicații pe marginea unor astfel de situații vădit ilegale, însă uneori volens nolens confirmă faptul cooperării cu *structurile* din regiune.¹⁹ Practica ilegală începe în 1999 fiind *semnate* două *acorduri* între MAI al R.Moldova și *reprezentanții miliției* din regiune, prin care s-a stabilit o obligație de colaborare în materie penală, în mod special în legătură cu transmiterea de persoane. Ulterior, aceste *acorduri* au fost denunțate de către MAI al R.Moldova la 17 septembrie 2004 prin ordinul nr.329 (deoarece contravene Constituției R.Moldova și documentelor internaționale asumate). Contrar denunțării, structurile constituționale continuă transmiterea persoanelor și informațiilor către structurile ilegale din regiune. În 2012 au fost înregistrate cel puțin 2 cazuri de transmitere ilegală a persoanelor.

I.M. a fost somat de persoane necunoscute să urce într-un automobil, fiind transportat în or.Camenca, aflat sub controlul regimului ilegal de la Tiraspol. I.M. nu avea actele de identitate, a fost închis în clădirea *secției de miliție* din Camenca, aflând că i se incriminează săvârșirea unei infracțiuni de furt. Răpirea lui I.M. a fost solicitată de către reprezentanții *miliției* din regiune, iar reprezentanții poliției constituționale teritoriale Rezina au acceptat colaborarea.²⁰

S.A. a fost predat de către șeful de post către o persoană necunoscută cu numele Roman, care s-a prezentat drept *colaborator* al *organelor de drept* din regiunea transnistreană. Polițistul de sector a admis argumentele lui Roman precum că S.A. s-ar fi aflat în *căutare pentru eschivarea lui de la înrolarea în structurile paramilitare* din regiune. După depunerea unei plângeri împotriva acțiunilor ilegale, printr-un ordin al MAI șeful de post și comisarul adjunct au fost concediați din organele afacerilor interne.

Cu referire la standardele internaționale în domeniu, acțiunile polițiștilor nu sunt conforme prevederilor art.5 al CEDO și Convenției internaționale privind protecția tuturor persoanelor împotriva disparițiilor forțate (ultima nu a fost ratificată de Moldova). Legislația națională interzice transmiterea persoanelor cu scopul de a fi supuși riscurilor, în special dacă aceste presupuse transmiteri au loc cu încălcarea gravă a procedurilor de reținere. Or, întocmirea unor acte procedurale legale ar evidenția caracterul ilegal al unor astfel de acțiuni din partea poliției constituționale. Colaborarea procesual-penală cu structuri ilegale aflate pe teritoriul țării este categoric interzisă, iar acțiunile realizate de către reprezentanții autorităților constituționale reprezintă infracțiuni și urmează a fi calificate ca atare.

Sub aspectul colaborării neoficiale, cazurile de transmitere a persoanelor de regulă nu sunt documentate conform procedurilor legale naționale, acestea nu sunt înregistrate în registrele de evidență din cadrul Comisariatelor de Poliție, etc. Anume datorită caracterului ilegal al acestor fapte, fapt conștientizat de către reprezentanții MAI, aceste acțiuni nu sunt aduse la cunoștința opiniei publice.

2.3 Numărul mare al persoanelor private de libertate în regiune

În regiune, potrivit informației publicate pe pagina presupusului *serviciu de executare a pedepsei*, 762 de persoane sunt *deținute* în *izolatoarele de urmărire penală*. În cele 3 *instituții de executare a pedepsei*, 1 *închisoare* cu regim sever, 1 *colonie* pentru minori și 1 pentru femei erau cca 2057 *deținuți* (pentru comparație în restul R.Moldova – 6521 deținuți în 18 penitenciare). Printre aceștia se numără 131 femei, 25 minori, 38 bolnavi de tuberculoză și alți 129 de HIV/SIDA.²¹ Reieșind din datele statistice analizate, rezultă că la 100.000 locuitori din regiune sunt deținute 563 persoane. Comparativ, în penitenciarele aflate sub jurisdicția autorităților constituționale, la 100 mii locuitori sunt 180 persoane deținute, media în țările UE fiind de 129 persoane, conform datelor din 2012.²²

Problema detenției și a suprapopulării penitenciarelor este reglementată de mai multe norme internaționale, valabile inclusiv pentru R.Moldova. Normele europene privind

¹⁹ <http://www.zdg.md/investigatii/luat-cu-forta-de-politisti-si-transmis-militiei-transnistrene>

²⁰ <http://investigatii.md/index.php?art=591>

²¹ <http://guinpmr.narod.ru/>

²² http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Crime_trends_in_detail

penitenciarele, adoptate de Consiliul Europei în 2006, cuprind orientări ample cu privire la funcționarea penitenciarelor și la tratamentul deținuților. Acestea vizează protejarea drepturilor fundamentale ale deținuților într-o manieră care să fie consecventă cu scopul legitim pentru care aceștia se află în detenție și să prevadă că aceste condiții trebuie să faciliteze reintegrarea după eliberarea din închisoare. Norme relevante în domeniu sunt prevăzute în:

- Ansamblul de reguli minime pentru tratamentul deținuților și recomandările referitoare la acesta (ONU, 1955);
- Ansamblul de principii pentru protejarea tuturor persoanelor supuse unei forme oarecare de detenție sau încarcerare (ONU, 1988);
- Convenția Europeană a Drepturilor Omului, art. 5 (CoE, 1950)
- Recomandarea Rec13 a Comitetului de Miniștri al statelor-membre privind detenția provizorie, condițiile în care are loc aceasta, precum și aplicarea garanțiilor împotriva abuzului (CoE, 2006);

Prevederile *legislației locale stabilesc* formal unele garanții pentru deținuți, însă în realitate acestea nu sunt respectate. Spre exemplu, reieșind din unele materiale examinate de juriștii Asociației Promo-LEX, durata medie de aflare a persoanei în detenție preventivă este de aproximativ 2 ani, ceea ce reprezintă o durată excesivă și nu este conformă prevederilor art.5 Convenția Europeană pentru Drepturile Omului. Mai mult, reieșind din informațiile prezentate de administrația regională,²³ procentul total al sentințelor de achitare este de 0.01 %.²⁴

Concluzii

Responsabilitatea pentru încălcarea dreptului la libertatea și siguranța persoanei în regiunea de est a R.Moldova revine în primul rând administrației regionale. O responsabilitate sporită revine însă și autorităților constituționale ale R.Moldova, care prin definiție sunt obligate pozitiv să depună eforturi constante și eficiente în vederea apărării și garantării acestor drepturi inclusiv în regiunea transnistreană. La rândul său, datorită prezenței și sprijinului generos oferit *administrației* regiunii transnistrene de către Federația Rusă, precum și unor decizii CEDO, Rusia este la fel obligată să contribuie la respectarea și garantarea drepturilor în acest teritoriu al R.Moldova. Detenția persoanelor în *închisorile* din regiune nu este conformă cu prevederile art.5 al CEDO. Republica Moldova și Federația Rusă trebuie să întreprindă toate măsurile pentru a pune capăt detenției arbitrare a deținuților și să asigure eliberarea lor, iar persoanele bănuite să aibă parte de un proces echitabil cu respectarea tuturor principiilor și garanțiilor legale și constituționale.

Autoritățile constituționale trebuie să contracareze toate practicile ilegale de colaborare între organele de drept constituționale și reprezentanții *structurilor* ilegale din estul țării Tiraspol, care conduc în primul rând la încălcarea dreptului la libertatea și siguranța persoanei.

Recomandări

- Desfășurarea unor anchete efective în cazurile de transmitere ilegală a persoanelor către reprezentanții *structurilor* regiunii transnistrene;
- Desfășurarea unor anchete efective în cazurile de răpire a persoanelor de către reprezentanții *structurilor* regiunii transnistrene;
- Modificarea prevederilor actelor normative regionale și adaptarea lor la standardele naționale și internaționale;
- Elaborarea unui instrument eficient de apărare a drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanelor aflate în *custodia structurilor* din regiune.

²³ <http://gssi-pmr.org/deals.html>

²⁴ <http://pmrinform.com/ru/news/20120722/07522.html>

DREPTUL LA PROPRIETATEA PRIVATĂ

3.1 Gestionarea terenurilor și cotelor valorice

Cea mai gravă problemă în domeniul dreptului de proprietate în regiunea transnistreană rămâne problema gestionării cotelor valorice asupra terenurilor agricole (земельный пай) care ar trebui deținută de către locuitorii din zona rurală.

În 2012 s-au înregistrat numeroase mitinguri și proteste ale țăranilor din regiune, care încearcă să își recâștige dreptul asupra cotelor de terenuri agricole. Practic, au avut loc adunări în fiecare raion din regiune, cei prezenți fiind revoltați de modul în care are loc gestionarea și repartizarea terenurilor agricole. Astfel, s-a constituit o organizație obștească regională (Uniunea Țăranilor), având drept scop apărarea drepturilor acestei numeroase și importante categorii de persoane.

Deasemenea, rămâne nerezolvată problema exercitării dreptului de posesie liberă asupra terenurilor agricole, de către proprietarii din unele localități ale r.Dubăsari aflate sub jurisdicția autorităților constituționale ale R.Moldova. Deși mii de proprietari dețin acte legale de proprietate, administrația separatistă limitează libera circulație către terenurile agricole și încalcă deja de 8 ani dreptul proprietarilor. Cca. 40% din terenurile agricole aflate în proprietatea locuitorilor satelor din r. Dubăsari se află la est de traseul rutier Râbnița-Tiraspol, care la rândul său este ocupat și controlat de numeroase posturi de control, instalate contrar tuturor documentelor semnate de către autoritățile constituționale ale R.Moldova cu Federația Rusă sau administrația separatistă. Din 2006 țăranii pot folosi terenurile lor limitat și numai dacă respectă un șir de condiții impuse de administrația separatistă (înregistrarea și aprobarea lucrărilor agricole, transportarea produselor, materialelor sau a tehnicii agricole). În 2012 nu au fost înregistrate careva schimbări pozitive în vederea respectării drepturilor proprietarilor de terenuri, fiind prelungite *acordurile* dintre administrația separatistă și autoritățile constituționale.

Mai mult, au avut loc unele provocări cu caracter similar în alte părți ale Zonei de Securitate, fiind înregistrate încercări de instalare a noi posturi de control (s.Chircăiești, r.Căușeni), fiind limitat și accesul proprietarilor de terenuri.

Potrivit prevederilor Constituției R.Moldova, proprietatea privată este garantată. Adoptarea Codului Funciar la începutul anilor 1990 și implimentarea reformelor funciare au permis cetățenilor să devină proprietari de terenuri agricole. Implementarea programului de privatizare a permis cetățenilor să obțină drept de proprietate asupra cotelor valorice din averea fostelor gospodării, inclusiv asupra cotelor de teren agricol. Însă, aceste reglementări au fost aplicate doar pentru terenurile și gospodăriile din spațiul aflat sub controlul autorităților constituționale. Astfel, locuitorii și cetățenii din regiunea transnistreană nu au participat la acest program și au obținut doar formal posibilitatea de a pretinde asupra unei cote valorice. Ulterior, însă *președintele* regiunii, în mod unilateral și practic clandestin, a distribuit unor companii sau grupuri de persoane terenurile agricole din regiune, fără a ține cont de drepturile și interesele locuitorilor din sate.

Autoritățile constituționale nu au înregistrat eforturi în vederea stopării acestor abuzuri grave sau pentru a cere respectarea drepturilor lor la proprietate. Agenția Cadastru și Relații Funciare nu dispune de o informație clară cu privire la regimul juridic și modul de gestionare a terenurilor și care este situația actuală a acestora și nici nu depune eforturi în vederea obținerii unor astfel de informații.

Spre deosebire de locuitorii altor regiuni ale R.Moldova, care au primit titluri ce atestă dreptul asupra terenurilor agricole, locuitorii regiunii transnistrene, se pot considera discriminați, deoarece ei nu au beneficiat de garanțiile și drepturile lor constituționale. *Începând cu 2003, prin decretele liderului de la Tiraspol, multe gospodării colective au fost declarate insolabile. În așa mod, toate bunurile imobile și mobile, inclusiv miile de hectare de teren ale acestora au fost*

transmise unor anumiți agenți economici, care de fapt asigură monopolul în regiune. Ulterior zeci de mii de hectare au fost transmise unor companii dubioase în arendă de lungă durată.

Printr-o dispoziție a președintelui regional din 16.03.2012 s-a menționat necesitatea gestionării terenurilor în cote valorice. În regiune sunt 220 mii de hectare de terenuri arabile, iar pentru fiecare cotă s-a decis de a încasa de la arendași o taxă în mărime de cca. 147 ruble locale locale (aprox. 10 euro). Ulterior, se propune crearea unui fond din aceste taxe (32 milioane ruble locale). Acest calcul ar reieși din numărul deținătorilor de cote – 48000, iar o cotă are 3 hectare. Din fondul respectiv se propune achitarea proporțională a sumelor fiecărui deținător.

Incertitudinea cu privire la gestionarea terenurilor și a pretinselor fonduri, precum și lipsa unei transparențe cu privire la acest proces dezvoltă scheme frauduloase care sunt gestionate de companii influente în regiune, considerate drept *sisteme de finanțare* a regimului local. Evident, gestiunea întregului patrimoniu funciar este în mâinile unei singure persoane. Este îngrijorătoare tendința administrațiilor locale de a prelua terenuri din satele limitrofe ce nu sunt sub controlul de facto al administrației separatiste de la Tiraspol.

3.2 Participarea la gestionarea patrimoniului public

Deoarece legislația constituțională nu se aplică în raioanele de est, gestionarea patrimoniului este la discreția administrațiilor separatiste. Aceste *administrații* realizează programe de privatizare proprii, iar banii obținuți sunt însușiți de acestea. Pe lângă faptul că aceste tranzacții sunt lovite de nulitate absolută, fiind încheiate de organe ce nu au legitimitate. Un alt aspect al problemei îl reprezintă lipsa controlului populației asupra acestor procese. Informațiile cu privire la gestionarea patrimoniului sunt sporadice, tardive și neconcludente, apar în dependență de activitatea unor structuri din regiune. Spre exemplu numai în mun. Bender administrația locală a încasat în 10 luni ale anului 2012 cca. 32 mii euro, sumă evident minoră pentru prețul real al unor complexe industriale.

Cât privește gestionarea fondurilor populației nu putem ignora anunțul administrației regionale lansat în 2012 despre dispariția a 90% din rezervele de aur ale băncii regionale sau ancheta împotriva fiului fostului lider al regiunii. Ambii funcționari au fost anchetați de Comitetul de anchetă al Federației Ruse, sub acuzația deturnării de fonduri (asistența umanitară rusă și crearea schemelor frauduloase pentru delapidarea banilor), fiind vehiculată dispariția unor sume în mărime de 5,39 milioane de dolari în perioada anilor 2008-2011.

Deși a fost pornită o investigație nu s-a anunțat despre găsirea acestor sume. Pentru a acoperi pretinsul deficit bugetar regiunea recurge din ce în ce mai multe ori la vânzarea patrimoniului aflat pe acest teritoriu.

Trebuie remarcat faptul că actuala situație de incertitudine se datorează și autorităților constituționale care nu au trasat o strategie clară privind situația vânzărilor și privatizărilor din regiune.

Potrivit prevederilor constituționale orice tip de tranzacții, realizate de către administrația separatistă sunt nule și nu pot fi considerate legale, iar locuitorii regiunii au fost lăsați fără posibilitatea de a participa la gestionarea patrimoniului. Totodată un alt risc mult mai mare este obligația ce poate să apară Statului Republica Moldova de a recupera și garanta investițiile unor persoane străine care au procurat aceste active. Un exemplu elecovent de preluare a responsabilității constituie obligația de plată pentru gazul consumat de regiune.

Reieșind din declarațiile *președintelui* local Șevciuc, la scurt timp de la *alegerea* sa, el a menționat faptul că nu exclude o nouă reprivatizare a întreprinderilor vândute anterior investitorilor străini. Declarațiile lui au fost urmate de fapte, astfel că pentru primele 10 luni ale anului 2012 au fost anulate procedurile de privatizare anterioare a cel puțin 6 întreprinderi cum ar fi «Combinatul de panificație din Bender» și complexul patrimonial; SA «Biotehnologia» și complexul patrimonial al acestuia; SA «Combinatul de panificație din or. Râbnița»; complexul patrimonial al SA «Dnestr-Auto»; SA «Combinatul de conserve din or. Camenca»; SA „Portul fluvial Bender”.

Administrația separatistă a anunțat despre rezilierea unilaterală a contractelor în baza

căroră s-ar fi transmis în gestiune aceste complexe. Nu se cunoaște însă dacă aceste rezilieri au fost urmate de careva plângeri din partea gestionarilor complexelor.

3.3 Indexarea depunerilor bănești și restituirea bunurilor victimelor represiunilor politice

În 2012 au rămas fără atenția alte 2 categorii de probleme care fac parte din dreptul de proprietate. Acestea sunt situația privind indexarea depunerilor bănești și situația persoanelor supuse represiunilor politice a averea căroră a fost confiscată, naționalizată sau luată în alt mod.

Dacă în vestul R.Moldova indexarea depunerilor bănești a ajuns la o etapă finală, atunci locuitorii raionalor de est care au avut depuneri în băncile de economii sovietice nu au avut posibilitatea de a-și recupera banii depuși.

Aceiași situație de incertitudine este cunoscută și persoanelor care beneficiază de dreptul de a cere compensații pentru averea confiscată ilegal în timpul represiunilor politice din anii 1917 – 1989. Cu referire la situația persoanelor supuse represiunilor politice menționăm că incertitudinea lezează drepturile persoanelor indiferent de reședința lor. Astfel, victimele nu pot beneficia de dreptul la recuperarea bunurilor confiscate sau naționalizate și nu își pot realiza drepturile, deoarece nu există un mecanism eficient de examinare extrajudiciară a cererilor de recuperare a averii.

Legea RM nr.1530 din 12.12.2002 privind indexarea depunerilor bănești ale cetățenilor în Banca de Economii, stabilește principiile de bază privind indexarea, cuantumul și modul de plată a mijloacelor bănești depuse de cetățenii RM în Banca de Economii în perioada sovietică. Legea respectivă însă exclude posibilitatea indexării sumelor depuse în filialele băncii respective din stînga Nistrului, declarând că aceste sume vor fi indexate doar după restabilirea relațiilor financiar-bugetare a localităților din regiune.

Amânarea problemei privind unele aspecte ale dreptului de proprietate pentru o perioadă nedeterminată, contravine principiului echității și nediscriminării. Având în vedere că în 2012 nu au fost înregistrate rezultate pozitive în ceea ce privește soluționarea politică a problemei transnistrene, considerăm că problema indexării depunerilor bănești va rămâne o problemă.

Cât privește situația persoanelor supuse represiunilor în localitățile din stînga Nistrului, trebuie menționat faptul că un număr semnificativ de plângeri au fost adresate Ministerului Justiției al R.Moldova, care a promovat un proiect de lege de modificare a Legii 1225 din 08.12.1992 și a propus extinderea competențelor comisiilor speciale din localitățile limitrofe de a examina cererile persoanelor respective privind restituirea bunurilor sau recuperarea valorii lor prin achitarea de compensații.

La 28.09.2012 a fost completat art.12/1 al Legii 1225 fiind introdusă sintagma ce stabilește că cetățenii R.Moldova domiciliați în localitățile din stînga Nistrului (Transnistria) pot depune cereri în comisiile speciale, create în vecinătatea localităților respective, după cum urmează: în comisia specială din raionul Rezina – cetățenii din raioanele Râbnîța și Camenca; în comisia specială din raionul Dubăsari – cetățenii din raioanele Dubăsari și Grigoriopol; în comisia specială din raionul Anenii Noi – cetățenii din mun.Tiraspol, mun.Bender și din raionul Slobozia. Impactul acestor modificări nu poate fi deocamdată analizat.

Concluzii

Problema cotelor valorice este una foarte serioasă și necesită implicarea autorităților constituționale, iar revoltele țăranilor demonstrează că amânarea implicării în rezolvarea unei probleme, nu face altceva decât să complice soluția.

Ideea creării unui fond special, ce ar gestiona banii acumulați în urma folosirii terenurilor și repartizarea acestora către beneficiarii direcți - țărani, nu este privită cu ochi buni de către populația regiunii. În condițiile în care în regiune lipsesc mecanismele democratice și civilizate de control și transparență, reieșind din experiența ultimilor 20 ani, populația nu acceptă o astfel de soluție și rămâne pe poziția obținerii dreptului la proprietate asupra cotelor valorice și a terenurilor agricole.

O altă intenție în regiune este vânzarea proprietăților gestionate de *administrația* regiunii,

inclusiv și vânzarea *obligațiilor de stat*. În consecință, există riscul ca patrimoniul aflat în regiunea transnistreană a R.Moldova ar putea fi transferat altor companii sau persoane ca urmare a unei presupuse neexecutări a obligațiilor. Iar atunci când problema transnistreană va fi soluționată definitiv, presiunea financiară ar putea cădea pe seama autorităților constituționale. Există deja în acest sens o experiență – acumularea de către administrația separatistă a datoriilor enorme pentru consumul de gaze naturale, fapt ce permite furnizorului și uneori statului rus să condiționeze rezolvarea problemei sau să șantajeze deschis Guvernul central și populația R.Moldova.

În același timp, salutăm modificarea cadrului legal constituțional, ce oferă posibilitatea locuitorilor din est să beneficieze de posibilitatea examinării cererilor de restituire a costului bunurilor pe cale extrajudiciară.

Recomandări

- Elaborarea unei strategii privind gestionarea situațiilor cu privire la controlul acțiunilor de înstrăinare a patrimoniului aflat în raioanele de est. Informarea potențialilor investitori despre riscurile asumate prin cumpărarea oricăror active în regiunea transnistreană a R.Moldova
- Determinarea administrațiilor locale din regiune să gestioneze în interesul populației, corect și transparent patrimoniul public, conform normelor și standardelor internaționale
- Excluderea prevederilor discriminatorii din legislația națională a R.Moldova după modelul modificărilor efectuate de Parlamentul R.Moldova la 28.09.2012 prin care a stabilit pentru locuitorii regiunii transnistrene modul de restituire a averii confiscate sau naționalizate ilegal de administrația sovietică.

Capitolul 4.

DREPTUL DE ACCES LA INFORMAȚIE

4.1 Accesul la informație cu privire la funcționarea administrațiilor locale

Exercitând controlul de facto asupra acestui spațiu al R.Moldova, administrația din regiune gestionează anumite date și informații despre locuitori, evenimente, rezidenți persoane juridice și fizice. Modul gestionării informației afectează în diferită măsură comportamentul, viața, securitatea și situația fiecărui locuitor al regiunii sau turist. Pe de altă parte, autoritățile constituționale sau alte structuri internaționale nu cunosc cu exactitate informații despre bazele paramilitare și contingentul lor, cantitățile de armament stocat în depozitele Armatei ruse. Respectiv, aceste aspecte reprezintă provocări serioase la adresa securității naționale, mediului încunjărilor, securității alimentației, etc.

Preponderent, populația regiunii are acces la surse de informare locale controlate de administrația locală, presa străină precum și internet. Toate acestea însă nu conțin informații publice de interes general, ci doar informații despre activitatea administrațiilor. În 2012 unele posturi de televiziune din regiune au fost acuzate de cenzură, asta în ciuda declarațiilor liderului E. Șevciuc care au fost date înainte de *alegerea* sa cu privire la liberalizarea pieței mediatică și acordarea timpului de emisie către opoziție.²⁵ Tot în 2012 a fost înregistrat un atac asupra unui site informațional, aflat în opoziție cu E. Șevciuc.²⁶

Potrivit art.34 din Constituția RM se prevede că dreptul persoanei de a avea acces la orice informație nu poate fi îngrădit. Autoritățile publice sunt obligate să asigure informarea corectă a cetățenilor asupra treburilor publice și asupra problemelor de interes personal. Dreptul la informație nu trebuie să prejudicieze măsurile de protecție a cetățenilor sau siguranța națională. Mijloacele de informare publică, de stat sau private, sunt obligate să asigure informarea corectă a opiniei publice. Mijloacele de informare publică nu sunt supuse cenzurii.

Cadrul normativ constituțional conține un act legislativ fundamental - Legea privind accesul la informație. Actul stabilește și pune baza normelor-cheie privind accesul la informație pe teritoriul RM. Potrivit mai multor aprecieri acest act permite accesarea informației liber pentru oricare persoană care dispune de acest drept. Ca și furnizori de informație sunt considerate autoritățile publice locale și centrale, oricare persoane juridice și fizice ce desfășoară activități care potrivit legislației obligă un control din partea societății. În general climatul cu privire la accesul la informație în general pe țară este pozitiv, iar cadrul normativ este în concordanță cu cele mai importante principii ale accesului liber la informație internațional.

În regiunea transnistreană există un *act ce reglementează* modul de furnizare a informației²⁷ și raporturile ce pot apărea în legătură cu furnizorii de informație, tehnologiile informaționale și protecția acestora.

Potrivit acestui *act*, informații pot solicita atât persoanele fizice cât și cele juridice. *Actul* însă prevede că informația poate fi oferită doar dacă ea aduce atingere intereselor și drepturilor solicitantului și nu prevede explicit termen de furnizare a informației. Nu este clar *reglementată* posibilitatea primirii informației sub formă de copii ale actelor și deciziilor. Obligația furnizării informației apare doar în una din limbile *oficiale*, însă absolut în toate cazurile răspunsurile sunt oferite exclusiv în limba rusă.

În 2012 nu a fost elaborat nici un raport de monitorizare a accesului la informație. Atât *structurile administrative* cât și organizațiile neguvernamentale nu percep accesul la informații

---

²⁵ <http://www.tiras.ru/jeksperty/34848-andrey-safonov-v-pridnestrovo-svirepstvuet-televizionnaya-cenzura.html>

²⁶ <http://dniester.ru/node/7108>

²⁷ <http://justice.idknet.com/web.nsf/767eb8a58ad76a2bc22574d5002acf15/b6c6aa208368b83ac2257728002444c6!OpenDocument>

drept o chestiune de interes general. Exemplu poate servi și rapoartele *ombudsmanului* din regiune, care nu conțin careva date privind problema informării populației.²⁸

Conform divizării administrativ teritoriale²⁹ în regiune funcționează în jur de 87 de primării, inclusiv 10 orașe și peste 20 administrații *publice* la nivel de regiune, care administrează informații de interes *oficial*.

În linii mari, toate structurile respective au site-uri, cele mai relevante fiind *ministerul regional al industriei* <http://minprom-pmr.org/>; *ministerul educației* <http://minpros.org/> (unicul actualizat zilnic, disponibil în toate cele 3 limbi oficiale din regiune (rusa, ucraineana și moldovenesca (alfabet chirilic)); *ministerul ecologiei* <http://ecology-pmr.org/> *ministerul local al afacerilor interne* <http://www.mvdpmr.org/>; *ministerul economiei* <http://www.mepmr.org/> *presupusul minister al afacerilor externe* <http://www.mfa-pmr.org/> *ministerul justiției* http://www.minjust-pmr.org *ministerul sănătății și protecției sociale* <http://www.minzdravpmr.org/> *ministerul Finanțelor* http://www.minfin-pmr.org *comitetul vamal al regiunii* <http://www.customs.tiraspol.net/> *direcția transport și gospodăria drumurilor* <http://dortrans-pmr.org/> *curtea constituțională locală* <http://www.kspmr.idknet.com/> *presupusa curte de arbitraj* <http://arbitr-pmr.org/> *camera de comerț* <http://tiraspol.ru/> *fondul de pensii* <http://www.gpfpmr.idknet.com/> *președintele local* <http://president.gospmr.ru/ru> *legislativul regiunii* <http://www.vspmr.org/> *executivul local* <http://gov-pmr.org/> *presupusa procuratură* <http://www.prokuror-pmr.org/> *site-uri ale administrațiilor teritoriale:* mun.Tiraspol <http://tirasadmin.org/> Slobozia <http://www.slobodzey.ru> Grigoropol <http://grig-admin.ucoz.org/> Dubăsari <http://www.dubossary.ru/> Râbnița <http://rybnsovet.idknet.com/>

În realitate, aceste site-uri nu conțin informații de interes public major precum detalii despre modul și transparența gestionării patrimoniului. Nu sunt altceva decât loc pentru plasarea unor anunțuri neimportante și servesc drept platformă de publicitate pentru aceste structuri.

Lipsa accesului la informație este o problemă considerată a fi una mai puțin importantă pentru regiunea transnistreană a R.Molodva, însă credem că problema poate avea consecințe negative. Vacuumul informațional prezent în regiune, lipsa transparenței *administrațiilor publice* locale transformă populația din regiune într-o comunitate ușor de manipulat și dependentă de anumite grupuri de persoane. Autoritățile constituționale ignoră în continuare dezvoltarea anumitor programe care ar informa populația regiunii despre drepturile lor.

4.2 *Secretizarea și limitarea accesului la informație*

Recentele declarații ale unor persoane din *administrația* regiunii, privind posibilitatea sistării retransmiterii postului TV Moldova³⁰ și blocarea postului PublikaTV³¹ demonstrează că administrația de la Tiraspol este preocupată de menținerea izolării informaționale și păstrarea cenzurii în regiune. În aceste condiții populația regiunii rămâne fără puținele surse de informare de alternativă și fără acces elementar la informații din spațiul controlat de autoritățile constituționale.

În ultimii 22 ani presa locală preponderent a servit drept instrument de propagandă și manipulare. Potrivit unor surse, unele instituții media din regiune au angajat persoane cărora le revine obligația de a coordona politica propagandistică. În mare parte, acestea nu sunt echidistante și limitează informarea populației despre realitățile din țară³². În regiune sunt numai câteva surse de informare în masă ce pot fi considerate mai mult sau mai puțin independente. Deși în regiune a avut loc schimbarea administrației regionale, deocamdată nu putem remarca îmbunătățiri semnificative la capitolul accesul la informații.

²⁸ <http://www.ombudsmanpmr.org/informatia.htm>

²⁹ <http://www.minjust.org/web.nsf/767eb8a58ad76a2bc22574d5002acf15/9337cde2f7970907c2257520002d5855!OpenDocument>

³⁰ <http://pan.md/news/Shtanski-grozit-prekratiti-veshianiya-M-1-v-Pridnestrovie/28600>

³¹ <http://novostipmr.com/ru/news/12-11-05/sdelaet-li-kishinyov-shag-navstrechu-tiraspolyu-vremeni-ostalos-do>

³² <http://novostipmr.com/ru/razdel/moldova>

Un alt aspect al dreptului de acces la informație ține de faptul că administrația separatistă se află în posesia arhivelor din perioada sovietică, adică a unor materiale ale serviciilor secrete sovietice înainte de obținerea Independenței R.Moldova.

În 2012 presupusul *minister al securității* de la Tiraspol a declarat că a pornit o *cauză penală* în privința fostului conducător al acestei *instituții* V. Antiufeev, pentru distrugerea unor documente secrete din fondul de arhivă a *KGB*, fapt depistat în ianuarie 2012.³³ Ulterior, actualul *șef* al acestei structuri ilegale a declarat că nu intenționează să restituie arhivele securității.³⁴

Legislația constituțională prevede anumite garanții pentru exercitarea libertății presei în RM. Mai mult, CtEDO în hotărârile sale a reiterat importanța neadmiterii cenzurii și limitării dreptului la libertatea de exprimare a jurnaliștilor care încearcă să difuzeze informații de interes public.

În 2012 o atenție deosebită Parlamentul R.Moldova a dedicat conținutului arhivelor, ca o sursă de informare a populației. În mod special ne referim la arhivele fostei *KGB*, care conțin un număr impunător de acte și documente privind crimele sovietice în perioada ocupației. Astfel, a fost creată o comisie ce va examina situația dosarelor *KGB* din *RSSM*³⁵. Însă, în lumina declarațiilor administrației separatiste activitatea și rezultatele acestei comisii nu vor fi complete.

Absența accesului la informații veridice și a unor surse media independente care ar reflecta echidistant și sub toate aspectele informațiile, lipsește populația de dreptul la informare elementară. Or, o obligație a autorităților constituționale nu este doar a comunica informația oficială la cererea celor interesați, ci și de a contribui la informarea activă a acestora prin diverse surse de informare. Decizia administrației regionale de a limita accesul la unele surse media alternative, a impus revenirea vidului informațional în regiune.

Referitor la problemele privind accesul la informațiile din arhivele structurilor de securitate sovietice, considerăm că aceasta este o sursă de informare ce poate afecta drepturile și interesele a numeroase persoane.

4.3 Participarea la luarea deciziilor

În regiunea transnistreană a R.Moldova participarea civică nu este încurajată decât foarte rar atunci când sunt implementate unele proiecte finanțate de donatori străini. Astfel, locuitorii regiunii practic nu participă la procesele de luare a deciziilor și implicit la dezvoltarea comunităților lor. Nici după preluarea controlului în regiune de către noua administrație, situația nu a suferit schimbări vizibile.

În regiune continuăm să înregistrăm lipsa acțiunilor și a inițiativelor privind sensibilizarea opiniei publice, educația civică, participarea civică și a spiritului de implicare. Populația nu este activă și nu se implică la nivel local sau regional din cauza faptului că nu cunoaște despre aceste drepturi sau a fricii generale, cultivate pe parcursul mai multor decenii.

Situația la acest capitol nu este perfectă nici la nivel național, în teritoriul administrat de autoritățile constituționale ale R.Moldova. Chiar dacă a fost adoptată o lege care reglementează asigurarea transparenței procesului decizional în 2008, foarte puține autorități organizează consultări publice și aplică rezultatele lor. Lipsa transparenței reduce încrederea publicului în importanța actelor adoptate, iar absența consultărilor duce de multe ori la adoptarea unor decizii necalitative sau inoportune.

În regiunea transnistreană, administrația separatistă a *adoptat* în 2003 o *lege* care se presupune că ar *garanta* posibilitatea depunerii cererilor și plângerilor. După caz, este prevăzută posibilitatea contestării în *instanțele de judecată* a unui eventual refuz. Totodată, în regiune funcționează încă un *act* numit *legea cu privire la informație și securizarea informației*. În 2012 a fost inițiat un *proiect de lege cu privire la asigurarea accesului la informație despre activitatea organelor de stat și organelor de administrare publică locală*. Aceasta a fost promovată cu

³³ <http://www.nr2.ru/pmr/389945.html>

³⁴ <http://tsn.md/news/politica/item/291-tiraspol-ne-nameren-otdavt-kishinevu-arhivy-kgb>

³⁵ http://www.publika.md/parlamentul-a-votat-o-comisie-speciala-va-examina-dosarele-din-arhiva-kgb_1094471.html

intenția de a *armoniza* presupusa *legislație* din regiune cu cea a Federației Ruse și de fapt e un *act* similar Legii R.Moldova privind transparența în procesul decizional sau unor prevederi din Legea privind accesul la informație. Considerăm că este un *act* mai mult declarativ ce are scop de a copia practica și legislația Federației Ruse. În *nota informativă* a acestui *document*, aspectul respectiv este descris drept unul primordial și nu se fac referințe la modul de implimentare sau utilitatea lui pentru locuitorii regiunii transnistrene.

Problemele ce țin de lipsa participării civice sau de implicarea populației în adoptarea deciziilor servesc drept condiții perfecte pentru menținerea unui regim autoritar, incompetent și care nu reprezintă întotdeauna voința populației. Iminent aceste condiții nu favorizează dezvoltarea localităților și a regiunii per ansamblu.

Concluzii

O democrație în sensul adevărat al cuvântului e de neconceput fără accesul liber la informație sau fără transparență în procesul decizional. Lipsa lor crează un mediu perfect pentru corupție, birocratism, dictatură, stagnare economică și socială.

Deși Republica Moldova are o legislație în general bună în domeniul accesului la informație și al transparenței în procesul decizional, această legislație nu este aplicată în raioanele de est. În regiune sunt acceptate alte acte normative, în mare parte preluate din legislația Federației Ruse.

Dreptul la informație și transparența în procesul decizional, fără accesul la media echidistantă este de neconceput.

Recomandări

- Liberalizarea spațiului mediatic în regiune
- Informarea populației din regiunie despre toate procedurile, instrumentele și mecanismele existente sau accesibile lor în vederea protejării sau apărării drepturilor constituționale
- Dezvoltarea capacităților administrației publice locale din localitățile limitrofe raionalor de est de a se implica în soluționarea problemelor locuitorilor acestor raioane
- Eficientizarea cooperării autorităților constituționale cu grupurile de inițiativă și asociațiile din regiune în vederea acțiunilor de formare a opiniei publice și educare civică.
- Crearea unui portal informațional care ar direcționa locuitorii spre informațiile de strictă necesitate (proiectul E-guvernare).

Capitolul 5.

LIBERTATEA DE EXPRIMARE

Libertatea de exprimare constituie o valoare fundamentală a unei societăți democratice, fiind consacrată atât pe plan internațional cât și național. Tema acestui capitol impune abordarea libertății presei prin expunerea problemelor cu care se confruntă mass-media și jurnaliștii din regiunea de est a Republicii Moldova.

Raportul conține trei subcapitole, și tratează problema monopolizării și controlul surselor media din regiunea transnistreană, existența fenomenului de cenzură și limitarea accesului jurnaliștilor străini sau a celor din restul teritoriului țării. Cele mai multe instituții media locale sunt controlate de către *administrația* regională sau de către companii comerciale precum Sheriff, care sunt în contact și în inter-dependență cu *autoritățile*. Continuă să persiste fenomenul de cenzură în rândul jurnaliștilor, atât în instituțiile media finanțate din bugetul regiunii cât și cele private. Accesul jurnaliștilor din dreapta Nistrului este limitat, fiind condiționat de obținerea unei *acreditări*. Uneori, accesul acestor jurnaliști este oarecum facilitat în cadrul vizitelor de rang înalt, însă, odată ajunși în regiune, jurnaliștii sunt monitorizați de către reprezentanți ai regimului local, fiind astfel limitați în acțiuni.

5.1 Monopolizarea surselor media din regiunea de est

Locuitorii regiunii transnistrene, în mare parte, sunt privați de libertatea de exprimare, care rămâne garantată la nivel declarativ și este respectată sau promovată în mod discriminatoriu. Controlul asupra instituțiilor media din acest spațiu este asigurat prin finanțarea presei, preponderent din mijloacele bugetului regional.

Timp de peste 20 ani, mass-media din stânga Nistrului este monopolizată, rămâne a fi limitată și politizată, cunoaște o dezvoltare artificială. Limitarea presei se referă la faptul că cele mai multe instituții media locale sunt controlate de către *autoritățile* de facto din regiune sau de către companii precum Sheriff, care are anumite legături cu regimul local. Accesul limitat al reprezentanților formațiunilor politice din regiune la mass-media i-a împins spre crearea propriilor surse de informare, practic pentru fiecare partid, conducând astfel la politizarea instituțiilor media. Unele dintre acestea apar doar în perioada campaniilor electorale, iar altele sunt ediții periodice lunare sau chiar săptămânale.

Astfel, potrivit datelor *serviciului pentru comunicații, informații și mass-media din regiune*³⁶, pe plan local la moment există 60 de instituții media înregistrate, dintre acestea 40 de ziare, 11 reviste, 5 posturi radio și 4 posturi TV. Cota care îi revine mass-mediei private este de doar 10-15% din piața mediatică a regiunii. De asemenea, există numeroase surse media care sunt înregistrate, dar care în realitate nu activează.³⁷

Compania Sheriff continuă să dețină monopolul pe piața furnizării de conținut media prin cablu. Societatea pe Acțiuni de tip închis "Interdnestrcom" (TM IDC) este cel mai mare operator de telecomunicații din Transnistria și este parte a holding-ului "Sheriff"³⁸. În rețelele regionale de cablu și IP TV din 2012 au fost incluse 2 posturi de televiziune centrale (Moldova 1 și Publika TV). La 01 noiembrie 2012, fără explicații și fără un anunț prealabil, postul de televiziune Publika TV a fost exclus din rețelele de cablu și IP TV din regiune. Din informațiile postului de televiziune vizat, hotărârea ar fi motivată de refuzul autorităților de la Chișinău de a permite difuzarea la nivel național a posturilor TV regionale. Reprezentanții administrației regionale susțin că au admis 2 posturi de televiziune naționale în regiune, în schimbul promisiunii prim-

---

³⁶ <http://www.mininfocompmr.idknet.com/>

³⁷ Informații prezentate de către *șeful serviciului pentru comunicații, informații și mass-media din regiune*, E. Zubov, în cadrul mesei rotunde organizate de către misiunea OSCE în Moldova, 26 aprilie 2012

³⁸ <http://idknet.com/about/>

ministrului Republicii Moldova de a permite difuzarea televiziunilor din stânga Nistrului pe teritoriul restului Republicii Moldova.³⁹

La nivel regional nu există o *lege specială* cu privire la libertatea de exprimare, în schimb există *legea privind activitatea mass-media*, care face referire inclusiv la libertatea de exprimare.⁴⁰ Conform prevederilor respectivei *legi*, este interzisă monopolizarea și limitarea instituțiilor mass-media, precum și orice intervenție a *administrației* în limitarea dreptului la exprimare a jurnaliștilor. *Prevederile* respective, în mare parte rămân formale și pur declarative.

La nivel național, Republica Moldova are o lege specială cu privire la libertatea de exprimare⁴¹. De asemenea, există o serie de acte legislative care reglementează activitatea mass-media, și anume dreptul la libera exprimare a ideilor și opiniilor, la libera comunicare a informațiilor prin intermediul instituțiilor mass-media, precum și dreptul la informare completă și veridică care sunt garantate de lege.

5.2 Cenzura

Prin cenzură se înțelege impunerea denaturării materialului jurnalistic, limitarea răspândirii unei informații ce prezintă interes public sau alte acțiuni ilegale menite să selecteze informația. Conform prevederilor legale naționale, dar și a celor locale, pluralismul de opinii și dreptul de autor sunt garantate de stat, iar instituțiile media nu sunt supuse cenzurii. Cenzura și împiedicarea activității mijloacelor de informare în masă publice publice de către conducerea instituției ori alte persoane cu funcții de răspundere se pedepsește.⁴² De exemplu, la nivel local, interzicerea cenzurii este prevăzută în art.28 al *Constituției* regiunii, art.3 al *Legii cu privire la mass-media*.

Cu toate acestea, datorită monopolului deținut, administrația regiunii controlează orice informații, astfel cele critice cu privire la regim sunt suprimate, iar jurnaliștii pot fi hărțuiți. Nu există date statistice care ar confirma aceste constatări sau cazuri devenite publice. Nu există plângeri în aceste sens, fie din cauza presiunilor asupra instituțiilor mass-media și asupra jurnaliștilor, fie din teama unor eventuale persecutări. În special după detenția jurnalistului Ernest Vardanean (*condamnat* la 15 ani privațiune de libertate, însă ulterior eliberat), jurnaliștii din regiune refuză sau sunt foarte atenți să discute în public despre astfel de subiecte.

Administrația regiunii încalcă libertatea de exprimare prin impunerea cenzurii, atât în raport cu informațiile și sursele din regiune, cât și cele ce vizează întreg teritoriul Republicii Moldova. Distingem două probleme: pe de o parte informațiile scrise de jurnaliștii din stânga Nistrului despre Republica Moldova continuă a fi preponderent selective, unilaterale și tendențioase, iar pe de altă parte, informațiile instituțiilor mass-media din Republica Moldova nu sunt accesibile în stânga Nistrului. În realitate, locuitorii regiunii se pot abona la cel puțin 75 de publicații, ziare și reviste din dreapta Nistrului. Mai mult chiar, potrivit reprezentanților oficiului Poșta Moldovei la solicitare poate fi perfectat abonament pentru orice publicație din Moldova. Deși oferta este una largă, listele cu presa din Moldova sunt selective și incomplete, iar în unele oficii poștale din mediul rural această informație este puțin cunoscută. Astfel, deși toți cetățenii din stânga Nistrului au acces, prin intermediul abonamentului poștal, la numeroase ziare și reviste din Moldova, practic această informație este greu accesibilă pentru locuitorii regiunii din cauza unor taxe suplimentare, impuse de *administrația* regională.

5.3 Accesul jurnaliștilor din dreapta Nistrului

Potrivit jurnaliștilor locali, în anul 2012 accesul mass-mediei din Moldova în regiune, ar fi fost unul simplificat comparativ cu anii precedenți, fiind redus la necesitatea obținerii unei *acreditări*

³⁹ http://www.publika.md/publika-tv--regretam-excluderea-postului-nostru-de-televiziune-din-retelele-de-cablu-din-transnistria_1106071.html

⁴⁰ <http://zakon-pmr.com/DetailDoc.aspx?document=60931>

⁴¹ Legea nr. 64 din 23.04.2010 cu privire la libertatea de exprimare

⁴² Idem 7, 8, 9

din partea *serviciului pentru comunicații, informații și mass-media* din regiune. *Acreditarea* jurnaliștilor străini este prevăzută de prevederile art.47 al *legii cu privire la mass-media* din regiune. Totodată, jurnaliștii au menționat că procesul poate fi facilitat dacă în obținerea acestei acreditări jurnaliștii sunt asistați de către colegii lor locali sau solicitarea acestora. Pe de altă parte, s-a constatat că mass-media națională doar în una din patru solicitări a obținut permisiune de a merge cu echipa de filmare în regiune. Mai mult decât atât, conform cerințelor *autorităților* locale, la solicitarea acreditării, jurnaliștilor li se cere în mod obligatoriu prezentarea clară și exactă a motivului vizitei, durata acesteia, locul unde urmează a avea loc filmarea, obligatorie fiind și anexarea pozelor jurnaliștilor care urmează să facă parte din echipă⁴³. *De facto*, procesul de acreditare este unul destul de dificil, durează nu mai puțin de 12 zile lucrătoare de la data depunerii cererii⁴⁴, iar în cele din urmă cererea poate fi respinsă.

Potrivit prevederilor art.19 al Declarației Universale a Drepturilor Omului⁴⁵ „Orice om are dreptul la libertatea opiniilor și exprimării; acest drept include libertatea de a avea opinii, de a primi și de a răspândi informații și idei prin orice mijloace și independent de frontierele de stat”.

Uneori, accesul jurnaliștilor din dreapta Nistrului este oarecum facilitat în cazurile vizitelor înalților oficiali, însă, odată ajunși în regiune, jurnaliștii sunt monitorizați și limitați în acțiuni de către *reprezentanții forțelor de securitate*.

Concluzii

În raport cu cele expuse aici, autoritățile constituționale au fost incapabile să asigure protecția și respectarea libertății de exprimare a cetățenilor din regiunea transnistreană. Administrația regiunii încalcă brutal atât normele de drept internațional și național, cât și cele locale care stau la baza pretinsului *stat*.

Cetățenii din stânga Nistrului nu au avut libertatea să-și exprime liber opiniile despre problemele politice, sociale și economice. Jurnaliștii locali și instituțiile media au fost supuși cenzurii fiind împiedicați să reflecte informațiile conform standardelor profesionale. Consumatorii media au fost limitați în accesul la o informație veridică, pluralistă și obiectivă. Lipsesc practic materiale de dezbateri directe, la care ar participa persoane cu diverse opinii și viziuni. În regiune timp de peste 20 ani nu este comercializată literatura publicată în restul R.Moldova, în special a celei cu alfabet latin.

Recomandări

- Susținerea diferitelor proiecte care ar încuraja diversificarea surselor de informare pentru locuitorii regiunii transnistrene în vederea asigurării pluralismului de idei și opinii;
- Asigurarea protecției dreptului la libera exprimare prin sancționarea *autorităților* care limitează cetățenii sau jurnaliștii în exprimarea liberă;
- Încurajarea organizării unor platforme deschise de discuții și dezbateri pentru a promova în regiune pluralismul de opinii și viziuni și libera gândire;
- Asigurarea liberei circulații pentru mass-media de pe ambele maluri ale Nistrului.

---

⁴³ <http://mfapmr.org/index.php?newsid=41>

⁴⁴ Idem

⁴⁵ Ratificată la 27.07.1990

Capitolul 6

LIBERTATEA DE GÂNDIRE ȘI DE CONȘTIINȚĂ

Activitatea unor culte religioase în regiunea de est constituie una din numeroasele probleme rămase fără atenția autorităților constituționale și a comunității internaționale în ultimii 20 ani.

6.1 *Recunoașterea și înregistrarea cultelor de către administrația regiunii*

Problema exercitării dreptului la libertatea de conștiință nu poate fi considerată drept cea mai acută în raioanele de est. În 2012 regiunea transnistreană a fost vizitată de către mai multe comisii sau emisari ai unor organizații internaționale, care s-au documentat situația drepturilor omului în regiune, inclusiv dreptului la libertatea de religie.

Activitatea unor culte religioase în regiunea de est constituie una din numeroasele probleme rămase fără atenția autorităților constituționale și a comunității internaționale în ultimii 20 ani. Faptul se datorează refuzului administrației regionale de a aborda subiecte privind drepturile și libertățile fundamentale, care în regiune de regulă sunt tratate drept influență politică. Autoritățile constituționale în această perioadă nu au înregistrat eforturi privind monitorizarea situației și a activităților cultelor în regiune.

Potrivit art.18 al Declarației Universale a Drepturilor Omului, orice om are dreptul la libertatea gândirii, de conștiință și religie. Acest drept include libertatea de a-și schimba religia sau convingerea, precum și libertatea de a-și manifesta religia sau convingerea, singur sau împreună cu alții, atât în mod public, cât și privat, prin învățătură, practici religioase, cult și îndeplinirea riturilor.

Majoritatea cultelor religioase ce activează și sunt înregistrate de către autoritățile centrale constituționale își desfășoară activitățile inclusiv în estul țării. Mai multe dintre acestea au comunicat că în 2012 s-au confruntat cu aceleași probleme raportate în anii precedenți.

Trebuie de subliniat că la 27.02.2012 au fost publicate un șir de modificări la Legea nr.125-XVI din 11 mai 2007, ce reglementează modul de realizare a libertății de gândire, conștiință și de religie pe întreg teritoriul R.Moldova. Chiar dacă acestea nu au introdus careva modificări esențiale, considerăm că totuși legea a devenit mai accesibilă, însă legislația națională din care cunoaștem nu este aplicată în estul țării, unde există *prevederi* proprii cu privire la activitatea cultelor religioase și a părților lor componente.

Spre deosebire de Legea constituțională, *actul* adoptat de către *administrația* separatistă este mai restrictiv. Din aceste considerente unele culte religioase înregistrate de organele constituționale centrale, nu au cerut înregistrare regională, preferând o activitate nedeclarată în acest spațiu. Cu toate acestea există riscul ca entitățile religioase neînregistrate să fie persecutate, or potrivit *prevederilor* presupusului *cod de contravenții administrative* regional, o astfel de activitate atrage răspundere administrativă.

Potrivit *actelor normative* locale, cultele pot desfășura activitatea respectând condiția înregistrării. Însă, pentru a obține înregistrarea în regiune, cultul are obligația de a proba faptul că are cel puțin 10 membri, 3 organizații teritoriale și a desfășurat activități pe teritoriul localității respective cel puțin 10 ani. Certificatul ce confirmă această circumstanță este eliberat de *administrația publică* locală. În lipsa unui asemenea înscris partea componentă nu poate fi înregistrată. După *înregistrare*, organizațiile religioase au *obligația* de a raporta anual *structurilor* locale și de a solicita prelungirea activității pentru următorul an. Prin urmare posibilitatea deschiderii unor noi organizații locale și înregistrarea unui cult religios depinde de voința *administrației publice* locale. Pe de o parte cultele nu au *voie* să desfășoare activitatea fără *înregistrare*, însă în același timp pentru a obține această *înregistrare* este nevoie de o experiență de cel puțin 10 ani.

Este dubios și modul în care se *execută* un alt *decret* al *președinției locale* din 21.03.2003 cu nr.2, prin care s-a dispus *obligarea acreditării* conducătorilor organizațiilor religioase. Prin

urmare doar o persoană *acreditată* în calitate de conducător ar putea reprezenta cultul în raport cu structurile regionale.

Potrivit datelor oferite de cultul religios Martorii lui Iehova în raioanele de est sunt cel puțin 2500 de adepți ai acestui cult. Pe întreg teritoriul regiunii sunt în jur de 32 comunități locale, care însă nu sunt recunoscute de către administrațiile publice locale.

Doar 2 organizații locale au fost înregistrate în 1994 și 1997, (mun.Tiraspol și or.Râbnița). În 2009 au fost introduse anumite modificări în *legislația* regională privind aspectele de *reînregistrare* a culturilor religioase, însă procesul nu a fost finalizat și rămâne neclar. În 2012 examinarea cauzei intentate de către Cultul religios Martorii lui Iehova împotriva presupusului *minister al justiției* din regiune a fost tergiversată. Anterior, *ministerul* local al *justiției* a dispus refuzul reînregistrării precum că Statutul Cultului contravine pseudo *statalității* structurilor regionale.

Litigiile intentate de către cult împotriva *administrațiilor publice* locale au fost respinse în 2011. *Instanțele* locale au înregistrat plângerile împotriva *administrațiilor* din localitățile Parcani, Grigoriopol, Bender, Dnestrovsc și Dubăsari, care au refuzat să recunoască faptul că pe teritoriul acestora funcționează astfel de grupuri religioase. În 2012 asemenea litigii nu au fost.

În lipsa reînregistrării, cultul religios menționat riscă a fi *radiat* din *registru*, prin urmare va fi afectat inclusiv și dreptul de proprietate asupra lăcașelor în care se desfășoară întrunirile, înregistrate nemijlocit după comunitățile din or.Tiraspol și or. Râbnița.

La fel a fost respinsă cererea de înregistrare a unui grup religios al musulmanilor. Această cerere, parvenită din partea unui grup de musulmani a fost respinsă în 2011 și nu cunoaștem dacă în 2012 cultul ar fi depus vreo cerere.

Cultul religios al luteranilor la fel nu a finalizat presupusa procedură a reînregistrare. La moment în stînga Nistrului activează doar o singură comunitate locală a acestui cult religios.

6.2 Dreptul istoric de proprietate al cultelor

Problema restituirii proprietăților cultelor, confiscate de către regimul sovietic rămâne o problemă sensibilă pentru autoritățile constituționale. Deși din alte considerente, la fel de sensibilă este problema și pentru *administrația* separatistă de la Tiraspol. În 2012 careva discuții publice pe marginea necesității restituirii proprietăților confiscate sau naționalizate de regimul sovietic de la cultele religioase nu au fost înregistrate.

Legislația constituțională centrală, dar și cea regională recunoaște declarativ preeminența și necesitatea respectării dreptului de proprietate, inclusiv al persoanelor juridice. În acest sens Constituția R.Moldova garantează dreptul de proprietate, iar actele internaționale și rezoluțiile Comitetului de Miniștri îndeamnă ca dreptul de proprietate să fie respectat, chiar în virtutea trecerii timpului.

Din iulie 2003 presupusul *minister al justiției* din regiune a înregistrat 114 organizații religioase de diferite confesiuni. Cel mai numeros grup îl constituie ortodocșii, reprezentați de Eparhia de la Tiraspol a Mitropoliei Moldovei din cadrul Patriarhiei Ruse. Ortocșii din regiune au 77 unități ce reprezintă în sine biserici, capele, catedrale. Catolicii au 5 parohii în regiune. Iudaismul este reprezentat în regiunea transnistreană de 2 organizații care au câte o sinagogă în Bender și Tiraspol și alte 2 grupuri neînregistrate în Dubăsari și Râbnița. Aici mai sunt culte religioase precum Martorii lui Iehova, Protestanții, Biserica Baptistă, "Credința Bahai", "Hare Krishna".

Dintre toate cultele înregistrate în regiune, doar Eparhia Tiraspol a Bisercii Ortodoxe a reușit să intre în posesia lăcașelor de cult, confiscate sau naționalizate de către regimul sovietic.

Din lista cultelor religioase care și-au *înregistrat* activitatea în regiune doar Biserica Luterană pretinde în mod deschis restituirea proprietăților confiscate de regimul sovietic și anume a bisericilor luterane din or.Camenca, satul Hlinaia și satul Colosovo (transformate în club), iar lăcașul de cult din satul Carmanovo a fost transmis Bisericii Ortodoxe.

Un alt cult îndreptățit să ceară restituirea bunurilor confiscate este Biserica Catolică, care însă nu și-a făcut publică cerințele în ceea ce privește bunurile aflate în acest teritoriu al R.Moldova.

6.3 Egalitatea cultelor prin prisma accesului la lăcașele de cult, susținerea discriminatorie a anumitor culte

La fel ca în alte regiuni ale R.Moldova, cultul religios ortodox beneficiază de cea mai mare susținere a populației. Și în regiunea transnistreană reprezentanții Bisericii Ortodoxe sunt tratați preferențial. Prin urmare acesta este unicul cult care nu are a înregistrat careva probleme sau obstacole din partea administrației regionale. Dimpotrivă marea majoritate a activităților cu caracter public sau oficial sunt organizate cu participarea eparhului ortodox.

Alte comunități au reletat o atitudine tendențioasă din partea *administrației* locale. Astfel în august 2012 presupușii *vameși* din regiune au *reținut* 2 membri ai comunității religioase Martorii lui Iehova, care aveau asupra lor materiale religioase sub formă de broșuri și ziare. Publicațiile au fost *confiscate*. Adepții și membrii acestui cult religios sunt deasemenea persecutați pentru refuzul lor de a se înrola în structurile paramilitare din regiune.

Concluzii

Libertatea de religie în regiune nu este respectată în totalitate și există *prevederi* locale care creează obstacole în activitatea unor culte religioase. În lipsa *înregistrării* organizațiile religioase nu pot desfășura activitățile și riscă pierderea proprietăților.

Persecutarea adepților cultelor religioase, care din motive de conștiință refuză *înrolarea* în structurile paramilitare din regiunea transnistreană, reprezintă o gravă încălcare a drepturilor acestor persoane. Activitatea cultelor religioase nu trebuie să comporte riscuri și nici să necesite proceduri suplimentare pentru înregistrare.

Recomandări

- Asigurarea activității cultelor religioase și a părților lor componente pe întreg teritoriul R.Moldova, inclusiv în regiunea transnistreană
- Combaterea și descurajarea manifestărilor de ură și intoleranță, inclusiv bazată pe principii religioase
- Sancționarea acțiunilor de schestrare a bunurilor ce aparțin unui cult.

DREPTUL LA UN PROCES ECHITABIL ȘI PREZUMȚIA NEVINOVĂȚIEI

Administrația regiunii transnistrene a creat un sistem propriu de aplicare a *normelor* locale, care funcționează din anii 1990. *Realizarea justiției* în regiunea de est are loc prin intermediul unor *instituții* formate pe baza celor ce au continuat să funcționeze în regiune înainte de obținerea independenței R.Moldova. Astfel, în regiune continuă să funcționeze mai multe pseudo-instanțe judecătorești cum ar fi *curtea constituțională, judecătoria economică, 6* presupuse *judecătorii teritoriale ca instanțe de fond* în orașele Râbnița, Camenca, Dubăsari, Slobozia și Grigoriopol, precum și municipiile Tiraspol și Bender. *Instanță de recurs* servește *judecătoria supremă* a regiunii transnistrene cu sediul în Tiraspol. Modul de *numire și promovare a judecătorilor* ridică semne de întrebare privind respectarea principiului separării puterilor. Or, numirea acestora se efectuează de către presupusul *președinte* al regiunii.

7.1 Realizarea justiției în regiunea de est a Republicii Moldova

O justiție echitabilă presupune dreptul persoanei de a avea acces la o instanță legal constituită, care ar examina cauza în condiții în care să asigure acesteia toate garanțiile unui proces echitabil. Ulterior examinării cauzei sale persoana ar trebui să aibă posibilitatea de a contesta sau executa actul astfel obținut.

Realizarea acestui deziderat urmează a fi efectuat prin intermediul instanțelor de judecată, organelor procuraturii și avocaților. Art.6 al CEDO prevede că orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil, în mod public și într-un termen rezonabil a cauzei sale, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî, fie asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil fie asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa.

Prin urmare ca un element al dreptului la un proces echitabil o instanță de judecată trebuie să conțină mai multe elemente definiții cum ar fi origine legală, permanență, sunt organe cu jurisdicție obligatorie și aplică principiul contradictorialității și normele de drept, iar dezbaterile judiciare se desfășoară în bază principiilor de procedură, consfințite în Constituția RM, Legea privind organizarea judecătorească și alte acte normative. Ca element al principiului egalității armelor în proces, părțile ar trebui să aibă posibilitate de a reprezenta cauza în așa fel încât să nu se plaseze într-o situație dezavantajată, prin urmare drepturile acuzatorului urmează a fi egale cu cele ale avocatului în cadrul unei cauze. Dreptul de a-și alege un avocat la fel face parte din dreptul persoanei la un proces echitabil.

Potrivit prevederilor Constituției R.Moldova, prevederi ce se regăsesc în Legea Nr.514 din 06.07.1995 privind organizarea judecătorească, se statuează că justiția poate fi înfăptuită în exclusivitate de instanțele judecătorești constituite potrivit Legii. Actele constituționale nu admit existența altor organe judiciare constituite pe teritoriul suveran.

Având în vedere situația specifică a raioanelor de est, Parlamentul R.Moldova a dispus amplasarea judecătorilor instanțelor teritoriale în incinta judecătoriilor din alte unități administrativ-teritoriale ale R.Moldova. Așadar, judecători numiți pentru raioanele Camenca și Râbnița își au sediul în Judecătoria raionului Rezina, pentru Grigoriopol în Judecătoria sector Centru, mun.Chișinău, pentru Slobozia în Judecătoria Ștefan Vodă. Realmente în judecătoriile menționate activează judecători special desemnați pentru aceste raioane. Pentru mun.Tiraspol, care este și cea mai numeroasă localitate din regiunea transnistreană, autoritățile constituționale nu au numit judecători, deși numărul lor este de 17.⁴⁶

Deși create pentru a examina cauzele parvenite din teritoriile desemnate, pentru anul 2012 nu înregistrăm o creștere a adresărilor în aceste instanțe. Unica excepție sunt litigiile familiale, care au o pondere din ce în ce mai mare în numărul litigiilor examinate de către judecătoria

---

⁴⁶

www.promolex.md/upload/publications/ro/doc_1257436825.pdf pag 26

desemnați pentru estul țării. În mod special creșterea numărului de cauze ce reise din anumite situații de fapt consumate în regiune, se regăsesc în Judecătoria Bender, s.Varnița. Astfel că provocarea cu care s-a ciocnit această instituție reprezintă litigiile ce au ca bază realizarea drepturilor părintești. O altă categorie de cauze, deseori examinate de judecătorii de instrucție desemnați, reprezintă plângerile persoanelor ca urmare a refuzului în pornirea urmării penale emise de organele procuraturii ca urmare a alegațiilor de comitere crimelor în estul țării. În rest realizarea altor tipuri de litigii cum ar fi cele patrimoniale, persoanele nu se adresează pe motiv că hotărârile emise de către instanțele constituționale nu ar fi opozabile rezidenților din raionale de est, respectiv executarea acestora ar deveni iluzorie.

Cât privește funcționarea organelor Procuraturii R.Moldova, trebuie să menționăm faptul că în ciuda inconsecvențelor și a ignorării prevederilor constituționale de către acestea, numărul persoanelor din regiune care se adresează după ajutor se află în creștere. Acest fapt nu presupune și eficientizarea activităților Procuraturii Generale, fiind rezultatul unui număr tot mai mare de cazuri grave de încălcare a drepturilor omului în estul țării, spațiu aflat în afara controlului autortiaților constituționale. Numărul în creștere a plângerilor din partea cetățenilor condiționează schimbarea comportamentului organelor procuraturii, însă acest proces este unul foarte lent. Astfel, dacă acum câțiva ani răspunsurile organelor procuraturii respingeau examinarea plângerilor sub pretextul situației politice, la moment nu se mai invocă aceste circumstanțe iar unele cauze sunt examinate deja exclusiv prin prisma prevederilor legislației naționale. Cu toate acestea trebuie remarcat faptul că organele procuraturii nu au acces deplin în raionale de est, prin urmare examinarea și soluționarea problemelor necesită o abordare diferită sau specifică însă exclusiv prin prisma normelor dreptului național și internațional.

Instituția avocaturii în Republica Moldova, cuprinde 2417 de avocați licențiați ce prestează servicii juridice calificate. Aceștea sunt licențiați de către Ministerul Justiției și potrivit legislației ar putea oferi asistență juridică pe întreg teritoriul Republicii Moldova. Asistența juridică pentru locuitorii din estul țării este împiedicată efectiv prin introducerea unor bariere de către *administrația* regiunii. Avocații din afara regiunii transnistrene sunt tratați ca avocați străini, fiind obligați să accepte colaborarea cu un alt avocat local. Din aceste considerente, unele victime suportă cheltuieli nejustificate, iar uneori își pierd încrederea și renunță definitiv la dreptul lor la apărare, inclusiv din cauza costurilor exagerate.

Administrația regiunii transnistrene a creat un sistem propriu de aplicare a *normelor* locale, care funcționează din anii 1990. *Realizarea justiției* în regiunea de est are loc prin intermediul unor *instituții* formate pe baza celor ce au continuat să funcționeze în regiune înainte de obținerea independenței R.Moldova. Astfel, în regiune continuă să funcționeze mai multe pseudo-istanțe judecătorești cum ar fi *curtea constituțională*, *judecătoria economică*, 6 presupuse *judecătorii teritoriale ca instanțe de fond* în orașele Râbnîța, Camenca, Dubăsari, Slobozia și Grigoriopol, precum și municipiile Tiraspol și Bender. *Instanță de recurs* servește *judecătoria supremă* a regiunii transnistrene cu sediul în Tiraspol. Modul de *numire și promovare a judecătorilor* ridică semne de întrebare privind respectarea principiului separării puterilor. Or, numirea acestora se efectuează de către presupusul *președinte* al regiunii.

La fel ca și în situația *judecătorilor*, *instituția procuraturii* din regiune a funcționat practic în baza structurilor create în perioada sovietică. La 21.09.2012 *președintele* regiunii E.Șevciuc a *aprobat* crearea unui *comitet de anchetă*. Astfel *atribuțiile deprtamentelor anchetă* din cadrul *procuraturilor și organelor afacerilor interne, serviciilor secrete și comitetului vamal* au fost transmise în *competența noii structuri*. Această urma să reprezinte *acuzarea în instanțe de judecată*. Modificările s-au realizat după modelul celui din Federația Rusă. Or, această practică a fost *argumentată* prin necesitatea *implementării concepției cu privire la armonizarea normelor* locale cu legislația Federației Ruse.

Deja în octombrie 2012 E.Șevciuc a declarat că este mulțumit de activitatea *comitetului de anchetă* deși în acest sens nu au fost făcute publice rapoarte de activitate. În general, potrivit unor voci din regiune, *reformarea instituției procuraturii* ar fi fost condiționată de dorința

liderului separatist de a supune *organul de urmărire penală* și pentru a schimba componența, presupus fidelă fostului lider separatist I. Smirnov.

Organizarea avocaților în regiune are loc prin asocierea lor. Din 2012 se interzice ocuparea funcției de avocat foștilor colaboratori ai *organelor de forță* pentru o perioadă de 2 ani de la concediere. Potrivit informației prezentate de *colegiul avocaților* din regiune, în 2012 erau înregistrați 132 de avocați. Raportat la numărul de locuitori, numărul avocaților din dreapta Nistrului este de 2,5 ori mai mare decât în estul țării. Numărul comparativ redus al avocaților în regiune relevă faptul că ei nu sunt percepuți drept actori importanți pentru un *proces* în regiune și nici nu putem vorbi despre o independență a avocaților, odată ce ei sunt supuși unor riscuri de persecutare. Pentru a nu pierde dreptul de a profesa, în regiune sunt puțini avocați care luptă deschis pentru drepturile și libertățile fundamentale ale victimelor. Din aceste considerente, observăm o cerere tot mai mare pentru asistența juridică calificată a avocaților licențiați de către organele constituționale atât la nivel național cât și regional.

Pe teritoriul țării funcționează 2 jurisdicții paralele. Deși una este constituțională iar cealaltă este ilegală, situația crează confuzii pentru locuitorii întregii țări. Deasemenea persoanele străine care vizitează sau tranzitează regiunea nu întotdeauna cunosc exact aceste aspecte. La fel dubla *jurisdicție* și lipsa garanțiilor juridice împiedică dezvoltarea anumitor relații durabile și realizarea drepturilor rezidenților din estul R.Moldova.

Din 2012, potrivit unei note a Consiliului Superior al Magistraturii (CSM) și practicii Curții Supreme de Justiție (CSJ), se consideră inadmisibilă orice conlucrare și schimb de acte cu pseudo-*judcătorile* din estul țării. Mai mult, CSJ a constatat că actele emise de presupusele *instanțe* sunt contrare legislației constituționale. Prin decizia CSJ s-a stabilit faptul că *deciziile adoptate* de către presupusele *instanțe de judecată* contravin direct prevederilor art. art. 114, 115 Constituția RM și nu pot fi executate pe teritoriul R.Moldova. În afară de aceasta s-a constatat că potrivit art.114 din Constituția RM justiția se înfăptuiește în numele legii numai de instanțele judecătorești.

7.2 Asigurarea dreptului la un proces echitabil

Chiar dacă instituțiile și structurile din regiunea transnistreană a R.Moldova sunt ilegale, deciziile și acțiunile acestora volens nolens produc efecte. Anume din aceste considerente problemele privind drepturile și libertățile fundamentale ale omului, în opinia noastră, trebui să reprezinte prioritatea nr.1 pentru formatul actual de reglementare a conflictului. Constatăm cu regret că nici în cadrul negocierilor din 2012 nu au fost discutate subiecte privind funcționarea justiției și realizarea drepturilor omului în estul R.Moldova. În 2012 au fost înregistrate noi cazuri grave de încălcare gravă a drepturilor fundamentale ale persoane aflate în detenție sau sub urmărire penală, reușindu-se cu eforturi comune eliberarea unora dintre ele (Alexandru Ursu, Ostap Popovschi, etc.). În alte situații, victimele nu au reușit să obțină eliberarea (Vitalie Eriomenco, Eduard Elțov, Alexandru Băluța) deși au cerut implicarea și ajutorul tuturor actorilor implicați în formatul de negocieri politice. Mai mult, au fost comunicate noi cazuri și situații dramatice din închisorile regionale.⁴⁷

Un proces echitabil așa cum este definit de către normele internaționale reprezintă un complex de garanții care asigură faptul ca o persoană să poate să-și reprezinte cauza în așa fel încât să nu se afle într-o situație dezavantajată față de oponentul său. La rândul său autoritatea, fie ea și de facto, este obligată să asigure publicitatea procesului și lipsa oricăror imixtiuni din partea terților.

În ceea ce privește standardele unui proces echitabil, trebuie subliniat faptul că la nivel declarativ *legislația* din regiune conține norme acceptabile cu privire la procesul echitabil. Mulțimea de cazuri examinate în 2012, precum și numeroasele plângeri din regiune relevă faptul că aceste standarde nici pe de aproape nu sunt respectate.

47

<http://forum-pridnestroviya.ru/archives/1150>

Dreptul la un proces echitabil reprezintă un drept complex, din care cauză dorim să atragem atenția doar la cele mai importante probleme de ordin general aplicabil în regiune, cu referirea la situații concrete care au avut loc în anul 2012.

Prima diferență generatoare de contradicții o reprezintă treptele de *jurisdicție* aplicate în pseudo-*instanțele de judecată* din regiune. Aceasta prevede doar 2 trepte: *judecătoriile raionale* și *judecătoria supremă*. În cele mai multe cazuri *procesele* sunt examinate în lipsa părților și se rezumă la o simplă verificare a motivelor de *procedură*.

În general publicitatea ședințelor judiciare reprezintă o problemă separată. Uneori, fără careva explicații, nu sunt admise ședințele publice, inclusiv participarea rudelor. Este impresionantă ponderea cazurilor instrumentate de către structurile serviciilor secrete (KGB) locale. O dovadă în acest sens, reprezintă lupta acestora cu presupuși teroriști sau spioni. Dacă în anul 2010 și 2011 acestea au devenit cunoscute datorită cazurilor Ilie Cazac și Ernest Vardeanean, atunci în 2012 un elev al Liceului Teoretic „Lucian Blaga” din mun. Tiraspol a fost învinuit de comiterea unei infracțiuni de terorism. Ulterior, avocații au demonstrat că presupusul proces a fost instrumentat de către serviciile secrete din regiune și nu respectă principiile sau condițiile elementare ale unui proces echitabil.

Dreptul de a-și alege un avocat este încălcat în regiune. Formal, procedurile locale garantează asistența gratuită a unui avocat, chiar și în cazuri civile. Cu toate acestea, de multe ori avocații sunt limitați în acțiuni sau nu cer victimelor să recunoască vinovăția. Din aceste considerente, persoanele solicită deseori asistența avocaților licențiați de către autoritățile constituționale. La rândul lor, ei nu pot exercita careva acțiuni în lipsa acordului judecătorilor, care de regulă nu poate fi obținut, dacă dosarul conține și presupuse secrete oficiale.

Potrivit unor surse, în regiune judecătoria supremă uneori cere dosarul aflat la examinare în instanța de fond pentru a fi precăutat deja de către a doua și ultima instanță. Considerăm că acest gest reprezintă o dovadă clară de încălcare gravă a drepturilor și garanțiilor fundamentale și poate fi vorba despre posibilitatea implicării organelor procuraturii în gestionarea litigiilor, deoarece pot depune cereri de revizuire a unei hotărâri sau încheieri adoptate, fapt ce nu asigură o garanție a „lucrului judecat”.

7.3 *Prezumția nevinovăției*

Prezumția nevinovăției în regiune nu este asigurată și poate fi considerată o problemă foarte gravă alături de fenomenul impunității persoanelor care încalcă drepturile și libertățile în acest spațiu. Concluzia apare în urma analizei comunicatelor *organelor de urmărire penală* și a *deciziilor judecătorești* prin care ar fi fost dispusă aplicarea măsurilor de constrângere.

Deseori *dosarele* sunt instrumentate doar în baza declarațiilor presupusului bănuit. Este important de menționat faptul că în 2012 a fost deferit *justiției* cazul unui tânăr de 18 ani, fiind acuzat de terorism doar în baza propriilor declarații. Ulterior, s-a stabilit că tânărul a fost supus unor presiuni psihologice de către *structurile de anchetă*, fiind totodată falsificate *probele*.

Un alt caz vizează situația unei persoane ce a invocat aplicarea tratamentului inuman și degradant în timpul *serviciului militar* în *unitățile* paramilitare din regiune. Tânărul a depus o plângere despre maltratare, însă imediat a fost șantajat de către *organele de urmărire penală* cu *sancțiune* penală pentru *ultraj* cu scopul de a-l determina să renunțe la pretențiile sale.

Încălcarea principiului prezumției nevinovăției are loc preponderent în cadrul proceselor privind prelungirea termenului de detenție preventivă. În acest sens menționăm că în absoluta majoritate a cazurilor deciziile de aplicare a arestului în privința persoanelor bănuite sau acuzate se aplică arestul. Motivarea aplicării arestului se face reieșind din gravitatea infracțiunii, mai mult ca atât aproape în toate cazurile se invocă existența cetățeniei altui stat și prin urmare bănuială că acesta ar putea părăsi regiunea.

Examinarea recursurilor în fața *judecătoriei supreme* se efectuează formal, persoanele nu sunt aduse în *instanța de recurs*, iar motivarea menținerii stării de arest la fel nu este justificată.

Concluzii

Situația incertă, lipsa unor instrumente și mecanisme legale și clare pentru protejarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în regiunea transnistreană a R.Moldova menține populația în stare confuză și în calitate de ostatici.

Lipsa unor garanții reale care să respecte principiile unui proces echitabil transformă o astfel de structură în una de represiune față de locuitorii acestei regiuni.

Recomandări

- Elaborarea și impunerea unor instrumente legale și pașnice, care ar oferi garanții elementare drepturilor și libertăților persoanelor, inclusiv celor care sunt *acuzate* sau *bănuite* de către administrația regiunii;
- Informarea populației din regiune despre drepturile și libertățile lor constituționale, precum și despre posibilele instrumente de apărare a drepturilor și intereselor;
- Consolidarea capacităților structurilor constituționale teritoriale de justiție, procuratură, etc. și încurajarea populației de a informa despre situația privind încălcarea drepturilor în regiune.

Capitolul 8.

DREPTUL LA EDUCAȚIE

În regiunea transnistreană funcționează propriul sistem educațional, pro-rus și diferit de curricula națională. Acest sistem, impus, locuitorilor regiunii a avut drept scop, înlăturarea din limbajul uzual și scris a limbii române precum și a limbii ucrainene. Totuși cel mai mult au de suferit școlile cu predare în grafia latină. Regimul de la Tiraspol s-a autointitulat ca predecesor al tradițiilor și culturii promovate de regimul sovietic, impunând locuitorilor să studieze limba moldovenească cu „grafie chirilică”⁴⁸. În acest sens, administrația regională a adoptat legi care interziceau și prevedeau sancțiuni pentru utilizarea alfabetului latin, care rămân a fi în vigoare.

Doar 8 instituții de învățământ ripostează acestui „proces”, care conduce în mod evident la încălcarea dreptului la educație. La 19 octombrie 2012, Marea Cameră a Curții Europene a constatat violarea dreptului la educație de către Federația Rusă a celor 170 de elevi, părinți și profesori din trei școli cu predare în grafia latină.⁴⁹ Administrația separatistă, în încercarea de a „rusifica” teritoriul, a discriminat etnicii moldoveni și ucraineni din regiune și continuă să-i marginalizeze. Cu susținerea administrației ruse, aceasta a adoptat măsuri în vederea apropierii regiunii, pe plan politic, social și cultural, de Federația Rusă. Procesul de rusificare a populației continuă, școlile moldovenești și ucrainene sunt în continuă descreștere, se majorează numărul copiilor în grădinițele ruse, utilizarea limbii ruse în orice instituții publice și particulare este privilegiată. În subcapitolele ce urmează vom descrie despre situația școlilor cu predare în grafie latină, cât și despre modul în care este asigurat accesul la educație a etnicilor în regiune.

8.1 Problema școlilor cu predare în grafie latină

Situația celor opt instituții cu predare în grafie latină din regiune, nu s-a schimbat nici după instituirea unei noi „puteri” a regimului separatist. Din contra, sub o altă formă, noua administrație de la Tiraspol în continuare, depune eforturi pentru împiedicarea desfășurării activității normale a procesului de studii în instituțiile cu predare în grafia latină.⁵⁰

Cel mai evident și grav exemplu este cazul Liceului „Ștefan cel Mare și Sfânt” din or. Grigoropol. De 11 ani elevii, corpul didactic și administrația instituției sunt nevoiți să se deplaseze zilnic într-o altă localitate (satul Doroțcaia, raionul Dubăsari), pentru a avea acces la studii de calitate și pentru a studia conform propriilor lor convingeri. La posturile ilegale de control, copiii continuă să fie intimidați și umiliți. În aprilie 2012, administrația liceului și comitetul părintesc au depus la administrația locală din Grigoropol un nou demers, prin care au solicitat să fie pusă la dispoziție o clădire pentru a avea posibilitatea de a desfășura activitatea didactică în orașul natal, însă cererea nu a fost satisfăcută.

Liceul Teoretic „Evrika” din Râbnița, Liceul Teoretic „Mihai Eminescu” din Dubăsari, Liceul Teoretic „Lucian Blaga” din Tiraspol, o clădire a Liceului „Alexandru cel Bun” din Bender și gimnaziul Corjova activează în spații închiriate de la antreprenori și/sau administrațiile locale separatiste. Aceste contracte sunt anual renegociate, astfel, aceste instituții rămân în rol de ostatici ai politicii și dialogului dintre autoritățile constituționale și cele regionale separatiste, deoarece există riscul rezilierii contractelor de chirie și respectiv evacuării lor. Mai mult, spațiile închiriate (de tip grădinițe de copii sau centre sociale) nu întrunesc condițiile adecvate pentru desfășurarea unui proces de studii calitativ (lipsa spațiilor pentru activități sportive, ateliere de lucru, laboratoare, cantine). Instituțiile respective nu sunt scutite de careva taxe locale, din contra, sunt nevoie să achite prețuri exagerate pentru serviciile comunale, chirie, etc. în comparație cu celelalte instituții din localitate. Agenții economici din regiune nu administrează conturi în valuta națională (lei), din care cauză nu pot presta servicii de alimentație, birotică, etc.

---

⁴⁸ În perioada 1989-1992 școlile moldovenești din regiune studiau în grafia latină

⁴⁹ <http://promolex.md/index.php?module=news&item=1013>

⁵⁰ <http://mfa-pmr.org/index.php?newsid=1581>, <http://olvia.idknet.com/ol156-07-12.htm>

În fiecare an, careurile solemne organizate la 1 septembrie și 31 mai, liceele menționate sunt asediate de reprezentanți ai *structurilor de forță* locale.⁵¹ Acestea din urmă interzic arborarea însemnelor de stat ale Republicii Moldova și intonarea imnului de stat a țării.

La 19 octombrie 2012, Marea Cameră a recunoscut violarea dreptului la educație a celor 170 de reclamanți de către Federația Rusă în cauza Catan și alții c.Moldova și Rusia (cererile nr.43370/04, 8252/05 și 18454/06)⁵². Cauza a fost inițiată și împotriva Moldovei, pe teritoriul căreia se situează regiunea, și Rusiei, care a jucat un rol critic la formarea și menținerea administrației separatiste în regiune. Curtea a adjudecat despăgubiri în valoare de 1020000 euro pentru încălcarea dreptului la educație față de etnicii moldoveni – elevi, părinți și profesori.

Victimele au apelat la Curtea Europeană, după ce administrația regională a adoptat o lege în 1994 care interzicea, sub sancțiuni penale, folosirea alfabetului latin în școli. Astfel, părinții moldoveni au ajuns în fața unei dileme: fie să-și educe copiii într-un mod considerat ilegal, fie să-i încredințeze unui sistem educațional care i-ar priva de abilități educative funcționale. Mulți au luptat cu bărbăție pentru a-și păstra identitatea culturală și lingvistică, trimitându-și copiii în școlile care au fost deschise în ciuda politicii administrației și care au continuat să predea în grafie latină. Urmând aceste năzuințe, reclamanții în această cauză au avut de suferit cu toții serioase încălcări ale drepturilor lor. Administrația separatistă a supus reclamanții la intimidări, dispunând închiderea școlilor care au sfidat interdicția. Părinții copiilor care frecventau aceste școli au fost amenințați cu decăderea din drepturile părintești și cu pierderea locurilor de muncă. Elevii au fost impuși să învețe în edificii lipsite de condiții adecvate și unde electricitatea și apa au fost deconectate intenționat. De asemenea, ei au fost impuși să parcurgă distanțe lungi până la și de la școală, și au fost supuși unor măsuri de securitate excesive și de natură să intimideze, cum ar fi percheziționarea genților și verificarea identității.

8.2 Accesul la educație

Conform datelor statistice, la 09 septembrie 2012 populația rezidentă în raioanele de est ale țării constituia 510 mii persoane⁵³. Conform recesământului din 2004, structura populației din regiune poate fi caracterizată în felul următor: moldoveni–32%, ruși-30,4%, ucraineni-28,8%, restul fiind de alte etnii. Declarativ, *politicile educaționale* regionale proclamă dreptul la educație, libertatea alegerii limbii de instruire, cunoașterea și folosirea mai multor limbi și învățământul în limba maternă.⁵⁴ În realitate însă, în majoritatea instituțiilor de învățământ preșcolar, școlar și universitar nu există o alternativă viabilă instruirii în limba rusă.

În 2011-2012 în cele 177 de instituții publice de învățământ general au studiat 47603 elevi. 85,7% dintre elevi au fost instruiți și educați în școlile cu predare în limba rusă, 11% în limba moldovenească, 1,5% în limba ucraineană și 1,8% în limba română.⁵⁵ Astfel, copiii moldoveni și ucraineni au acces extrem de limitat la educație în limba maternă. În regiune există doar 3 școli ucrainene, una dintre care este de fapt ruso-ucraineană).⁵⁶ Celelalte etnii reprezentative din regiune cum ar fi bulgarii, găgăuzii la fel nu au alternative de a studia în limba maternă.

⁵¹ <http://promolex.md/index.php?module=news&item=987>

⁵² Reclamanții au fost reprezentați de juriștii Asociației Promo-LEX

⁵³ <http://www.nr2.ru/pmr/411852.html>

⁵⁴ Статья 41 Каждый имеет право на образование.

Гражданам гарантируется получение бесплатного среднего общего и среднего профессионального образования в государственных образовательных учреждениях.

Каждый вправе на конкурсной основе в соответствии со своими способностями бесплатно получить высшее образование в государственных образовательных учреждениях.

Основное общее образование обязательно.

ПМП устанавливает государственные образовательные стандарты, поддерживает различные формы образования и самообразования.

⁵⁵ http://minpros.org/index.php?option=com_content&task=view&id=95

⁵⁶ Liceul teoretic din Tiraspol, gimnaziul din Bender și școala medie din Râbnița

În majoritatea școlilor, curriculum-ul este elaborat în proporție de 80% în limba rusă, promovându-se forțat politica de integrare cu sistemul educațional al Federației Ruse.⁵⁷ Potrivit surselor din regiune circa 7,3% din buget sunt cheltuiți pentru sistemul educațional, de asemenea instituțiile de învățământ locale sunt cofinanțate din bugetele administrațiilor raionale, orașănești, locale. Cu toate acestea liceelor cu predare în limba română nu le sunt alocate careva surse financiare din bugetul regiunii.

În regiune, funcționează 3 instituții superioare de învățământ (Universitatea de stat din Transnistria, Institutul de Studii juridice din Tiraspol, Colegiul superior de muzică). În aceste trei instituții *de stat* își fac studiile 14304 studenți și activează 1025 de profesori. Pe lângă acestea, în regiune funcționează 5 filiale ale unor instituții superioare particulare din Federația Rusă și una din Ucraina. Fondul didactic de materiale este format, în mare parte, din manuale rusești. Instituțiile universitare cu o mică excepție nu includ instruire în limba moldovenească/română.⁵⁸ Situația este similară și în instituțiile preșcolare de învățământ. În regiune, lipsește o bază pentru crearea grupelor moldovenești în grădinițe, inclusiv pentru instruirea copiilor în limba moldovenească.⁵⁹ Astfel, din cele 160 instituții preșcolare, 110 funcționează în limba rusă, 21 în limba moldovenească, 1 în ucraineană, 4 – ruso-ucrainene și 24 – ruso-moldovenești. La 1 iulie 2012 în instituțiile preșcolare din regiune erau 21837 copii.

În consecință, are loc un proces activ de rusificare a populației locale. Acest proces are drept scop determinarea dispariției etnicilor moldoveni și ucraineni din regiunea de est.

Concluzii:

În opinia noastră, problemele lingvistice, cea a utilizării alfabetului latin în regiune, cea a funcționării instituțiilor de învățământ, a utilizării curriculei educaționale naționale vor fi cele mai aprinse subiecte în cadrul oricăror negocieri, discuții politice sau lucrative între Chișinău și Tiraspol. Este greu de imaginat că în scurt timp, va fi posibilă identificarea unei soluții. Din 1992 a crescut și a fost educată o nouă generație, într-o manieră pro-rusă și antinațională. Administrația regională insistă la trecerea Liceelor cu predare în grafie latină sub custodia pretinsului minister al învățământului, de a se înregistra și de a-și licenția activitatea ca instituții particulare. Sub acest pretext, care aparent pare să soluționeze problema școlilor, Tiraspolul își va impune propriile politici, care vor conduce la dispariția acestor instituții. La fel au de suferit etnicii ucraineni care nu au posibilitate de a studia în limba maternă.

Recomandări:

- Autoritățile constituționale, actorii implicați în formatul de negocieri, trebuie să intervină și să ceară administrației regionale să excludă prevederile ce restrâng folosirea grafiei latine, să restituie edificiile sechestrate școlilor cu predare în grafie latină, să permită desfășurarea activităților curriculare conform programului adoptat de Ministerul educației al RM, să anuleze obligația de reînregistrare și licențiere, să nu persecute și hărțuiască în nici un mod persoanele care vor să studieze în grafie latină.
- Autoritățile constituționale trebuie să susțină activ școlile cu predare în grafie latină, inclusiv să deschidă cursuri de pregătire a copiilor de vârstă preșcolară, în cele 3 gimnazii. La fel trebuie să întreprindă acțiuni de susținere a minorității ucrainene din regiune, pentru a le oferi posibilitatea de a studia în limba maternă.

⁵⁷ http://www.undp.md/presscentre/2011/NHDR2010_2011/NHDRreport_2010_ROM_26-04-11_web.pdf

⁵⁸ <http://www.nr2.ru/pmr/400832.html>

⁵⁹ <http://www.nr2.ru/pmr/400663.html>

Capitolul 9.

DREPTUL LA PROTECȚIA SOCIALĂ ȘI OCROTIREA SĂNĂTĂȚII

Republica Moldova este un stat cu sistem unic de protecție socială. Pe teritoriul său funcționează două sisteme de protecție socială diferite și separate, unul legal și altul ilegal. Din aceste considerente, Moldova este probabil unicul stat european, ce admite discriminarea cetățenilor săi în baza criteriului teritorial. Cetățenii domiciliați în regiunea transnistreană sunt tratați diferit și nu au acces la serviciile de asistență și protecție socială garantată constituțional.

Formal, asistența socială în regiunea transnistreană pare a fi una bună. Numeroase *acte* locale prevăd generoase înlesniri, facilități, scutiri practic pentru toate categoriile și păturile sociale.⁶⁰ În același timp, în funcție de categorie, acestea se referă la asigurarea cu medicamente; proteze dentare și ortopedice; odihnă în instituții de reabilitare a sănătății; concedii anuale; asigurarea cu spațiu locativ; credite bancare preferențiale; instalarea posturilor telefonice și prețuri reduse pentru servicii; scutiri fiscale; scutiri pentru consumul de gaze naturale, energie electrică, apă potabilă, agentul termic și alte servicii comunale; scutiri pentru călătoriile în transportul public, etc. În final, toate acestea sunt posibile datorită sprijinului ilegal, direct și substanțial din partea Federației Ruse.⁶¹

În mare parte, nu există o diferență distanțată cu privire la cuantumul plăților salariale, indemnizații și alte alocații sociale achitate din fondurile sociale ale autorităților constituționale și cele ale administrației regionale. Diferențele vizibile țin de scopul, obiectul, mărimea și caracterul acestor plăți sociale. Spre exemplu, vârsta de pensionare în stînga Nistrului este 55 ani pentru femei și 60 pentru bărbați (femeile cu 3 copii–52 ani, iar cele cu 5 copii–50 ani). În restul teritoriului țării vârsta de pensionare este de 57 ani și respectiv 62 ani. În mediu, mărimea pensiei achitate nu se deosebește substanțial, doar că în regiune absolut toți pensionarii primesc un supliment de cca.15 USD din partea Guvernului Federației Ruse și beneficiază de facilități, inclusiv la procurarea produselor alimentare și a medicamentelor sociale.

Dreptul la ocrotirea sănătății e *garantat* prin acordarea de asistență medicală gratuită, internare și tratament în instituțiile medicale publice. Asigurarea obligatorie nu funcționează în estul țării, însă din 2013 în regiune va fi implementată instituția respectivă, iar serviciile medicale prestate de instituțiile medicale locale vor deveni mai calitative.⁶²

În continuare, vom menționa despre modul în care Statul și-a declinat competențele constituționale în vederea asigurării cetățenilor săi din stînga Nistrului cu pensii și indemnizații din bugetul asigurărilor sociale de stat.

9.1. Refuzul achitării plăților sociale către locuitorii și cetățenii din regiune

Administrația regională asigură social cca 200 mii beneficiari (pensionari, copii, invalizi, etc), marea majoritate fiind cetățeni ai R.Moldova. Cetățenia și domiciliul pe teritoriul R.Moldova formal le asigură drepturi depline, inclusiv la protecție și asistență socială (art.47 din Constituția R.Moldova). Instituția națională, ce stabilește și acordă plăți sociale beneficiarilor în R.Moldova este Casa Națională de Asigurări Sociale (CNAS) și subdiviziunile sale teritoriale.

Însă, contrar prevederilor și garanțiilor constituționale, CNAS refuză stabilirea și achitarea plăților sociale pentru beneficiarii din regiunea transnistreană. Pretext de obicei servește faptul că aceste plăți trebuie achitate conform principiului teritorial. Totodată, CNAS consideră că în regiune funcționează un alt *sistem de protecție socială* și structurile lor refuză „colaborarea”. Mai mult, au fost înregistrate cazuri în care structurile teritoriale ale CNAS au încurajat cetățenii din Zona de Securitate să renunțe la pensiile sau indemnizațiile achitate de

---

⁶⁰ Angajații *structurilor de forță* (justiție, procuratură, miliție, KGB, militari și ex-militari; veterani de război, victimele Cernobâl, invalizi, pensionari, *președintele și vicepreședintele* regiunii și *președintele sovietului suprem*, familiile cu mulți copii)

⁶¹ Cca 15 USD suplimentar la pensia primită de pensionarii din regiune

⁶² <http://www.nr2.ru/pmr/391278.html>

autoritățile constituționale. Presupunem că acest lucru se poate întâmpla din dorința unor funcționari de a economisi bugetul instituției.

Astfel, absolut în lipsa unui motiv legal, autoritățile constituționale refuză cetățenilor săi domiciliati într-o anumită zonă a țării, în respectarea dreptului lor constituțional la asistență și protecție socială. Prin urmare, pentru a beneficia de plățile sociale din partea bugetului asigurărilor sociale, cetățeanul trebuie să dovedească că nu ridică o *pensie* achitată de *administrația* regiunii transnistrene.⁶³ Autoritățile nu pot îngrădi acest drept constituțional, în lipsa unui temei juridic. Cel puțin, acestea pot stabili beneficiarilor de pensii, în baza legislației, o pensie minimă, care este garantată de stat, în special și inclusiv pentru persoanele care nu pot pretinde că au contribuit. Pe de altă parte, legislația R.Moldova oferă posibilitatea persoanelor de a accede la o pensie privată (inclusiv cea oferită de administrația separatistă), faptul însă nu lipsește persoana de dreptul la pensia din bugetul asigurărilor sociale de stat. Așadar, autoritățile constituționale pot admite faptul că unele persoane pot beneficia de pensii în regiune, adică ridică o presupusă pensie dintr-un fond privat, însă acest fapt ce nu scutește Statul R.Moldova de obligația asigurării integrale sau achitării unei pensii minimă a cetățenilor dintr-o anumită zonă a țării. Considerăm că această situație poartă caracter discriminatoriu, constituie o gravă încălcare a legislației naționale și implicit a drepturilor omului⁶⁴ și urmează a fi rezolvată. Discriminarea teritorială scade încrederea populației din regiunea transnistreană în organele constituționale ale R.Moldova.

9.2 Polițe medicale

Asigurarea obligatorie de asistență medicală reprezintă un sistem autonom garantat de stat de protecție financiară a populației în domeniul ocrotirii sănătății. Sistemul asigurării obligatorii de asistență medicală oferă cetățenilor posibilități egale în obținerea asistenței medicale oportune și calitative, asigurător fiind Compania Națională de Asigurări în Medicină (CNAM).⁶⁵

În 2010, Guvernul a adoptat Regulamentul comisiilor pentru examinarea adresărilor cetățenilor R.Moldova domiciliati în localitățile din stânga Nistrului (Transnistria) și localitățile limitrofe frontierei administrative din categoriile pentru care calitatea de asigurat o are Guvernul. Deciziile acestor comisii precum și listele persoanelor asigurate, neasigurate, domiciliat în raioanele de est sunt expediate Agenției Teritoriale Bender a CNAM. Dat fiind faptul că polițele de asigurare medicală obligatorie sunt comercializate și prin intermediul ÎS „Poșta Moldovei”, CNAM nu deține informații cu privire la numărul de persoane din estul țării care beneficiază de polițe medicale. În 2011 prin intermediul AT Bender au procurat polițe 228 persoane, iar în 2012 – 153. Din 2010 Guvernul are calitatea de asigurat la categoriile menționate expres în lege. Credem că este un gest pozitiv din partea Guvernului față de cetățenii proprii din estul țării, fapt ignorat la capitolul achitării de pensii.

Concluzii:

Problema protecției sociale în condițiile lipsei controlului de facto asupra acestui teritoriu este un subiect delicat și problematic, însă strict din punct de vedere juridic și cel al drepturilor omului, considerăm că autoritățile constituționale admit discriminarea unei categorii de cetățeni, aflați chiar pe teritoriul Statului. Totodată, Statul nu deține informații despre starea socială a cetățenilor din regiune, nu bugetează cheltuieli în vederea asigurării sociale a beneficiarilor din regiune. În astfel de condiții considerăm că este dificil pentru autoritățile centrale să cunoască, să

⁶³ Numai 52 persoane asigurate au beneficiat de indemnizații pentru familiile cu copii din or.Dubăsari, Rîbnița, Bender și Tiraspol până la 01.08.2012. Alte 97 de persoane din or.Bender și Dubăsari au beneficiat de compensații nominative.

⁶⁴ Cetățenii RM nu pot fi lipsiți de drepturile constituționale doar pentru faptul că locuiesc în RM într-o regiune a acestei țări necontrolate de autoritățile constituționale

⁶⁵ <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=311622>

afle, să știe despre problemele respective și în mod cert nu sunt capabile să identifice careva soluții sau să elaboreze careva recomandări în vederea rezolvării problemelor.

Recomandări:

- Identificarea și adoptarea unui mecanism clar și nediscriminatoriu privind achitarea plăților sociale garantate, beneficiarilor din estul țării;
- Revizuirea modalității de eliberare gratuită a poliției de asigurare medicală pentru beneficiarii din estul țării.

Capitolul 10.

DREPTURILE FEMEII

Capitolul este structurat în 4 subcapitole fiind dedicat celor mai problematice aspecte referitoare la drepturile femeii în regiunea transnistreană. Principalele probleme în acest sens țin de lipsa unui cadru legal și instituțional privind asigurarea egalității de șanse dintre femei și bărbați, fapt ce contribuie la discriminarea femeilor. Celelalte subcapitole tratează violența în bază de gen și se referă la infracțiuni privind viața sexuală, hărțuirea sexuală și traficul de femei. Infracțiunile privind viața sexuală sunt investigate tendențios de către *organele de facto*, accentul fiind pus pe dovedirea opunerii unei minime rezistențe de către victimă, fapt ce atrage după sine nesancționarea infractorilor care au acționat în baza constrângerii psihologice a victimei. Pe de altă parte, actele de hărțuire sexuală rămân nepedepsite ca urmare a lipsei *prevederilor legale* locale în acest sens. Și nu în ultimul rând, aducem în atenție faptul că deși există un *cadru legal* local, victimele traficului de ființe umane nu beneficiază de servicii de reabilitare.

10.1 Lipsa cadrului legal și instituțional privind asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați

Până în prezent, în regiune nu există o *lege* cu privire la asigurarea egalității de drepturi și șanse egale pentru bărbați și femei.⁶⁶ Totodată, nu există o structură, care ar avea resursele, autoritatea și personalul calificat pentru a asigura punerea în aplicare a politicii de egalitate în drepturi și șanse pentru bărbați și femei. De problemele care presupun drepturile sau șansele femeilor se ocupă diverse structuri *administrative* existente în regiune. Nu există o politică regională instituționalizată care s-ar ocupa de asigurarea egalității de drepturi și șanse între bărbați și femei. Deși egalitatea gender în regiune pare a fi respectată în ceea ce privește ocuparea unor funcții *publice*, nu există date care să confirme acest lucru și în domeniul privat. Dacă în *administrație* unde există salarii de la bugetul public, femeile nu sunt discriminate în ceea ce privește retribuția muncii, există diferențe cu privire la quantumul salariului plătit unui bărbat și cel plătit unei femei pentru prestarea aceleiași munci în domeniul privat. Din această cauză, femeia este discriminată și la pensionare.

Potrivit Convenției privind Eliminarea Tuturor Formelor de Discriminare asupra Femeii, o societate în care femeile nu au drepturi egale cu bărbații, niciodată nu se va putea dezvolta durabil.⁶⁷

10.2 Investigarea infracțiunilor privind viața sexuală

Lipsa protejării victimelor, reprezintă una dintre cele mai importante probleme la acest capitol, drept urmare, infractorii rămân practic nepedepsiți în cazul infracțiunilor privind viața sexuală, săvârșite prin amenințare, fără ca victima să fi încercat să se apere. Tot aici vom încerca să descriem modul în care sunt investigate infracțiunile privind viața sexuală în regiune, fără a oferi date statistice în acest sens, din lipsa accesului la astfel de informații.

Atât *codul penal* local cât și cel al național al Republicii Moldova, incriminează “violul” și „acțiunile violente cu caracter sexual”. Spre deosebire de legea penală națională, cea locală din regiunea transnistreană, incriminează și “constrângerea la acțiuni cu caracter sexual”, însă nu incriminează violul marital.

Organele de drept din regiune se axează mai mult pe comportamentul victimei decât pe cel al agresorului, deși *legea penală* locală nu condiționează în cazul acestei infracțiuni prezența dovezilor rezistenței fizice opuse de victimă. În practică, conform declarațiilor victimelor, în lipsa acestor dovezi, cazul nu este supus investigațiilor, iar ancheta pare a fi motivată de probe ce

---

⁶⁶ <http://www.law-civilsociety.com/zaschita-prav-zhenschin.html>

⁶⁷ <http://ngointeraction.org/main/ru/prioriteti/gendernoe-ravenstvo>

contrazic versiunea victimei. Astfel, cazurile de viol săvârșite prin amenințarea folosirii forței împotriva victimei sau altei persoane, rămân nesoluționate.

O altă problemă se referă la faptul că în cazurile de viol marital și acțiuni violente cu caracter sexual, comise în familie rămân nereclamate de către victime, din cauza neîncrederii în *organele de anchetă* ori, acestea sunt ignorate.

10.3 Hărțuirea sexuală nepedepsită

Femeile din regiunea transnistreană se confruntă cu hărțuire sexuală atât pe stradă, cât și la locul de muncă. Deși nu există date statistice în acest sens, fenomenul a fost confirmat în discuțiile cu beneficiarele. Femeile susțin că nu se pot apăra deoarece nu există prevederi *legale* locale care ar sancționa hărțuirea sexuală, legislația națională nefiind aplicată în regiune.

Recomandarea Generală nr.19 a Comitetului CEDAW se referă la hărțuirea la locul de muncă ca la o formă de violență specifică, bazată pe criteriul de gen, afirmând că un asemenea comportament „poate fi umilitor și poate constitui o problemă de sănătate și siguranță”. Hărțuirea devine o formă de discriminare „atunci când un comportament nedorit legat de orice criteriu interzis are loc cu scopul sau efectul de a viola demnitatea unei persoane sau de a crea un mediu intimidant, ostil, degradant, umilitor sau ofensiv.” Având în vedere faptul că hărțuirea sexuală poate leza demnitatea unei persoane sau crea un mediu degradant la locul de muncă, un astfel de comportament discriminatoriu poate întruni criteriile ce definesc un „tratament crud, inuman sau degradant”.

Hărțuirea sexuală nu este incriminată în regiunea transnistreană conform legii locale, drept urmare, aici nu a existat nici un caz de pedepsire a unei astfel de fapte. Aceasta înseamnă că fenomenul hărțuirii sexuale poate lua amploare.

Totodată, Codul Penal al RM incriminează hărțuirea sexuală pe care o pedepsește cu: (1) o amendă de la 300 la 500 unități convenționale; (2) muncă neremunerată în folosul comunității de la 140 la 240 de ore sau (3) cu închisoare de până la 3 ani.

10.4 Lipsa centrelor de reabilitare a victimelor traficului de ființe umane

Deși există un *cadru legal ce reglementează* fenomenul traficului de ființe umane, în regiune lipsește cadrul instituțional care ar oferi victimelor servicii pentru reabilitare. În regiunea transnistreană nu există centre de reabilitare pentru victimele traficului. Conform declarațiilor reprezentanților organizațiilor locale, cu suportul organizațiilor internaționale victimele sunt transportate la centrele de reabilitare din Chișinău sau Căușeni.⁶⁸

Administrația regiunii nu cunoaște numărul victimelor traficului de ființe, declarând că ”nu există date despre numărul de persoane traficate pentru că victimele nu se adresează *“miliției”* după ajutor”.

La nivel local, datele statistice sunt furnizate de unele organizații neguvernamentale, cifrele însă nu reflectă situația reală. Astfel, conform datelor statistice oferite de Asociația “Inițiativa Femeilor” din Tiraspol, din ianuarie până în septembrie 2012 s-au adresat 282 de persoane. Dintre acestea, 27 sunt femei victime ale traficului de ființe umane. Conform declarației centrului respectiv, victime ale traficului de ființe umane sunt nu doar femeile dar și copii lor, care suferă de pe urma faptului că mama nu este alături. Oricum, din 27 de persoane, victime ale traficului, doar una a acceptat să se adreseze la *miliție*. Cele 27 de victime sunt din or. Tiraspol sau din apropiere. Situația victimelor care locuiesc în alte zone este necunoscută.⁶⁹ Majoritatea victimelor care se adresează necesită cazare la un centru specializat, dar nu toate ajung să beneficieze de aceste servicii, deoarece numărul locurilor e limitat.

Legea privind combaterea traficului de ființe umane și prevederile *codului penal* sunt asemănătoare prevederilor naționale, cu mici diferențe în ceea ce privește sancționarea acestor fapte. Victimele acestui fenomen sunt apărate în cazul în care acceptă să depună mărturie

⁶⁸ <http://www.europalibera.org/content/article/24758453.html>

⁶⁹ Idem

împotriva traficantilor, fiind protejată confidențialitatea lor. Conform declarațiilor *administrației* regionale, precum și ale societății civile locale, foarte puține victime se adresează la *miliție*. În prezent, traficul continuă a fi asociat în principal cu exploatarea sexuală a femeilor, deși problema traficului în scopul muncii forțate constituie o altă provocare majoră. Acest fapt reprezintă o problemă serioasă, întrucât cazurile de trafic în scopul muncii forțate rămân neglijate și nu sunt calificate sau investigate adecvat.

La nivel național, traficul de ființe umane constituie o infracțiune penală în baza art.165 „traficul de ființe umane” și art.206 „traficul de copii” din Codul Penal al R.Moldova. Alte infracțiuni legate de trafic sunt: art.168 „munca forțată”, art.207 „scoaterea ilegală a copiilor din țară”, art.220 „proxenetismul” și art.362¹ „organizarea migrației ilegale”.

Concluzii

În ciuda angajamentelor internaționale, autoritățile constituționale nu s-au implicat cumva în promovarea și apărarea drepturilor femeilor din regiunea transnistreană. Totodată, constatăm discriminarea în bază de gen, în special privind cuantumul salariilor și pensiilor retribuite pentru aceiași muncă depusă. O altă problemă este abordarea discriminatorie și problematica adoptată la investigarea, urmărirea și pedepsirea cazurilor de violență sexuală. *Urmărirea penală* se concentrează mai mult pe comportamentul victimei și nu al agresorului, în consecință investigarea se axează pe colectarea dovezilor ce ar submina sau contrazice declarațiile victimei ce invocă violul sau acțiuni violente cu caracter sexual.

Cazurile de viol marital comise în cadrul familiei rămân nereclamate sau sunt ignorate de *organele de ordine*. În regiune nu a fost pornită nici o *cauză penală* pentru săvârșirea infracțiunilor de viol marital sau hărțuire sexuală.

Autoritățile constituționale nu dețin informații privind numărul cazurilor de săvârșire a infracțiunilor sexuale și a traficului de ființe umane a căror victime sunt femei. În regiune nu există nici un centru de reabilitare a victimelor traficului de ființe umane, acestea fiind transportate în alte regiuni ale R.Moldova, unde sunt cazate în funcție de numărul locurilor disponibile.

Recomandări

- Monitorizarea eficientă a drepturilor femeilor în toate sectoarele vieții, în conformitate cu standardele internaționale și crearea uni baze date ce ar conține date statistice;
- Acordarea protecției necesare femeilor, victime ale acțiunilor sexuale, în special prin intentarea dosarelor penale pentru săvârșirea infracțiunilor de hărțuire sexuală și viol marital;
- Implementarea în mod efectiv a cadrului legal și a procedurilor interne ce urmăresc prevenirea, combaterea și sancționarea discriminării și relelor tratamente discriminatorii în bază de gen a femeilor din regiunea transnistreană;
- Crearea centrelor de reabilitare a victimelor traficului de ființe umane pentru locuitorii regiunii.

Capitolul 11.

DREPTURILE COPILULUI

Republica Moldova a ratificat mai multe convenții internaționale în domeniul drepturilor copilului.⁷⁰ Din momentul ratificării acestor documente, Guvernul RM e obligat să asigure drepturi egale fiecărui copil din Moldova, fără nici o excepție.

Capitolul este alcătuit din 3 subcapitole, care tratează aspectele problematice ale drepturilor copilului din regiunea transnistreană. Primul subcapitol scoate în evidență 2 probleme importante, și anume: nedocumentarea și lipsa evidenței copiilor din regiune cu acte de identitate naționale și refuzul administrației regionale să înregistreze și elibereze certificatul de naștere al nou-născutului în cazurile când părinții prezintă acte de identitate eliberate de autoritățile constituționale. Totodată, aici este reflectată problema discriminării copiilor din regiune de către statul ai cărui cetățeni sunt. Pe de o parte avem refuzul autorităților constituționale de a acorda alocații și indemnizații pentru copiii din stânga Nistrului, pe de altă parte există cazuri de neacceptare a lor la grădinițele și școlile din regiune, dacă nu au *acte de stare civilă* eliberate de *administrația* regiunii. Tot aici este descrisă lipsa autorităților tutelare constituționale pentru categoriile respective din regiune, ceea ce crează obstacole în ocrotirea juridică a copiilor. Totodată, ne referim la situația copiilor aflați în situații de risc, a celor abandonati sau a celor fugiți peste hotare și vagabondează, precum și la problema repatrierii lor.

11.1 Evidența și documentarea copiilor din regiune

Asociația Promo-LEX a sesizat autoritățile despre lipsa înregistrării și documentării copiilor din regiune cu acte de identitate naționale.

Din 1997 Biroul Național de Statistică al RM exclude din statistica publicată privind născuții-vii din Republica Moldova informațiile privind născuții-vii din regiunea transnistreană, inclusiv cazurile aparte de înregistrare a actelor de stare civilă a persoanelor de pe acest teritoriu.⁷¹ Numai în perioada ianuarie – septembrie 2012, în acest spațiu s-au născut 3739 de copii,⁷² drepturile cărora considerăm că sunt încălcate.

Există și cazuri în care administrația regională (separatistă) refuză înregistrarea copiilor născuți în regiune, și, drept urmare nu li se eliberează certificat de naștere. Înregistrarea copiilor și eliberarea certificatelor de naștere are loc la prezentarea ambilor părinți sau a unuia dintre ei cu actul de identitate local, fapt ce presupune/prezumă posesia/deținerea *cetățeniei* locale. Au fost înregistrate cazuri în care structurile din regiune au refuzat înregistrarea nașterii și perfectarea actelor dacă părinții prezintă acte de identitate eliberate de autoritățile constituționale. Un asemenea caz a fost monitorizat de Asociația Promo-LEX la Râbnîța. Părinții nu au reușit să obțină certificat de naștere pentru copilul său, pe motiv că nu aveau acte eliberate de *administrația* regiunii.

---

⁷⁰ *Convenția cu privire la drepturile copilului* - ratificată la 12.12.1990; *Convenția asupra protecției copiilor și cooperării în materia adopției internaționale* - ratificată la 29.01.1998; *Convenția asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii* - ratificată la 29.01.1998; *Convenția europeană asupra statutului juridic al copiilor născuți în afara căsătoriei* - ratificată la 07.12.2001; *Convenția OIM nr. 182 privind interzicerea celor mai grave forme ale muncii copiilor și acțiunea imediată în vederea eliminării lor* - ratificată la 14.02.2002; *Convenția europeană asupra recunoașterii și executării deciziilor privind supravegherea copiilor și restabilirea supravegherii copiilor* - ratificată la 18.07.2003; *Protocolul facultativ cu privire la implicarea copiilor în conflicte armate la Convenția privind drepturile copilului* - ratificată la 06.02.2004, *Convenția cu privire la protecția copiilor împotriva exploatării și abuzului sexual* - ratificată în decembrie 2011

⁷¹ <http://statbank.statistica.md/pxweb/Dialog/view.asp?ma=POP0304&ti=Nascuti-vii+dupa+Raioane+si+orase+si+Ani&path=../quicktables/RO/02%20POP/POP03/&lang=1>

⁷² www.mepmr.org/zip/gss/demografia.3kv.2012.zip

Convenția ONU privind Drepturile Copilului declară că fiecare copil are, prin naștere, dreptul la un nume și dreptul de a dobândi o cetățenie, dreptul de a-și cunoaște părinții și de a fi crescut de aceștia. În regiune există *legea cu privire la drepturile copilului*, care consfințește aceste drepturi. Totodată, Legea Republicii Moldova cu privire la drepturile copilului garantează fiecărui copil dreptul la un nume din momentul nașterii, ce trebuie înregistrat conform prevederilor Codului Familiei. Deci, în circumstanțele descrise, în unele cazuri, drepturile fundamentale sunt ignorate sau încălcate atât de *administrația* regională cât și de către autoritățile constituționale centrale.

11.2 Indemnizații unice la naștere, ajutorul social pentru îngrijirea copiilor

În regiunea transnistreană există probleme serioase la capitolul protecției sociale a copiilor. Astfel, copiii din regiune cu acte înregistrate la oficiile stării civile constituționale nu beneficiază de alocații și de ajutor social nici din partea autorităților constituționale și nici de la *administrația* regiunii. Mai mult, copiii nu pot merge la grădiniță și la școală.⁷³

Deși potrivit art.5 al Legii Republicii Moldova cu privire la ajutorul social⁷⁴ persoanele care îngrijesc copii până la 3 ani beneficiază de ajutor social, locuitorii regiunii transnistrene nu beneficiază nici de indemnizația unică la naștere și nici de ajutorul social. Autoritățile constituționale, fără o bază juridică legală sau publică, și-au declinat orice responsabilitate față de unele categorii de cetățeni, inclusiv în acordarea sprijinului social, garantat de legislația națională (alocații, pensii sau indemnizații copiilor). Argumentul autorităților naționale centrale este că toți copiii din regiune sunt deja protejați social de către *administrația* regională, care de fapt este în afara oricărui cadru legal național sau internațional.

Legea RM privind bugetul asigurărilor sociale de stat pentru 2012 prevede un quantum al indemnizației unice la nașterea copilului născut în 2012 de 2300 de lei pentru primul copil și 2600 de lei pentru fiecare copil următor. Potrivit cercetărilor noastre, cei 3739 copii născuți în regiunea transnistreană a R.Moldova în perioada ianuarie-septembrie 2012 nu beneficiază de indemnizația unică la naștere. În aceeași situație se află și persoanele care îngrijesc de ei, conform prevederilor constituționale. În această situație, considerăm Statul R.Moldova admite ilegal însă conștient discriminarea în masă a persoanelor și cetățenilor săi, domiciliați într-un anumit spațiu. Situația este deosebit de gravă deoarece este vorba, în cazul de față, de drepturile fundamentale ale copiilor și familiilor lor.

11.3 Protecția juridică a copilului

O altă problemă gravă ce aduce atingeri drepturilor copiilor din regiunea transnistreană a R.Moldova este lipsa autorităților tutelare constituționale pentru copiii din regiune. Organizarea tutelei, decăderea din drepturile părintești, înregistrarea adopțiilor, etc. sunt aspecte ce ridică numeroase probleme instanțelor de judecată naționale, care primesc spre examinare astfel de situații.

Conform art.35 Cod civil al RM, tutela asupra copiilor se instituie de autorități tutelare, care sunt autorități ale administrației publice locale de la domiciliul persoanei. Tutela instituită de administrațiile regionale nu are efect juridic pe întreg teritoriul R.Moldova. Prin urmare, tutorii sunt nevoiți să se adreseze în instanțele de judecată constituționale pentru a constata/recunoaște faptul instituirii tutelei. Aici apare altă problemă. Instanțele de judecată nu sunt în drept, conform legii să decidă asupra tutelei instituite în baza unor acte ilegale emise de administrația regională. Potrivit normelor juridice naționale, atât tutela cât și deciziile de decădere din drepturile părintești sunt nevalabile, fiind emise de organe și instanțe regionale ilegale.

În acest context, trebuie menționat faptul că numai în primele luni ale 2012, pe rolul judecătorei Bender erau peste 50 dosare privind respectarea unor drepturi ale copilului

⁷³ Vezi pag 43 din prezentul capitol

⁷⁴ Publicată la 30.09.2008 în Monitorul Oficial

(încuviințarea adopției, determinarea locului de trai al copilului, decăderea din drepturile părintești și constatarea faptului instituirii tutelei). În aceste dosare este obligatorie prezența autorității tutelare. O situație similară se atestată și la judecătoriile pentru Grigoriopol, Râbnița, Slobozia. Autoritățile competente, au soluționat sporadic și ocazional problemele apărute, spre exemplu la Judecătoria Bender în calitate de autoritate tutelară în 2012 a participat secția de Asistență Socială și Protecție a Familiei din raionul Anenii Noi, care a depus o cerere prin care a refuzat să se prezinte în instanță pe motiv de încălcare a competenței teritoriale.

Pentru a soluționa numeroase situații, inclusiv adopția copiilor, deseori locuitorii regiunii trebuie să perfecteze și să dețină câte 2 seturi de acte și decizii. Inițial ei sunt obligați să se adreseze instanțelor și structurilor regionale (nerecunoscute), însă ulterior sau în paralel, locuitorii regiunii le sesizează și pe cele constituționale. Problemele respective au fost sesizate autorităților constituționale de către Judecătoria Bender, însă situația a rămas neschimbată.

Cu referire la adopția copiilor din Transnistria, *legea* locală prevede posibilitatea adoptării copiilor din regiune de părinți din străinătate prin *hotărâre judecătorească*. Nu există totodată nici mecanismul de control postadopție. Autoritățile constituționale nu cunosc datele părinților și situația copiilor adoptați, iar în asemenea situații pot exista diverse cazuri în urma cărora drepturile sau interesele copiilor pot suferi enorm.

Copiilor din regiune, deasemenea nu le este garantată protecția împotriva oricăror forme de violență. Aici nu există o *lege* specială privind protecția copiilor împotriva abuzurilor fizice, psihice, sexuale sau a violenței domestice. Deși statul Republica Moldova este responsabil de îngrijirea copiilor care se află în situații de risc, de cele mai multe ori autoritățile nici nu cunosc adevăratele probleme cu care copiii se confruntă, ultimii alegând să fugă din mediul existent. Minorii din regiune, victime ale abuzurilor, deseori aleg sau ajung să vagabondeze în Ucraina.⁷⁵ O altă problemă ar fi repatrierea și situația lor. Potrivit Ministerului Muncii Protecției Sociale și a Familiei, una din problemele majore este informația incompletă despre copiii aflați peste hotare, parvenită de la ambasadele RM. În special, problema se referă la dificultățile de comunicare cu *administrația* regiunii separatiste. La acest capitol, sunt sesizate și anumite probleme ce țin de colaborarea cu autoritățile din Rusia și Ucraina, care nu întotdeauna informează operativ despre copiii moldoveni rămași fără îngrijire pe teritoriul acestor state.

Concluzii

Contrar angajamentelor internaționale, autoritățile constituționale au eșuat în realizarea și asigurarea drepturilor pentru copiii din regiunea transnistreană. Numeroși copii, născuți în acest spațiu, rămân nedocumentați și în afara evidenței autorităților constituționale. Acești copii nu figurează în statistici, nu beneficiază de protecție, asistență medicală și alocații sociale. Autoritățile R.Moldova nu dețin statistici nici cu privire la numărul copiilor abuzați, traficați, sau abandonați în regiunea transnistreană. În același timp, lipsa controlului efectiv asupra spațiului din est nu pot reprezenta scuze sau justificare, deoarece în lumina obligațiilor pozitive, interesele copiilor urmează a fi tratate prioritar. Deseori se crează impresia că autoritățile constituționale ale R.Moldova mizează doar pe activitățile desfășurate în regiune de către societatea civilă și organizațiile străine sau internaționale. Această practică urmează a fi schimbată.

Recomandări

- Facilitarea procedurilor de perfectare a actelor de naștere pentru copiii născuți în regiunea transnistreană și a căror naștere nu a fost înregistrată legal;
- Asigurarea dreptului la protecție socială nediscriminatorie tuturor copiilor, inclusiv celor din regiunea transnistreană a R.Moldova;
- Instituirea autorităților tutelare constituționale pentru locuitorii din stânga Nistrului;

⁷⁵

www.investigatii.md/index.php?art=382

- Efectuarea unui recensământ al copiilor din regiune, urmat de crearea unei baze de date a copiilor pe categorii de probleme: cu nevoi speciale, cu dizabilități, abuzați, agresati, traficați, a celor adoptați etc.
- Extinderea activităților ombudsmanului copilului din RM în regiunea transnistreană însoțit de adoptarea unui sistem și mecanism eficient de apărare a drepturilor și libertăților fundamentale ale copiilor din regiune.

Capitolul 12.

VIOLENȚA ÎN FAMILIE

Violența în familie este o problemă socială, care aduce atingere gravă drepturilor și libertăților fundamentale ale unor persoane. În regiunea transnistreană, violența în familie este tratată ca fiind o problemă strict privată.

În regiune nu există o *lege specială* care ar reglementa problema violenței în familie. Regiunea se află în afara controlului constituțional al RM, ceea ce înseamnă că victimele violenței în familie din acest spațiu nu pot beneficia de o protecție efectivă din partea statului RM. Numai în primele 9 luni ale anului 2012, fără protecția autorităților constituționale au rămas 134 de victime ale violenței în familie, care au apelat la telefonul de încredere din regiune.

Totodată, aici nu există nici suficiente servicii de suport pentru victimele violenței în familie, după cum nu există nici un centru de reabilitare a agresorilor.

12.1 *Tratarea violenței domestice ca fiind o problemă privată*

Conform ultimelor rapoarte din domeniu, fiecare a patra femeie din regiunea transnistreană (aflată în relații de căsătorie sau concubinaj) a fost supusă actelor de violență fizică în familie. Cu toate acestea, *administrația* regiunii nu recunoaște fenomenul ca fiind o problemă socială, respectiv nu depune eforturi în vederea combaterii și prevenirii fenomenului. Nici autoritățile constituționale nu depun eforturi în acest sens din lipsa unui minim acces în acest spațiu.

Astfel, în primele 9 luni ale acestui an, la telefonul de încredere pe problemele violenței în familie din regiune au fost înregistrate 1006 apeluri, dintre care o treime au raportat probleme psihologice, 249 SOS-apeluri, 134 au fost legate de violența în familie, 80 apeluri privind propuneri de cooperare și 160 de apeluri referitoare la alte probleme.⁷⁶ Spre exemplu, în iulie 2012 au fost înregistrate 103 apeluri, 44 fiind cazuri cu probleme psihologice și 15 cazuri de violență în familie.⁷⁷ În septembrie numărul cazurilor de violență în familie a crescut la 23.⁷⁸

Asociația Promo-LEX a acordat asistență juridică indirectă unei victime a violenței în familie din r.Grighoropol. Conform declarației beneficiarei, *miliția* din regiune refuză să intervină în cazurile de violență în familie sub diverse motive, exercitând presiune psihologică prin explicarea ca fapt normal al diferențierii rolurilor bărbatului și femeii, luarea în derâdere și explicarea victimei că cel mai bine ar fi ca aceasta să se întoarcă la domiciliu, ori, prin simplul refuz în primirea oricărei plângeri, motivând că nu dorește să se implice în problemele familiale. Nici autoritățile constituționale nu au reacționat prompt și adecvat întru soluționarea cazului respectiv. Fiind întocmită cererea de eliberare a ordonanței de protecție a victimelor violenței în familie, în baza prevederilor legislației naționale, Judecătorul Judecătoriei Grighoropol, a refuzat verbal în primirea respectivei cereri, motivând că nu își are nici un rost și chiar dacă o va primi și va elibera ordonanța de protecție, acest lucru nu va ajuta victima în nici un fel.

12.2 *Cadrul legal imperfect*

Un caz de violență domestică în regiunea transnistreană, de regulă, se finisează fie cu izolarea făptuitorului pe un anumit termen, în dependență de gradul și consecințele leziunii, fie cu determinarea la împăcare sau cu părăsirea domiciliului de către victime. Majoritatea victimelor, în lipsa unui mecanism eficient, ezită să apeleze după ajutorul *organelor* locale, ținând cont de specificul procedurilor sau umilințele din cadrul *anchetei* sau *procesului judiciar*.

Republica Moldova a ratificat mai multe convenții internaționale în domeniul drepturilor omului, printre care Pactul Internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale

---

⁷⁶ <http://www.nr2.ru/pmr/406728.html>

⁷⁷ <http://www.nr2.ru/pmr/399551.html>

⁷⁸ <http://ngointeraction.org/main/ru/prioriteti/net-nasiliy-v-semie>

(CESCR)⁷⁹ și Convenția ONU cu privire la eliminarea tuturor formelor de discriminare față de femei (CEDAW).⁸⁰

Recomandarea generală nr.19 emisă de către Comitetul CEDAW se referă la problema violenței față de femei, venind cu cerința către statele părți să ia măsuri pozitive pentru a elimina toate formele de violență împotriva femeilor.⁸¹ Această recomandare generală oferă exemple de violență în bază de gen, printre care se regăsește violența în familie, inclusiv bătaia, violul, alte forme de atacuri sexuale, forme de violență mentală și de alt gen, care sunt perpetuate datorită atitudinilor tradiționale. Totodată, recomandarea menționează faptul că obligația statelor părți de a proteja persoanele de violența de gen nu se limitează la cazurile de violență comise de către/sau în numele statului. Statele părți „pot fi responsabile pentru acțiuni private, în cazul în care ele eșuează să acționeze cu suficientă diligență pentru a preveni încălcările drepturilor sau pentru a investiga și sancționa actele de violență, precum și pentru a acorda despăgubiri”.

În Republica Moldova există Legea cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, intrată în vigoare din 18 septembrie 2008.⁸² Din septembrie 2010, agresorul riscă până la 15 ani de închisoare, violența în familie fiind incriminată în art.201¹ Cod Penal.

Conform prevederilor legale naționale, în prezent se poate obține o ordonanță de protecție a victimelor violenței în familie atât în procedură civilă, cât și în procedură penală, instanța de judecată pronunțându-se printr-o încheiere asupra unei astfel de cereri, în termen de 24 de ore de la înregistrarea ei.

În regiune nu există o *lege specială* privind prevenirea și combaterea violenței în familie. Astfel, cazurile care implică violența în familie sunt tratate și pedepsite în baza prevederilor *codului penal regional* sau *codului contravențiilor administrative*, de exemplu prin prisma prevederilor referitoare la omor, vătămări grave sau medii ale integrității corporale sau a sănătății, atentat la viață și altele.

Societatea civilă din regiune a făcut apel către *consiliul suprem* regional cu fapte și dovezi despre situația violenței în familie, solicitând adoptarea unei *legi*.⁸³ *Administrația* declară că în regiune există deja un *proiect de lege* privind prevenirea și combaterea violenței în familie, și se caută totodată mijloacele financiare necesare pentru implementarea ulterioară a *legii*.⁸⁴

Pentru a înțelege mai bine diferența posibilităților la nivel național și regional vom exemplifica. Victimă a violenței domestice în regiune, o femeie de 50 de ani a reușit să anunțe *miliția* din regiune. Conflictul dintre soți a avut loc în luna iunie 2012 în apartamentul comun. Soțul, în vârstă de 40 de ani, aflându-se în stare de ebrietate, i-a aplicat mai multe lovituri soției, cauzându-i acesteia numeroase vânătăi, răni și fracturarea mâinii drepte. Soțul agresor a fugit între timp, însă în scurt timp a fost reținut. În privința lui, urma a fi intentat dosar penal în baza infracțiunii de cauzare intenționată a vătămării medii a sănătății prevăzută de *codul penal local* (art.111, închisoare până la 3 ani).⁸⁵

În cazul în care această situație ar fi fost cercetată de organele constituționale, pentru fapta săvârșită, agresorul urma a fi sancționat penal în baza art.201¹ alin.(3) Cod Penal, riscând muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore sau închisoare de până la 5 ani. Mai mult, în cazul în care agresorul ar fi fost eliberat din arest administrativ până la

⁷⁹ Ratificat de RM la 28 iulie 1990

⁸⁰ Ratificată de RM la 28 aprilie 1994

⁸¹ Comitetul ONU pentru eliminarea discriminării împotriva femeilor, Recomandarea generală nr.19, Violența față de femei, sesiunea XI, 1992

⁸² Legea cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, nr. 45-XVI, din 1 martie 2007, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 55-56/178, 18 martie 2008. Legea a intrat în vigoare la 18 septembrie 2008, <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=327246>

⁸³ <http://www.pridnestrovie-daily.net/gazeta/articles/view.aspx?ArticleID=24085>

⁸⁴ <http://www.nr2.ru/pmr/392064.html>

⁸⁵ http://mvdpmr.org/index.php?option=com_content&view=article&id=9532:v-rezultate-semejnego-skandala-v-bolnicze-okazalas-50-letnyaya-zhenshhina&catid=1:2010-08-26-11-02-06&Itemid=131

definitivarea anchetei penale, victima ar fi avut posibilitatea obținerii unei ordonanțe de protecție pe un termen de până la 3 luni

12.3 Insuficiența serviciilor acordate victimelor violenței în familie

În prezent, în regiunea transnistreană funcționează doar patru organizații unde victimele violenței în familie se pot adresa după ajutor.⁸⁶ Dacă în vestul Republicii Moldova persoanele care au fost supuse violenței pot apela la servicii sociale destinate victimelor violenței în familie și pot cere un adăpost, în regiunea transnistreană victimele violenței nu pot beneficia de acest sprijin.

Totodată, în regiune funcționează un singur centru de reabilitare a victimelor violenței în familie, care poate găzdui temporar doar șase persoane.⁸⁷ Cu toate acestea, centrul încă nu poate oferi serviciile de care au nevoie victimele violenței în familie. Instituția funcționează în cadrul Casei specializate de copii și poate adăposti doar mamele sau femeile aflate în ultima lună de sarcină. Cazarea beneficiarelor poate fi făcută pe un termen de maxim șase luni și cu copii de până la șase ani. Aici funcționează și departamentul de zi pentru copiii cu dizabilități.⁸⁸

La nivel național însă, victima are dreptul la asistență pentru recuperare fizică, psihologică și socială prin acțiuni speciale medicale, psihologice, juridice și sociale. Acordarea serviciilor de protecție și asistență nu este condiționată de dorința victimei de a face declarații și a participa la procese de urmărire în justiție a agresorului. Dreptul la viața privată și confidențialitatea informației privind victima sunt garantate.

De menționat că în regiune nu există nici un centru de reabilitare a agresorilor violenței în familie, unde specialiștii ar putea lucra cu agresorii în vederea prevenirii pe viitor a noilor acte de violență.

Concluzii

Violența în familie rămâne a fi una dintre cele mai grave probleme ale drepturilor omului în Republica Moldova, inclusiv în regiunea transnistreană. Victimele violenței domestice din regiunea transnistreană nu pot beneficia de întreaga gamă de servicii și garanții necesare, deoarece în regiune acestea nu există, iar la cele oferite în restul teritoriului țării acestea nu au acces. În acest spațiu nu există practic norme privind prevenirea și combaterea violenței în familie sau un mecanism adecvat. În atare situații, victimele violenței în familie nu beneficiază de protecție, nu dispun de un recurs efectiv în fața instanțelor, organelor de drept sau altor instituții constituționale. Or, dacă victimele violenței în familie, de principiu, ar putea să se adreseze pentru obținerea unei ordonanțe de protecție în instanțele judiciare, aceste măsuri de protecție nu vor putea fi executate în estul Republicii Moldova, din lipsa controlului efectiv asupra acestui teritoriu. Până în prezent, nu a fost emisă nici o ordonanță de protecție pentru victima violenței de familie din regiunea transnistreană. Violența în familie este una din numeroasele probleme complexe, ce trebuie rezolvate în contextul dialogului privind soluționarea problemei transnistrene.

Recomandări

- Crearea unor forme de interacțiune interdisciplinară între autoritățile constituționale pentru a se implica în prevenirea, soluționarea și combaterea violenței în familie din regiune.
- Implicarea autorităților constituționale în soluționarea cazurilor de violență în familie prin atragerea la răspundere a agresorilor și asigurarea asistenței și protecției imediate și efective victimelor.

⁸⁶ <http://www.pridnestrovie-daily.net/gazeta/articles/view.aspx?ArticleID=24085>

⁸⁷ <http://www.nr2.ru/pmr/395803.html>

⁸⁸ Articol publicat în presă, disponibilă pe pagina presă, disponibilă pe pagina

<http://pmrinform.com/ru/news/20120719/07483.html>

- Asigurarea accesului victimelor violenței în familie la servicii de reabilitare necondiționat de locul de domiciliu/reședință, sau crearea unor astfel de servicii gratuite pentru victimele violenței în familie din regiune.

Capitolul 13.

DREPTUL LA RESPECTAREA VIETII PRIVATE ȘI DE FAMILIE

Dreptul la viață privată conține în sine unele aspecte cum dreptul la imagine, starea civilă a persoanei, identitatea, apartenența religioasă, integritatea fizică și morală, dar și aspecte „moderne”, precum protecția datelor personale din bazele de date, marketingul datelor personale, rețelele sociale pe internet și comunitățile virtuale.

În capitolul respectiv este prezentată situația în domeniul respectării dreptului la viața privată și de familie în regiunea transnistreană a Republicii Moldova. Sunt reflectate acțiunile unor reprezentanți ai autorităților constituționale în raport cu dreptul la respectarea vieții private și de familie în regiune. La fel, sunt analizate unele probleme generate de ”legislația” locală, care conține foarte puține reglementări care ar proteja persoana față de ingerința în viața privată din partea reprezentanților administrației din regiune.

13.1 *Transmiterea ilegală de date cu caracter personal*

Autoritățile constituționale ale Republicii Moldova continuă să colaboreze neformal cu reprezentanții administrației transnistrene în mai multe domenii. Printre domeniile de colaborare se numără și schimbul de informații dintre organele de drept constituționale și reprezentanții administrației ilegale din regiune. De regulă, informațiile transmise reprezintă date cu caracter personal.

O astfel de colaborarea neformală este fundamentată pe careva acorduri protocolare semnate între unele instituții din cadrul autorităților constituționale și instituțiile de profil din cadrul administrației regiunii transnistrene. Spre exemplu, în anul 1999 și 2001 au fost semnate două acorduri între Ministerul Afacerilor Interne și reprezentanții miliției din regiune, prin care s-a stabilit o obligație de colaborare în materie penală, în mod special în legătură cu transmiterea de persoane și de informații cu privire la dosarele penale. Chiar dacă aceste acorduri a fost denunțate de către Ministerul Afacerilor Interne la data de 17 septembrie 2004 prin ordinul nr. 329, reieșind din faptul că prevederile acestora contraveneau Constituției Republicii Moldova și Convenției Europene a Drepturilor Omului, colaboratorii poliției continuă să se conducă neformal în activitatea lor de aceste acte denunțate. Mai grav este și faptul că informațiile solicitate de către reprezentanții administrației de la Tiraspol sunt transmise pe cale oficială.

La începutul anului 2012, Ministerul Afacerilor Interne a transmis la solicitarea *organelor* neconstituționale din regiunea transnistreană, informații despre 6 cetățeni ai Republicii Moldova, printre care E.V., privat ilegal de regimul de la Tiraspol. Colonelul de poliție din cadrul MAI al RM, Gheorghe Tretiakov a expediat la Tiraspol materiale pe 9 file, care conțin date cu caracter personal a șase cetățeni ai Republicii Moldova. În același caz, la 29 mai și 9 iulie, membrii familiei lui V.E. au sesizat Centrul pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal, solicitând intervenția acestuia în apărarea drepturilor lor la protecția datelor cu caracter personal. Instituția a răspuns petiționarilor că nu au fost admise încălcări, deoarece transmiterea actelor cu caracter personal în adresa „*autorităților* din stânga Nistrului” are temei juridic datorită Acordurilor încheiate în 1999 și 2001, între MAI și conducerea organelor afacerilor interne de la Tiraspol, aceasta în situația în care încă în anul 2004 acestea au fost denunțate de Ministerul Afacerilor Interne.

Transmiterea datelor cu caracter personal către o persoană neautorizată în general și către reprezentanții unei administrații ilegale în special duce la încălcarea dreptului la viață privată și de familie și al standardelor internaționale în domeniul protecției datelor cu caracter personal, fapt ce poate duce la o condamnare a Guvernului Republicii Moldova sub aspectul violării art. 8 al CEDO.

Sub aspectul utilizării datelor cu caracter personal de către administrația ilegală din regiune, acestea pot fi utilizate pentru șantajarea persoanelor, intimidarea acestora și pentru alte scopuri ilegale. Spre exemplu, în cazul lui E.V. descris mai sus, administrația ilegală încearcă să

utilizeze informația cu privire la proprietățile familiei lui E.V. pentru a extorca de la acesta, potrivit declarațiilor lui E.V., resurse financiare în sumă de 1.000.000 dolari SUA pentru a fi eliberat din detenție.

Situații analogice care nu au ajuns în atenția opiniei publice pot fi multiple, odată ce pînă în prezent sunt atestate cazuri în care transmiterea datelor cu caracter personal are loc sub protecția unor acte normative nevalabile.

1. Interceptarea corespondenței și a convorbirilor telefonice

În regiunea transnistreană interceptarea corespondenței și a convorbirilor telefonice poate fi realizată și în cadrul procesului penal dar și în afara acestuia. O astfel de concluzie reiese din prevederile *legislației* locale care ar reglementa interceptarea corespondenței și convorbirilor telefonice. Astfel, în conformitate cu art. 5 al *legii* locale cu privire la activitatea operativă de investigații⁸⁹, printre diferite modalități de realizare a activității operative și de investigație sunt prevăzute și interceptarea corespondenței și a convorbirilor telefonice. *Legea* locală este unicul act unde se face mențiune despre aceste modalități de obținere a informației în scop operativ. Codul de procedură penală din regiune nu face referire la astfel de modalități⁹⁰.

Cu referire la controlul interceptării corespondenței și al convorbirilor telefonice, în conformitate cu art. 21 al *legii* menționată mai sus, aceasta este realizată de către președintele regiunii transnistrene, *sovietul suprem* al regiunii transnistrene și *procurorul* regiunii transnistrene⁹¹. Un alt mecanism de control judiciar nu există.

Reieșind din prevederile *legislației* locale, există dubii rezonabil că în regiunea transnistreană pot fi interceptate corespondența și convorbirile telefonice de către reprezentanții structurilor de forță din cadrul administrației din regiune. Administrația din regiune nu face publice informațiile cu privire la numărul persoanelor care au fost supuse măsurilor operative descrise mai sus, astfel numărul acestora poate fi enorm.

Chiar dacă Curtea Europeană a statuat obligații pozitive clare în sarcina Guvernului Republicii Moldova, acesta nu intervine în nici un mod în legătură cu protejarea dreptului la viața privată și de familie a persoanelor care locuiesc în regiune transnistreană. În cadrul procesului de negocieri Guvernul nu a înaintat cerințe cu privire la respectarea acestui drept.

În situația în care standardele internaționale prevăzute de practica Curții Europene nu vor fi aplicate și în regiunea de est, un număr neidentificat de persoane care locuiesc sau vizitează regiunea riscă să fie supuse controlului de către reprezentanții administrației transnistrene, adică implicit la violarea dreptului lor la viața privată. Ținînd cont de practica Curții Europene, Guvernele Republicii Moldova și al Federației Ruse riscă să fie condamnate de Curte din considerentul că ”legislația” locală care reglementează interceptarea corespondenței și a convorbirilor telefonice nu conține garanții împotriva.

1. Tratamentul psihiatric forțat

Reieșind din prevederile *legislației* locale, în regiunea transnistreană continuă să fie aplicate practicile când persoana este supusă tratamentului forțat în instituțiile medicale psihiatrice. Astfel, potrivit art. 25, 26 din ”*Legea*” cu privire la asistența psihiatrică și garanțiile cetățenilor în procesul de acordare al acesteia, temeiuri pentru internarea persoanei în instituția psihiatrică sunt:

- atestarea unei boli psihice și decizia medicului psihiatru cu privire la internarea persoanei în instituția psihiatrică;
- pericolul pentru persoana bolnavului și celui din jur;

⁸⁹<http://justice.idknet.com/web.nsf/767eb8a58ad76a2bc22574d5002acf15/b2c2f37e161bd0bdc225751d00361275!OpenDocument>

⁹⁰<http://www.justice.idknet.com/web.nsf/767eb8a58ad76a2bc22574d5002acf15/31a8202c34dea4bdc22576be00482c00!OpenDocument>

⁹¹ idem

- neajutorarea acestuia, adică imposibilitatea de a-și satisface în mod individual necesitățile vitale;
- prejudiciului considerabil adus sănătății sale drept rezultat al înrăutățirii a stării sale psihologice;
- în conformitate cu art. 33 al legii, hotărârea instanței de judecată;

Potrivit art. 36 al "legii", decizia cu privire la eliberarea persoanei este luată de către medicii instituției, atunci când ei consideră că persoana s-a tratat, chiar dacă persoana internată consideră că este sănătoasă și dorește să părăsească instituția medicală. Potrivit aceluiași articol, în cazul în care persoana a fost plasată în instituția psihiatrică prin hotărârea instanței de judecată, atunci externarea persoanei urmează să fie dispusă numai de către instanța de judecată. Din prevederile "legii" rezultă că în situația în care persoana dorește să fie externată în mod benevol, aceasta nu va putea fi externată.

În regiunea transnistreană a Republicii Moldova există 3 instituții medicale psihiatrice, anume spitalul psihiatric republican din s. Vihvatintâ, r. Rîbnița, internatul psiho-neurologic din Tiraspol și internatul psiho-neurologic din Bender. Numărul persoanelor tratate în instituțiile medicale psihiatrice nu este cunoscut.

Potrivit jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, internarea și tratarea pacienților fără un consimțământ valabil constituie o ingerință în viața privată a persoanei. Indiferent de starea sa psihică persoana este capabilă să decidă asupra internării sale în spitalul de psihiatrie iar personalul medical are obligația să implice pacientul în procesul de luare a deciziei privind tratamentul său. Potrivit "legislației" locale, medicii nu au obligația de a explica care este tratamentul medical administrat și care sunt alternativele internării și tratamentului. Astfel, întreaga procedură este una mecanică, fără implicarea pacientului și se rezumă la completarea formularelor specializate.

În regiunea transnistreană persistă riscul ca în continuare un număr mare de persoane să fie internate în mod forțat în instituțiile psihiatrice. De asemenea există riscul ca "legislația" locală să fie aplicată abuziv de către reprezentanții structurilor de forță din cadrul administrației de la Tiraspol pentru a persecuta anumite persoane incomode regimului.

Concluzii

În regiunea de est practic lipsesc reglementări locale care ar stabili procedura de prelucrare a datelor cu caracter personal. Mai mult, în domeniul interceptării corespondenței și convorbirilor telefonice, a internării forțate în instituțiile psihiatrice, "legislația" locală nu este conformă cu standardele internaționale în domeniul drepturilor omului.

Chiar dacă în cauza *Ilașcu și alții v. Moldova și Federația Rusă*, Curtea a stabilit obligațiile pozitive în sarcina Guvernului Republicii Moldova cu privire la garantarea dreptului la viață privată și de familie în regiunea transnistreană, Guvernul nu a realizat careva acțiuni vizibile îndreptate spre protejarea acestui drept. Mai grav, reprezentanții autorităților constituționale au continuat să transmită informații ce conțin date cu caracter personal e pe cale oficială către structurile din cadrul administrației ilegale din regiune.

Recomandări

- Investigarea cauzelor cu privire la transmiterea ilegală a datelor cu caracter personal către reprezentanții administrației din regiune și aplicarea sancțiunilor în conformitate cu legislația în vigoare;
- Completarea regulamentelor interne ale instituțiilor de stat cu prevederi care interzic transmiterea informații cu caracter personal către reprezentanții administrației din regiune. Aprofundarea instruirii în domeniu a colaboratorilor organelor de drept;
- Identificarea unui mecanism legal de colaborare cu organele de prevenire și combatere a infracțiunilor existent de facto în regiunea de est;
- Extinderea mecanismului de protecție a datelor cu caracter personal în regiunea de est;

- Elaborarea unor programe de informare a populației din regiune cu privire la drepturile și obligațiunile lor constituționale, legate de dreptul la viața privată sau de familie.

Capitolul 14.

DREPTURILE RECRUȚILOR ȘI MILITARILOR

Contrar obligațiilor și prevederilor constituționale, cetățenii RM domiciliați în regiunea transnistreană sunt impuși să depună „jurământ de credință” unui regim anticonstituțional. Administrația de la Tiraspol pentru a menține controlul asupra acestui spațiu, a promovat o politică dură împotriva oricăror tendințe de apropiere între populația celor două maluri ale Nistrului. Dimpotrivă, direct sau indirect a fost promovat și educat insistent spiritul de ură și dușmănie împotriva propriului Stat care ar fi inamicul principal al regiunii. Acest spirit agresiv este promovat în special în rândul tinerilor, în mare parte recrutați forțat în structurile paramilitare din regiune. În caz de conflict militar între cele maluri de Nistru, luptele vor fi duse între cetățeni ai Republicii Moldova.

14.1 Înrolarea forțată a tinerilor în structurile paramilitare

De facto și de iure, structurile militarizate din stânga Nistrului nu sunt altceva decât formațiuni paramilitare ilegale. Persoanele care le-au organizat, le conduc sau participă în cadrul acestora urmează a fi sancționate penal.⁹² Totuși, practica judiciară a RM nu cunoaște cazuri de atragere la răspundere penală în temeiul art.282 Cod Penal. Autoritățile constituționale sunt într-o situație destul de delicată și nu pornesc urmărirea penală a cetățenilor care au activat în structurile paramilitare ilegale. Probabil autoritățile nu doresc să tensioneze atmosfera ori să complice situația cetățenilor care pot deveni victime sigure ale răzbunării din partea entităților ilegale.

În altă ordine de idei, recruții din regiune, precum și persoanele care au sunt înrolate în formațiunile paramilitare pot fi considerate victime directe, indiferent de opțiunea acestora, deoarece:

1. structurile paramilitare transnistrene nu sunt parte ale Forțelor Armate constituționale, sunt ilegal constituite, activând pe teritoriul RM în vederea sprijinirii unui regim anticonstituțional;
2. obligațiunile militare ale locuitorilor regiunii sunt fundamentate în temeiul unor *acte* locale, contrare legislației naționale și tratatelor internaționale;
3. înrolarea poartă un caracter „forțat”, locuitorii regiunii fiind impuși, practic, prin intermediul *normelor* regionale punitive, *organelor de forță* și situației social-economice de a satisface *serviciul militar*;
4. *serviciul militar în structurile ilegale* poate fi asimilat privării ilegale de libertate a persoanelor, manifestat prin detenție prelungită în unitățile din regiune;
5. menținerea „forțată” a persoanelor în *unitățile militare* corespunde criteriilor de detenție arbitrară, iar în unele cazuri este o formă de tortură și rele tratamente;
6. persoanele care execută acest *serviciu militar* sunt lipsite arbitrar de dreptul de a circula și a se deplasa liber pe teritoriul țării;
7. acest *serviciu militar* reprezintă o imixtiune în viața particulară, o atingere a demnității umane, etc.

Pe de altă parte, tinerii din regiunea transnistreană pot fi sancționați penal, atât în temeiul Codului penal al RM, precum și de *codul penal local* pentru eschivarea de la *îndeplinirea serviciului militar*.⁹³

Conform ultimelor *modificări*, *organele de forță locale* au dreptul să rețină persoane ce se *eschivează* de la înrolare. Situația se aplică inclusiv celor care intenționează să părăsească

---

⁹² Potrivit Ministerului Afacerilor Interne al RM în Banca centrală de date, în baza art.282 CP a fost intentată o singură cauză penală nr.2004058008 din 23.09.2004 de către Procuratura mun.Bender. Cauza penală a fost suspendată, ulterior deoarece nu a fost identificat făptuitorul.

⁹³ Art.325 cp al r.m.n., <http://vspmr.org/Law/?ID=384>

regiunea.⁹⁴ *Serviciul migrație* local are și rolul de a verifica *situația militară* a tinerilor între 18-27 ani, care intră sau părăsesc regiunea. În cazul în care sunt depistați tineri, care au fost *anunțați în căutare*, aceștia sunt *reținuți*, ulterior *predați miliției*, care îi transportă direct în *unitățile militare*. Aici, respectivilor li se comunică că au de ales între *serviciul militar* sau *sanctiune penală*. În situația respectivă se află și studenții, care-și fac studiile în universitățile sau colegiile din Chișinău ori în alte centre universitare din Europa. Pentru a nu avea probleme la trecerea *posturilor de migrație*, aceștia urmează să prezinte actul de identitate și un certificat (în limba rusă) cu privire la efectuarea studiilor.

De iure, faptele de *reținere* și *răpire* a persoanelor la *posturile migraționale* nu sunt altceva decât infracțiuni de răpire și privare ilegală de libertate a persoanelor, acțiuni care cad sub incidența Codului penal al R.Moldova. Arestarea arbitrară, privarea ilegală de libertate de către persoane care și-au asumat ilegal asemenea prerogative în regiunea de est a RM, constituie și o încălcare a prevederilor art.5 a Convenției Europene. În consecință, răpirea tinerilor pentru înrolarea acestora în unitățile paramilitare reprezintă, de fapt, o înrolare cu caracter forțat.

14.2 Evidența militară și examinarea medico-militară a recruților

Evidența militară a tinerilor din regiune începe din școală. Instituțiile de învățământ, sunt obligate să țină evidența tinerilor adolescenți, să efectueze instruirea premilitară și *patriotică* a acestora, să păstreze contactele acestora și a părinților lor, să urmărească migrația elevilor săi din/spre alte școli. Trimestrial, instituțiile de învățământ locale, expediază listele înnoite cu tinerii care ating vârsta de 16 ani. Mai grav, cele opt instituții de învățământ subordonate autorităților constituționale la fel au „obligația”, de a prezenta asemenea liste către *comisariatele paramilitare locale*.

Conform *legislației locale*, toate întreprinderile, organizațiile și instituțiile din regiune sunt obligate să întocmească listele tinerilor care ating vârsta de 16-17 ani. Listele respective sunt transmise *comisiei pentru recrutare*. Din momentul includerii lor în aceste liste, tinerii sunt *obligați* să se prezinte la *comisariatul militar* raional pentru a se înregistra la *evidența militară*. Odată înregistrați, aceștia devin *recruți*, li se eliberează *certificat de recrut*, sunt supuși examenului medical de către o *comisie* specializată⁹⁵. În urma examinării, *comisia medico-militară* determină soarta tânărului, în dependență de starea sănătății. Iar, odată cu înmînarea *adeverinței de recrut* se înscrie și data prezentării pentru *înrolare* în structurile paramilitare. Aceasta reprezintă o dovadă că tânărul a fost avizat *oficial* despre *obligativitatea* lui de a se prezenta pentru *înrolare*.

Totodată, instituțiile și organizațiile din regiune sunt obligate să nu angajeze în câmpul muncii persoanele care nu posedă *livret militar* ori să denunțe imediat astfel de cazuri către structurile locale. Tinerii, care nu sunt angajați sau nu studiază sunt obligați să se prezinte de sine stătător la *comisariatul militar* raional pentru luare la *evidența militară* ori nu au posibilitate de a se angaja la serviciu.

Potrivit *normelor locale*, toți *cetățenii* entității autoprocimate, sunt obligați să se afle în *evidența militară*, cu excepția persoanelor inapte de serviciu militar, celor care execută serviciul militar, persoanele care execută pedeapsa cu închisoare și femeile, care nu au pregătire militară. La fel, *colaboratorii trupelor de interne*, *serviciului vamal* și *sistemului penitenciar* sunt obligați să se afle în *evidența militară*.⁹⁶

Autoritățile constituționale, nu sunt capabile să asigure evidența tinerilor recruți (administrația publică locală și centrele militare se supun regimului de la Tiraspol). Astfel, o mare parte din cetățenii RM sunt practic abandonați de stat, fără o protecție de acest fenomen ilegal. Nu este cunoscut numărul exact de tineri care anual, sunt luați în evidența militară și

⁹⁴ <http://www.nr2.ru/pmr/327261.html>

⁹⁵ Certificatele medicale, eliberate de comisiile medico-militare ale altor State, cu privire la inaptitudinea cetățeanului de a executa serviciul militar nu sunt recunoscute de comisiile medico-militare ale „r.m.n.”.

⁹⁶ <http://vsprm.org/Law/?ID=393>

înrolați în aceste structuri. Cert este faptul că la situația din 1 august 2012 în localitățile din stînga Nistrului erau documentați cu acte constituționale 272.854 cetățeni moldoveni.⁹⁷

Tinerii, inclusiv rudele lor au reclamat cazuri de examinare medico-militară superficială; neîncredere în comisiile medico-militare, înrolare a tinerilor cu grave probleme de sănătate, cu deficiențe fizice, coruptibilitatea acestora, abuzuri în unitățile paramilitare etc. Părinții, cunoscînd situația din „armata transnistreană” preferă să procure fiilor „livrete militare”, taxele fiind de la 500-1500 \$ SUA, fie acced la alte metode pentru a evita sub orice formă încorporarea copiilor. Sumele respective sunt enorme, pentru familiile vulnerabile sau cu mulți copii, care din lipsa mijloacelor financiare sunt nevoiți să-și trimită fii în „armată”. Astfel, marea majoritatea a contingentului de soldați în termen o constituie tinerii din familii vulnerabile.

14.3 Executarea serviciului paramilitar

Durata *serviciului militar* în termen este de 18 luni (în dreapta Nistrului - 12 luni). Timp de 1-3 săptămîni *recruții* sunt ținuți în regim de *carantină*, ulterior strămutați în *cazarme* (încăperi largi, în care sunt adăpostiți cîte 80-100 de persoane în comun). Mulți *recruți* au afirmat că au fost intimidați, supuși la diverse forme de rele tratamente, au fost estorcați de sume de bani. În rapoartele sale⁹⁸, *ombudsmanul* regional admite faptul că în *armata transnistreană* fenomenul *relațiilor nestatutare (dedovscina)*, intimidările, bătăile și înjosirea demnității umane sunt evidente.

Pentru moment nu sunt disponibile date privind anul 2012, dar urmează să menționăm că în 2011⁹⁹ au fost inițiate 22 *cauze penale* pe faptul *dedovschinii*, 12 *ofițeri* fiind atrași la *răspundere penală*. 594 de *dosare* au fost pornite pe faptul încălcării *regulamentelor interne militare*, 408 soldați fiind sancționați *penal*. Alți 122 de soldați în termen au fost *condamnați* pentru alte *infracțiuni militare*.¹⁰⁰ Relele tratamente la care sunt supuși tinerii *recruți*, îi determină pe mulți dintre aceștia să *dezerteze* din *unitățile militare*. Odată prinși, aceștia sunt *anchetați penal*, unii fiind *condamnați* cu 4-7 ani de închisoare. În 2011 au părăsit *unitățile militare* 326 de soldați în termen.

Din 1 iunie 2012, *serviciul militar* în termen, potrivit unor noi *reglementări* locale, poate fi executat în *unitatea militară* din imediata apropiere de domiciliul *recrutului*. Totodată, *soldații* în termen vor putea beneficia de concedii suplimentare în zilele de odihnă și sărbătoare.¹⁰¹ Pe de o parte, reforma respectivă pare să fie una pozitivă, însă nu și pentru situația soldaților în termen. De fapt, unitățile paramilitare vor fi suplinite de *recruți* din același oraș sau raion, constituind în timp un contingent unic. Fenomenul *dedovscinii*, în atare situație poate lua amploare. Consecințele pot fi mai drastice, deoarece tinerii soldați vor fi impuși să meargă mai des la domiciliul părinților pentru a aduce în cazarmă diverse produse alimentare, băuturi și sau alte bunuri. Pentru aceasta, ultimii vor trebui să părăsească unitățile militare, fiind supuși riscului de a fi arestați disciplinar.

14.4 Lipsa dreptului de a refuza încorporarea

În regiune, *serviciul civil* este interzis de către administrația locală. Astfel, tinerii cu convingeri pacifiste, religioase sau umaniste sunt obligați să satisfacă *serviciul militar* într-o structură paramilitară ilegală și contrar convingerilor lor, de rînd cu celelalte persoane. În cazul în care refuză *înrolarea*, ei sunt amendați sau *condamnați* la închisoare, fie *anunțați în căutare* pentru *eschivarea* de la satisfacerea *serviciului militar*.

⁹⁷ http://www.mtic.gov.md/statistica_rom/

⁹⁸ http://www.ombudsmanpmr.org/doclady_upolnomochennogo.htm

⁹⁹ Date relevante pentru situația din 2012 nu au fost afișate, de altfel, informațiile sus-prezentate sunt pentru a crea o imagine generală asupra problemei

¹⁰⁰ www.ombudsmanpmr.org

¹⁰¹ <http://pminform.com/ru/news/20120628/06935.html>

Legislația locală afirmă că persoanele sunt scutite de *serviciul militar* în cazul în care au executat serviciul civil pe teritoriul altui stat. Totuși, au fost înregistrate cazuri de *înrolare* a tinerilor care au executat acest serviciu, fie livretele acestora au fost rupte intenționat de *comisarul raional*, etc.

Inițierea proceselor judiciare împotriva *comisiilor de încorporare* și/sau *comisiei republicane* au condus la respingerea acțiunilor tinerilor cu convingeri pacifiste, religioase, etc. Pretext, fiind o decizie a *curții constituționale* irevocabilă.¹⁰²

Poziția reprezentanților administrației regionale față de satisfacerea serviciului militar în termen este una destul de categorică. La o emisiune televizată presupusul *comandant* al regiunii, a ținut să afirme că „*serviciul militar* nu este un serviciu comercial, or achitarea unei sume de 3-6 mii ruble (300-600 \$ USD) în schimbul efectuării serviciului militar este o sfidare a *intereselor Transnistriei*. Datoria *Transnistriei* este să pregătească ostași pentru apărarea acesteia și nici un fel de alt serviciu nu îl poate substitui”.¹⁰³

Această poziție *oficială*, o dată în plus combatte interesele fundamentale ale persoanei, chiar și cele prevăzute de *actele normative* locale, adoptate în regiune, impunând interdicții și sancțiuni pentru persoanele care nu pot executa *serviciul militar* sub arme. De altfel, pe de o parte *constituția locală* proclamă libertatea religiei și principiile umanitare, iar pe de altă parte sancționează persoanele, care în pofida convingerilor proprii nu pot îndepli *serviciul militar*.

Recomandări:

- Elaborarea unor programe de informare a populației din regiune cu privire la drepturile și obligațiunile lor constituționale, inclusiv militare;
- Crearea unui Centru militar pentru regiunea transnistreană, responsabil de asigurarea evidenței militare, soluționarea problemelor recruților din zona de est a țării, etc;
- Înrolarea cetățenilor apti de *serviciul militar* din regiunea transnistreană în Forțele Armate ale RM;
- Inițierea cauzelor penale pe faptul organizării și conducerii formațiunilor paramilitare ilegale din stînga Nistrului și atragerea la răspundere a persoanelor vinovate.

---

¹⁰² În 2009, *curtea constituțională* locală a dispus inadmisibilitatea cererii dlui K.I. cu privire la examinarea constituționalității actelor normative, care-i limitau expres dreptul de a executa *serviciul civil* (de alternativă) și care contravin art.30 al *constituției* locale. Tînărul a refuzat să îndeplinească *serviciul militar*, solicitînd *comisariatului militar* din Bender dreptul de a îndeplini *serviciul* de alternativă pe motive de convingere religioasă. Acest fapt, i-a fost refuzat, ulterior K.I. fiind atras la *răspundere penală* pentru *eschivarea de la serviciul militar* și *condamnat* la 1 an de închisoare condiționat. Tînărul a contestat *constituționalitatea legilor* locale care-i limitează drepturile și libertățile prevăzute de însăși *constituția* locală la presupusa *curte constituțională* din regiune. Însă, în opinia, acestei *curți* „... pînă la instituirea mecanismului institutului *serviciului* de alternativă, *refuzul de a executa serviciului militar* invocînd dreptul la *alternativa serviciului militar* nu afectează legitimitatea procesului de *înrolare* și *aprecierea laturii penale a infracțiunii de eschivare de la serviciul militar sub acest pretext*”.

¹⁰³ <http://www.nr2.ru/pmr/374360.html>

Capitolul 15.

LIBERTATEA DE CIRCULAȚIE

De facto, Republica Moldova nu controlează teritoriul său național din estul țării. Urmare a conflictului militar din 1992 pe albia râului Nistru și terenurilor aferente acestuia a fost instituită o zonă de securitate. Zona de securitate este controlată de forțele mixte de menținere a păcii. Sub protecția forțelor de menținere a păcii administrația secesionistă a amplasat ilegal posturi de control. Prin aceasta de facto s-a instituit un „hotar” administrativ între regiune și restul țării. Efectele acestei acțiuni ilegale constau în încălcarea mai multor drepturi, printre care și al dreptului la libertatea de circulație a mărfurilor și persoanelor care locuiesc permanent ori se află în vizită în regiune și al agenților economici care desfășoară sau doresc să desfășoare activitate economică.

Suprafața teritoriului care *de facto* se află sub controlul administrației de la Tiraspol este de 4000 km². Aceasta reprezintă 12 % din teritoriul Republicii Moldova pe care locuiește o populație de 513.000 persoane¹⁰⁴. Teritoriul regiunii este întretăiat de mai multe căi ferate și magistrale auto de importanță națională și internațională. Din ele 2 căi ferate și 2 magistrale auto sunt de importanță internațională. Conduce de gaze naturale și de alimentație cu energie electrică la fel trec prin segmentul transnistrean al Republicii Moldova.

Controlul *de facto* asupra unor segmente ale căilor de comunicație și instituirea unor posturi vamale interne a consolidat capacitatea administrației regionale de a limita în mod arbitrar libertatea de circulație a mărfurilor și persoanelor. Subiectul libertății de circulație a mărfurilor și persoanelor a fost utilizat ca element de presiune de către administrația de la Tiraspol, preponderent în procesul de negocieri politice dintre autoritățile constituționale și reprezentanții administrației¹⁰⁵.

Ca rezultat al acțiunilor ilegale întreprinse de către administrația regională, și în anul 2012 persoanele fizice continuă să fie limitate în libertatea de circulație în diferite domenii, iar agenții economici preferă să evite tranzitul teritoriului din regiune ori continuă să activeze în condițiile impuse de către administrația ilegală. Nu în ultimul rând Republica Moldova suportă pierderi economice în calitate de stat. O evaluare generală a pierderilor economice nu a fost realizată și indicatorii pierderilor economice disponibili nu sunt făcuți publici.

15.1 Posturile ilegale de control din regiunea transnistreană

Una dintre cele mai grave probleme ce ține de domeniul asigurării dreptului la libertatea de circulație în regiunea transnistreană a Republicii Moldova rămâne a fi amplasarea în mod arbitrar a posturilor ilegale de control de către reprezentanții administrației de la Tiraspol. Astfel, în anul 2012, de către administrația din regiune au fost amplasate noi posturi de control în zona de securitate a Republicii Moldova. Aceste posturi au fost amplasate în s. Teia, raionul Grigoriopol și s. Chircăești, raionul Căușeni¹⁰⁶. Potrivit unor opinii, instalarea acestor posturi ilegale reprezintă o modalitate de a face presiuni asupra reprezentanților autorităților constituționale dar și posibilitate de a amplifica zona de influență¹⁰⁷ a administrației din regiune în zona de securitate.

Posturile instalate în mod ilegal în anul 2012 nu au fost retrase, chiar dacă reprezentanții Republicii Moldova la Comisia Unificată de Control au făcut mai multe apeluri cu privire la retragerea acestor posturi de către reprezentanții administrației de la Tiraspol. Practica anilor

---

¹⁰⁴ pag. 28, <http://www.mepmr.org/pdf/statistic.pdf>

¹⁰⁵ http://promolex.md/upload/publications/ro/doc_1232984043.pdf

¹⁰⁶ http://www.adevarul.ro/adevarul_moldova/actualitate_md/Provocari_la_Nistrul_Posturi_separatiste_noi_in_Zona_de_Securitate_0_731927060.html#

¹⁰⁷ <http://politicom.moldova.org/news/transnistria-i-ntrete-zona-de-influen-prin-posturi-vamale-ilegale-video-226066-rom.html>

anteriori demonstrează că posturile ilegale nu sunt retrase odată ce au fost instalate de către administrația ilegală, chiar dacă retragerea acestora este solicitată de OSCE, reprezentanții altor organizații internaționale și Guvernul Republicii Moldova¹⁰⁸.

Mai mult ca atât, reprezentanții administrației din regiune, au reacționat la apelurile reprezentanților Republicii Moldova în cadrul ședințelor Comisiei Unificate de Control prin infirmarea informațiilor prezentate de către reprezentanții Republicii Moldova și prin acuzarea Guvernului Republicii Moldova că aceasta ar tensiona situația în zona de securitate¹⁰⁹.

În anul 2012, problema asigurării dreptului la libertatea de circulație a mărfurilor și persoanelor a fost inclusă pe agenda de negocieri dintre Republica Moldova și reprezentanții administrației de la Tiraspol¹¹⁰. Astfel, în procesul de negocieri a fost abordată în mod repetat problema lichidării posturilor amplasate în mod ilegal și a reluării circulației pe unele segmente ale "frontierei". Spre exemplu, în cadrul negocierilor de la Viena, reprezentantul Republicii Moldova a insistat asupra deschiderii podului de la Gura Bîcului care face legătura între malul stâng și malul drept al Nistrului, fapt ce va duce la accesul mai liber în regiune și din regiune a persoanelor și al autovehiculelor. Pe acest segment nu s-a putut ajunge la un numitor comun, reieșind din faptul că reprezentantul administrației transnistrene în procesul de negocieri a solicitat în schimb recunoașterea numerelor de înmatriculare pentru transportul din stânga Nistrului, posibilitatea circulației de călători și mărfuri cu aceste unități de transport, în baza unor documente care urmează să fie eliberate de Chișinău, cerință însă care nu a fost acceptată de către Guvernul Republicii Moldova¹¹¹.

Pe de altă parte, organizațiile internaționale au realizat mai multe apeluri cu referire la libertatea de circulație a persoanelor în regiune. Reprezentanța OSCE în Republica Moldova a statuat faptul că OSCE așteaptă mai multe progrese în domeniul libertății circulației și a funcționării școlilor cu predare în grafie latină¹¹². În același timp, Consiliul Uniunii Europene a anulat restricțiile de circulație pentru liderii din regiune, drept rezultat al progresului în cadrul negocierilor 5+2¹¹³.

Republica Moldova are obligații pozitive sub aspectul garantării și asigurării dreptului la libertatea circulației persoanelor și mărfurilor și în regiunea transnistreană a Republicii Moldova, chiar dacă nu deține controlul asupra acestui teritoriu¹¹⁴, fapt accentuat și în rapoartele anterioare ale Asociației Promo-LEX¹¹⁵.

Pentru a consolida controlul frontierei cu Ucraina, a fost creată Misiunea Uniunii Europene de Asistență la Frontieră în Moldova și Ucraina (EUBAM), care a fost lansată la 30 noiembrie 2005 la solicitarea comună a Președinților Republicii Moldova și Ucrainei, adresată Comisiei Europene. Cu regret, mandatul misiunii EUBAM nu se extinde însă și asupra posturilor ilegale amplasate în zona de securitate de către administrația transnistreană.

Drept consecință a amplasării posturilor ilegale de trecere a "frontierei" de către reprezentanții administrației de la Tiraspol, persoanele care locuiesc ori vizitează regiunea nu-și pot exercita dreptul la libertatea de circulație și alte drepturi. Astfel, unul din motivele din cauza cărora a fost amplasat postul de control de la Chircăiești r. Căușeni este de a limita accesul țăranilor la terenurile agricole. Persoanele din localitate nu-și pot prelucra în mod normal terenurile agricole pe care aceștia le dețin în proprietate sau posesie. Pentru a avea acces la

¹⁰⁸ <http://www.timpul.md/articol/posturi-vamale-transnistrene-ilegale-locuitorii-satului-pohrebea-protesteaza-si-astazi-28175.html>

¹⁰⁹ <http://www.okk-pridnestrovie.org/p0215.htm>

¹¹⁰ <http://www.gov.md/slidepageview.php?l=ro&idc=615>

¹¹¹ <http://reintegrare.moldova.org/news/viena-carpov-vrea-deschiderea-podului-de-la-gura-bacului-tanski-recunoaterea-numerelor-de-inmatriculare-transnistrene-232888-rom.html>

¹¹² <http://reintegrare.moldova.org/news/osce-asteptam-mai-multe-progrese-in-domeniul-liberei-circulatii-si-functionarea-scolilor-cu-predare-in-grafia-latina-233037-rom.html>

¹¹³ <http://reintegrare.moldova.org/news/liderii-de-la-tiraspol-liberi-sa-circule-in-ue-233191-rom.html>

¹¹⁴ *Ilașcu și alții v. Moldova și Rusia*, hotărârea din 4 iulie 2001; *Ivanțoc și alții v. Moldova și Rusia*, hotărârea din 15 noiembrie 2011;

¹¹⁵ http://promolex.md/upload/publications/ro/doc_1340371540.pdf

terenuri aceste persoane urmează să treacă prin postul ilegal instalat de către reprezentanții administrației de la Tiraspol.

De către Asociația Promo-LEX a fost constatat de mai multe ori că în cadrul posturilor instalate de către administrația regională sunt săvârșite mai multe fapte ilegale. Spre exemplu, la același post din s. Chircăiești r. Căușeni instalat în anul 2012, la 22 iunie, au fost reținuți inspectorul poliției criminale din raionul Căușeni, locotenent-colonelul A.D. și fiul său. Aceștia au fost învinuiți de către reprezentanții administrației din regiune de „trecere ilegală a graniței”. Persoanele reținute au fost supuse unui tratament imoral, fiind umilite și supuse unor presiuni psihologice.

Un incident similar a avut loc la data de 27 iunie, când la același post de control a fost reținut cetățeanul Republicii Moldova M.Z., executor judecătoresc, căruia la fel i-au fost aduse învinuiri de „încălcare a frontierei de stat”.

15.2 Circulația automobilelor înmatriculate în regiune

Pe parcursul anului 2012 a persistat problema regimului juridic al automobilelor înmatriculate de către administrația din regiune. Astfel, automobilele înmatriculate în regiunea transnistreană continuă să circule pe întreg teritoriul Republicii Moldova fără a avea un regim juridic determinat.

Conform unor informații neoficiale, în regiunea de est a Moldovei sunt înregistrate circa 200000 de automobile. Acest număr impunător se datorează faptului că înmatricularea autoturismelor în regiunea de est, se face la un preț ce constituie 30% din prețul pe care ar fi trebuit să-l plătească autorităților constituționale. Astfel, deținătorii automobilelor cu numere de înmatriculare din regiunea transnistreană pot eluda și alte taxe prevăzute de legislația Republicii Moldova, cum ar fi taxele pentru deservirea drumurilor, taxele ecologice, plățile obligatorii de răspundere civilă auto, etc. Totodată pot fi înregistrate autoturisme ce au o vechime mai mare decât cea permisă de legislația Republicii Moldova. Conform precizărilor MAI, o mare parte din aceste automobile sunt deținute de cetățeni ai Republicii Moldova, cu domiciliu în partea dreaptă a Nistrului. Este de menționat faptul că, deținătorii de automobile înmatriculate în regiunea transnistreană a Republicii Moldova nu pot circula în statele membre ale Uniunii Europene.

Pentru a soluționa problema circulației automobilelor înmatriculate în regiunea transnistreană a Republicii Moldova, Guvernul Republicii Moldova împreună cu Misiunea EUBAM au propus aplicarea unor noi reguli de înregistrare și circulație a automobilelor înregistrate în regiunea de est a Republicii Moldova, inclusiv prin aplicarea plăcuțelor de înmatriculare speciale pe care să fie marcate elementele de identificare a Republicii Moldova, inclusiv și stema de stat, precum și inițialele TN, care simbolizează regiunea transnistreană a Republicii Moldova. Propunerea a fost realizată în cadrul negocierilor oficiale cu privire la reglementarea conflictului transnistrean care au avut loc la Viena în toamna anului 2012. Însă, această propunere de reglementare a problemei nu a fost acceptată de către reprezentanții administrației de la Tiraspol¹¹⁶.

În același timp, în mass-media din Republica Moldova și regiunea transnistreană a Republicii Moldova au apărut informații potrivit cărora deținătorii automobilelor înmatriculate în regiunea transnistreană urmau să achite taxa de vinieta la fel ca și deținătorii de automobile care nu au fost înmatriculate în Republica Moldova¹¹⁷. Cu toate acestea, nici în proiectul legii, nici în legea adoptată de către parlament nu a fost stabilită obligația deținătorilor de automobile înmatriculate în regiunea transnistreană de a achita taxa de vinieta.

Cu referire la sancționarea deținătorilor automobilelor cu numere de înmatriculare transnistrene, chiar dacă în punctul 121 din Regulamentul Circulației Rutiere, este stipulat faptul că este interzisă exploatarea vehiculelor prin retragerea plăcilor de înmatriculare în cazurile în care numărul de înmatriculare nu corespunde standardului stabilit, față de persoanele care circulă

¹¹⁶ http://ru.publika.md/link_689871.html

¹¹⁷ <http://info-prim.md/?x=&y=49752>

cu automobile înmatriculate în regiune nu se aplică careva măsuri de sancționare contravențională.

Situația neclară și confuză cu privire la regimul juridic al automobilelor înmatriculate în regiunea transnistreană duce la un tratament diferențiat în raport cu deținătorii automobilelor înmatriculate în Moldova. Astfel cei care respectă legea trebuie să achite taxele prevăzute de legislație pentru întreținerea drumurilor, asigurarea civilă obligatorie, altele.

15.3 Circulația feroviară prin regiunea de est

În anul 2004, circulația trenurilor moldovenești pe segmentul transnistrean a fost restricționată. În acea perioadă, administrația ilegală a declarat că bunurile întreprinderii de stat „Căile Ferate ale Moldovei” (CFM) aflate pe teritoriul regiunii reprezintă proprietatea sa. Unele date arată că valoarea totală a activelor acesteia este evaluată la 700 milioane lei sau chiar mai mult. Bunurile preluate ilegal sunt gări, depouri, 100 km de drum feroviar, 20 de locomotive, circa 200 de vagoane și alte bunuri materiale.¹¹⁸

Acum doi ani a fost reluată doar circulația trenului pe traseul Chișinău-Odessa, iar restul marfanelor și trenurile de pasageri circulau prin nordul Republicii Moldova.

În anul 2012, situația în domeniul transporturilor de mărfuri a suferit careva. Cu acordul administrației de la Tiraspol, prin regiune a fost reluat transportul feroviar de mărfuri. Cu toate că la 26 aprilie 2012 prin regiune a circulat primul tren marfar¹¹⁹, numărul garniturilor care traversează în prezent regiunea este foarte mic.¹²⁰ După reluarea traficului feroviar, de către reprezentanții autorităților constituționale și reprezentanții administrației regionale au fost create comisii vamale de control mixt care sunt amplasate în stațiile de tren Râbnita și Bender 2. În acest sens a fost semnat un protocol de colaborare între Serviciul Vamal al Republicii Moldova și instituția cu competențe vamale din regiunea de est. Au fost elaborate scheme tehnologice care vor fi implementate în controlul mărfurilor de import-export care tranzitează regiunea transnistreană.¹²¹

În procesul de negocieri cu privire la reluarea traficului feroviar nu a fost abordată problema restituirii activelor sau a valorii activelor care au fost preluate ilegal în anul 2004 din proprietatea Întreprinderii de Stat ”Căile Ferate ale Moldovei”. Chiar dacă Căile Ferate ale Moldovei (CFM) suportă pierderi de 100 milioane în urma reluării traficului feroviar prin regiunea din stânga Nistrului, din cauza reducerii distanței parcurse de marfare, Guvernul Republicii Moldova a acceptat reluarea traficului feroviar pentru a facilita realizarea dreptului la libera circulație.

15.4 Operațiunea de menținere a păcii din regiune

Operațiunea de menținere a păcii din regiunea transnistreană a Republicii Moldova, este una din cele mai controversate din lume¹²². Pentru a înțelege adecvat problematica operațiunii de menținere a păcii pe teritoriul Moldovei este necesară plasarea acesteia în cadrul istoric al evenimentelor, care au avut loc pe teritoriul țării, în special în perioada conflictului armat din regiunea estică a republicii.

Prezența posturilor fixe de pacificare și a militarilor înarmați pe căile de acces spre regiunea de est duce la impedimente în libertatea de circulație a mărfurilor și a persoanelor. Au fost atestate cazuri când se pune în pericol viața persoanelor care traversează posturile de pacificare. Spre exemplu, la 1 ianuarie 2012, un pacificator rus a împușcat mortal un tânăr la

¹¹⁸ <http://www.europalibera.org/content/article/24558875.html>

¹¹⁹ <http://politicom.moldova.org/news/traficul-feroviar-prin-regiunea-transnistreana-va-fi-reluat-229425-rom.html>

¹²⁰ <http://reintegrare.moldova.org/news/productia-uzinei-metalurgice-din-rabnita-a-fost-expediata-cu-128-vagoane-in-perioada-721-mai-230594-rom.html>

¹²¹ <http://reintegrare.moldova.org/news/in-garile-rabnita-si-bender2-au-fost-create-comisii-de-control-mixt-230625-rom.html>

¹²² <http://ipp.md/lib.php?l=ro&idc=162>

podul din Vadul lui Vodă din motivul că acesta nu a dorit să oprească automobilul la solicitarea pacificatorului rus¹²³.

În repetate rânduri, autoritățile constituționale ale Republicii Moldova și organizațiile internaționale au realizat mai multe apeluri în care au solicitat schimbarea formatului operațiunii de pacificare¹²⁴. Pe de altă parte, experții afirmă că lichidarea posturilor militare de pacificatori de pe Nistru constituie o prioritate¹²⁵. Cu toate acestea, Federația Rusă nu este deschisă cu privire la negocierea unui nou format de pacificare. Din contra reprezentantul administrației de la Tiraspol a declarat că numărul soldaților ruși trebuie mărit, în situația în care Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei a numit conflictul transnistrean drept periculos la adresa securității Europei¹²⁶.

Cu referire la acordul¹²⁷ în baza căruia a fost instituită operațiunea de menținere a păcii în raioanele de est, prevederile acestuia contravin flagrant tuturor prevederilor dreptului internațional, practicii și documentelor organizațiilor internaționale din domeniu.

Atât Republica Moldova cât și Federația Rusă, fiind state membre ale ONU și CSCE, au încălcat prevederile acestor organizații convenind asupra creării forțelor de menținere a păcii trilaterale cu participarea Moldovei, Federației Ruse și Transnistriei care au avut calitatea de părți combatante în conflictul transnistrean. În Acord, de asemenea, nu au fost specificate termenii operațiunii, ori conform practicii aceluiași organizații operațiunile de menținere a păcii au un caracter temporar bine delimitat cu scopuri clare, deoarece însăși ideea forțelor de menținere a păcii este de a servi drept instrument complementar al metodelor politice de soluționare a conflictelor unde operațiunile de menținere a păcii sunt menite să sprijine eforturile de soluționare politică a diferendului.

Activitatea în continuare în formatul actual a operațiunii de menținere a păcii poate duce la abuzuri legate de limitarea dreptului la circulație a persoanelor care traversează aceste posturi, precum și al altor drepturi, cum ar fi dreptul la libertatea și siguranța persoanei, dreptul de proprietate. Mai mult ca atât sub protecția posturilor de pacificare administrația separatistă își consolidează așa zisele instituții de stat, precum și instituie noi posturi de control, care tensionează situația din regiune.

Concluzii

Problemele legate de libertatea de circulație în regiunea transnistreană au continuat să fie înregistrate și în 2012. În afară de reluarea parțială a transportului feroviar de mărfuri, alte progrese nu au fost atestate. În anul 2012, administrația ilegală din regiune a continuat practicile abuzive de instalare a posturilor ilegale în localitățile din zona de securitate. Mai mult ca atât, în cadrul acestor posturi sunt săvârșite abuzuri în raport cu persoanele care locuiesc în zonele aferente acestor posturi. Nu a putut să se ajungă la un numitor comun cu privire regimul juridic al automobilelor înmatriculate în regiunea de est. Misiunea de pacificare militarizată continuă să activeze în continuare, creând obstacole în calea liberei circulații a persoanelor și punând în pericol viața altor persoane.

Recomandări

- Autoritățile constituționale, actorii implicați în formatul de negocieri, trebuie să negocieze lichidarea posturilor de control ilegale, amplasate în zona de securitate;

¹²³

<http://m.protv.md/stiri/social/impuscat-in-cap-de-pacificatori-un-tanar-de-18-ani-a-ajuns-in.html>

¹²⁴

<http://news.yam.md/ro/story/960643>

¹²⁵

<http://www.arch.actualitati.md/md/md-opinia-expertilor-lichidarea-posturilor-militare-de-pacificatori-de-pe-nistru-sunt-o-prioritate/>

¹²⁶

<http://unimedia.info/stiri/declaratie-scandaloasa-Stanski-spune-ca-numarul-soldatilor-rusi-trebuie-marit-52925.html>

¹²⁷

Acordul cu privire la principiile reglementării pasnice a conflictului armat în zona transnistreană a Republicii Moldova, semnat la 21 iulie 1992 la Moscova de președintele Moldovei Mircea Snegur și președintele Federației Ruse Boris Eltin

- Autoritățile constituționale, actorii implicați în formatul de negocieri, trebuie să creeze un mecanism cu privire la înregistrarea legală și evidența automobilelor din regiunea de est a Republicii Moldova;
- Autoritățile constituționale, actorii implicați în formatul de negocieri, trebuie să insiste pe reformarea misiunii de pacificare.